

Kurumlar, Kurallar ve Krizler: Dayanıklılığın Kurumsal Temelleri

Prof. Dr. Cemil Serhat Akın'a Armağan

Editör

Prof. Dr. Cengiz AYTUN

Çukurova Üniversitesi

© Copyright 2026

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kâğıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-362-208-4	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Kurumlar, Kurallar ve Krizler: Dayanıklılığın Kurumsal Temelleri (Prof. Dr. Cemil Serhat Akın'a Armağan)	47518
Editör	Baskı ve Cilt
Cengiz AYTUN ORCID iD: 0000-0001-5704-0239	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	BUS069000
	DOI
	10.37609/akya.4325

Kütüphane Kimlik Kartı
Kurumlar, Kurallar ve Krizler: Dayanıklılığın Kurumsal Temelleri
(Prof. Dr. Cemil Serhat Akın'a Armağan)/ ed. Cengiz Aytun .
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2026.
412 s. : tablo, şekil. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253622084

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Yayınevi

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Bazı kitaplar bir fikrin etrafında oluşur; bazıları ise bir insanın geride bıraktığı düşünsel izin çevresinde. Elinizdeki çalışma, benim için bu iki anlamı aynı anda taşıyor. Bir taraftan kurumları, krizleri, dayanıklılığı, çevreyi, kalkınmayı, toplumsal değişimi ve yeniden inşayı farklı disiplinlerin gözünden tartışan akademik bir eser; diğer taraftan ağabeyim Prof. Dr. Cemil Serhat Akın'ın bilimsel hayatında önem verdiği meselelerin, birlikte çalıştığı ve aynı akademik dünyayı paylaştığı insanların katkılarıyla yeniden düşünülmesine vesile olan özel bir kitap.

Bu nedenle bu önsözü kaleme almak benim için alışılmış bir akademik metnin başlangıcını yazmaktan daha farklı ve daha güç. Çünkü Cemil Serhat Akın'ı yalnızca yayımladığı makaleler, verdiği dersler, yönettiği tezler veya üstlendiği akademik görevler üzerinden anlatmam mümkün değil. Ben onun öz kardeşiyim. Aynı zamanda yıllarca aynı üniversitenin, aynı fakültenin akademik ortamını paylaştık. Farklı disiplinlerden geliyorduk; o iktisatçıydı, ben siyaset bilimi ve kamu yönetimi alanında çalışıyordum. Fakat sosyal bilimlerin meseleleri, çoğu zaman bölüm tabelalarının çizdiği sınırlardan çok daha geniştir. Kurumlar, kalkınma, çevre, göç, sosyal sermaye, devlet, krizler ve toplumsal değişim söz konusu olduğunda iktisat ile siyaset biliminin yolları zaten sürekli kesişiyordu. Bizim akademik yollarımız da böyle kesişti; kimi zaman aynı meseleleri farklı kavramlarla tartıştık, kimi zaman aynı bilimsel çalışmaların emeğini paylaştık.

Bugün geriye dönüp baktığımda Cemil Serhat hocanın akademik çalışmalarında süreklilik gösteren önemli bir merakın bulunduğunu daha açık görebiliyorum: Toplumların ve ekonomilerin kaderinde kurumların payı nedir? Bir ülkenin sahip olduğu maddi kaynaklardan önce veya onlarla birlikte, o kaynakları yöneten kuralların, güven ilişkilerinin, siyasal ve ekonomik kurumların niteliği ne ölçüde belirleyicidir? Kalkınmayı kalıcı kılan nedir? Bir toplum neden bazı krizlerden güçlenerek çıkarken bir başkası aynı kriz karşısında çok daha kırılgan hâle gelir? Çevresel sorunlarla ekonomik gelişme arasında nasıl bir denge kurulabilir? Sosyal sermaye gerçekten ölçülebilir bir kalkınma gücüne dönüşebilir mi?

Elinizdeki kitabın bölümlerine bakıldığında bu soruların farklı biçimlerde yaşamaya devam ettiği görülmektedir.

Kitabın ilk kısmında kurumların ve kuralların toplumsal hayat açısından taşıdığı anlam, oldukça geniş bir düşünsel çerçevede ele alınıyor. Medeniyetlerin yükseliş ve çöküş döngülerinden kurumsal iktisadın dayanıklılık anlayışına,

devlet kapasitesi ve yönetimden akademik yayıncılığın ahlaki sorumluluğuna kadar uzanan çalışmalar, kurum dediğimiz yapının yalnızca kanunlardan ve resmî örgütlerden oluşmadığını hatırlatıyor. Güven, alışkanlıklar, değerler, akademik etik, sosyal ilişkiler ve gündelik hayatın görünmeyen kuralları da kurumsal dünyanın parçalarıdır.

Bu noktada kitabın yalnızca yerleşik tartışmalarla yetinmemesini de önemli buluyorum. Tekno-feodalizmden dijital uçuruma, kültür ve sanat kurumlarından küreselleşmenin iş hukukuna etkilerine kadar uzanan bölümler, kurumsal dönüşümü bugünün değişen toplumsal ve teknolojik koşulları içinde ele alıyor. Çünkü dijital çağ, yalnızca kullandığımız araçları değiştirmiyor; ekonomik gücün dağılımını, çalışma ilişkilerini, bilgiye erişimi ve hatta bireyin kurumlarla kurduğu ilişkiyi de yeniden biçimlendiriyor. Dolayısıyla kurumları konuşurken artık dijitalleşmeyi, eşitsizlikleri ve yeni güç ilişkilerini görmezden gelme imkânımız bulunmuyor.

Çevre, enerji ve sürdürülebilirlik eksenindeki çalışmalar ise kitabın bir başka önemli damarını oluşturuyor. İklim politikaları, yeşil dönüşüm, enerji güvenliği, finansal gelişme ve çevresel sürdürülebilirlik bugün birbirinden bağımsız başlıklar olmaktan çıktı. Ekonomik büyümenin niteliği ile çevrenin korunması arasındaki ilişki, Cemil Serhat hocanın akademik çalışmalarında da üzerinde önemle durduğu alanlardan biriydi. Bu nedenle kitabın çevre ve sürdürülebilirlik meselelerini yalnızca teknik göstergeler üzerinden değil; kurumsal kalite, devlet kapasitesi, istihdam ve toplumsal dönüşüm bağlamında tartışmasını ayrıca anlamlı buluyorum.

Bir ülkenin yeşil dönüşüm politikası aynı zamanda bir sanayi politikasıdır, bir istihdam politikasıdır, kimi zaman bir dış politika ve enerji güvenliği meselesidir. Enerjide yaşanan bir kırılmanın birkaç gün içerisinde üretime, fiyatlara, hane bütçelerine ve uluslararası ilişkilere yansiyabildiği bir çağda artık hiçbir büyük sorunu tek bir disiplinin sınırları içinde açıklamak kolay değildir. Sosyal bilimlerin birbirleriyle konuşmasının gerekliliği de tam burada ortaya çıkmaktadır.

Kitabın afetler, bölgesel kalkınma ve yeniden inşa konularına ayrılan kısmı ise benim için doğal olarak başka bir anlam taşıyor. Hatay'da çalışan, yaşayan ve bu kentin insanlarıyla yıllar boyunca aynı gündelik hayatı paylaşan akademisyenler açısından afet kavramı artık yalnızca kitaplardan tanıdığımız teorik bir başlık değildir. Kurumsal dayanıklılığın ne anlama geldiğini; kamu kurumlarının kapasitesinin, sosyal sermayenin, iş birliğinin, insan kaynağının ve yerel ekonomik yapıların neden önemli olduğunu çok daha somut biçimde biliyoruz.

Bu nedenle afet bölgelerindeki engelli çocukların durumundan beşerî sermaye kaybına, göçten iş gücü piyasalarına, KOBİ'lerin yeniden ayağa kalkabilmesinden örgütsel sosyal sermayeye kadar uzanan bölümler yalnızca akademik literatüre yapılmış katkılar olarak görülmemelidir. Bunların her biri, yeniden insanın binaları yeniden yapmakla sınırlı olmadığını anlatmaktadır. Bir kenti yeniden kurmak aynı zamanda insanlarını orada tutabilmek, ekonomik hayatı canlandırmak, dezavantajlı grupları korumak, kurumlar arasında güven oluşturmak, toplumsal bağları güçlendirmek ve gelecekte karşılaşılabilecek yeni krizlere karşı daha dirençli yapılar oluşturabilmektir.

Belki de kitabın farklı bölümlerini birbirine bağlayan temel düşünce burada belirginleşiyor: Dayanıklılık, yalnızca bir krize karşı koyabilmek değildir. Asıl mesele, kriz sonrasında ne öğrenildiği ve hangi kurumların yeniden kurulabildiğidir. Eski duruma dönmek her zaman başarı anlamına gelmez. Bazen gerçek dayanıklılık, eski kırılğanlıkları yeniden üretmemekte; daha adil, kapsayıcı ve öngörülebilir kurumlar kurabilmektedir.

Ağabeyimin çalışmalarını düşündüğümde “kurum” ve “sosyal sermaye” kavramlarının onun için yalnızca akademik bir uzmanlık alanı olmadığını düşünüyorum. Akademik hayat da kendi içinde bir sosyal sermaye alanıdır. Birlikte araştırma yaptığınız insanlar, yetiştirdiğiniz öğrenciler, fikir alışverişinde bulunduğunuz meslektaşlar, yıllar sonra sizin çalışmalarınızdan hareketle yeni sorular soran genç araştırmacılar... Bilimsel hayatın gerçek devamlılığı biraz da burada saklıdır.

Bir akademisyenin ardından kalan en önemli mirasın yalnızca özgeçmişindeki yayın sayısı olmadığına inanıyorum. Asıl miras, başkalarının düşüncesinde bıraktığı izdir. Bir öğrencinin zihninde uyandırdığı merak, bir meslektaşıyla yaptığı tartışmada ortaya çıkan yeni soru, birlikte yazılmış bir çalışmada paylaşılan emek ve henüz cevabı bulunmamış bir araştırma problemi, akademik hayatın görünmeyen fakat belki de en kalıcı tarafıdır.

Benim için ise bütün bunların yanında bir kardeşlik hafızası var.

Aynı aileden çıkıp farklı akademik yollar izlemenin, sonra aynı fakültenin koridorlarında yeniden yan yana gelmenin kendine özgü bir hikâyesi vardır. Bazen akademik bir konuyu konuşursunuz, bazen üniversiteyi, bazen memleketi; kimi zaman fikir ayrılığına düşer, kimi zaman aynı meseleye bambaşka yollardan ulaşırsınız. O günlerin bir gün hatıraya dönüşeceğini düşünmezsiniz. Bugün bu kitabın önsözünü yazarken akademik kimliğim ile kardeşliğimi birbirinden bütünüyle ayırmamın mümkün olmadığını da biliyorum.

Fakat sanırım Cemil Serhat hocanın hatırasına yakışacak olan, yalnızca geçmişti anlatmak değil; düşünmeye devam etmektir.

Bu nedenle Kurumlar, Kurallar ve Krizler: Dayanıklılığın Kurumsal Temelleri başlığını taşıyan bu armağan kitabın en kıymetli tarafını, geçmişte bırakılmış bir akademik mirası yalnızca anmak yerine onu yeni araştırma sorularıyla geleceğe taşımasında görüyorum. Kitaptaki her bölüm aynı şeyi söylemiyor; zaten söylememeli de. Akademinin gücü, herkesin aynı sonuca ulaşmasında değil, aynı büyük meseleye farklı pencerelerden bakabilmesindedir.

Bu esere düşünceleri ve emekleriyle katkı sunan bütün bölüm yazarlarına, hazırlanmasında görev alanlara ve Cemil Serhat Akın'ın akademik hatırasının yaşatılmasına katkı sağlayan herkese başta Prof. Dr. Cengiz Aytun hocama olmak üzere; kardeşi olarak gönülden teşekkür ediyorum.

Bu kitabın yeni araştırmalara, yeni tartışmalara ve özellikle genç akademisyenlerin soracağı yeni sorulara vesile olmasını diliyorum.

Bazı insanlar aramızdan ayrılır; fakat sordukları sorular yaşamaya devam eder.

Ağabeyim Prof. Dr. Cemil Serhat Akın hocanın sorularının ve bilimsel merakının da yaşamaya devam etmesi dileğiyle...

Doç. Dr. Soner Akın
Ağustos 2026, Hatay

EDİTÖRDEN

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve Hatay başta olmak üzere ülkemizde derin yaralar açan deprem felaketi, akademi dünyasını ve Mustafa Kemal Üniversitesi camiasını en üretken, en saygın bilim insanlarından biri olan Rektör Yardımcımız Prof. Dr. Cemil Serhat Akın'ı kaybetmenin tarifsiz acısıyla baş başa bırakmıştır. Bu büyük felaket, Prof. Dr. Cemil Serhat Akın'ı, kıymetli eşi Zeynep Akın'ı, biricik kızları Minez ve Deren Akın'ı ve sevgili abisi Murat Akın'ı hayatlarının en verimli döneminde bizlerden koparmış; geride yalnızca bu büyük trajediden hayatta kalmayı başaran oğlu Demir Akın'ı ve biz meslektaşlarına, öğrencilerine ve dostlarına emanet edilen silinmez bir akademik mirası bırakmıştır.

Elinizdeki bu armağan kitap, onun zamansız gidişinin yarattığı derin boşluğu, onun ömrünü adadığı bilimsel disiplinlerin ışığı altında doldurmak, anısını ve ilkeli akademik duruşunu yaşatmak amacıyla kaleme alınmıştır. Kitabın başlığı olan “Kurumlar, Kurallar ve Krizler: Dayanıklılığın Kurumsal Temelleri”, Cemil Serhat Hoca'mızın doktora tezinden başlayarak akademik hayatı boyunca titizlikle üzerinde durduğu “kurumsal kalite”, “sosyal sermaye” ve “krizlerle başa çıkma” temalarıyla doğrudan örtüşmektedir.

Bu çalışma, onun aziz hatırasını yaşatmak üzere bir araya gelen 26 akademisyenin sunduğu 19 özgün bölümden oluşmakta ve üç temel kısımdan meydana gelmektedir.

Kısım I: Kurumsal Yapı ve Teori

Bu ilk kısım, Prof. Dr. Cemil Serhat Akın'ın akademik çalışmalarının temelini oluşturan “kurumsal kalitenin ve sosyal sermayenin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri” temasına teorik ve felsefi bir derinlik kazandırmayı amaçlayan dokuz bölümden oluşmaktadır.

1. Bölümde, Prof. Dr. Cengiz Aytun, tarihsel yükseliş ve çöküş döngüleri çerçevesinde toplumsal dayanıklılık arayışını çöküşbilim analizleriyle masaya yatırmaktadır. 2. Bölümde, Dr. Öğr. Üyesi Tuba Yıldız, Arş. Gör. Başak Ergenç ve Prof. Dr. Ünal Arslan, dayanıklılık kavramını kurumsal iktisat perspektifinden, kural-temelli istikrar ve yönetim kapasitesi boyutlarıyla tartışmaktadır. 3. Bölümde, Prof. Dr. Başak Gül Akar ve Doç. Dr. İpek Tekin Gölpinar, yükseköğretim kurumlarında kurumsal ahlaki sorumluluk ve akademik yayıncılık anlayışını mercek altına almaktadır. 4. Bölümde, Doç. Dr. Orhan Cengiz, dijital platformların ve veri tekelleşmesinin yarattığı yeni hegemonik düzeni “Tekno-Feodalizm” kavramı üzerinden analiz etmektedir. 5. Bölümde, Doç. Dr. Özlem

Öztürk Çetenak, devlet kapasitesi, idari ve hukuki yetkinlikler ile kronik yönetim sorunlarının kurumsal kalite üzerindeki etkilerini incelemektedir. 6. Bölümde, Doç. Dr. Pınar Çuhadar, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki dijital uçurumu Feminist Kurumsal İktisat yaklaşımıyla tahlil etmektedir. 7. Bölümde, Dr. Öğr. Üyesi Gamze Toprak, Türkiye'deki Devlet Senfoni Orkestralarının kurumsal yapısını, katılım ve kaynak kontrolü bağlamında “kapsayıcı ve dışlayıcı dinamikler” ekseninde ele almaktadır. 8. Bölümde, Dr. Nursaç Değerli Parlak ve Dr. Kubra Göger Bakırcıoğlu, krizlere karşı dayanıklılığı kurumsal iktisat çerçevesinde bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmektedir. 9. Bölümde, Öğr. Gör. Selçuk Cengiz, küreselleşme ve ekonomik krizlerin iş ilişkileri ve iş hukuku üzerindeki etkilerini esneklik ve iş güvencesi bağlamında analiz etmektedir.

Birinci kısım, toplumsal ve ekonomik sistemlerin krizler karşısındaki dayanıklılık kapasitelerini statik bir eski dengeye dönüş mekanizması olarak değil; kurumların belirsizlik altında adaptif öğrenme, koordinasyon üretme ve güven tesis etme kabiliyeti olarak ele almaktadır. Bölümlerde sunulan teorik ve ampirik bulgular; mülkiyet haklarının korunması, hukukun üstünlüğü ve liyakate dayalı devlet kapasitesi gibi kural temelli istikrar unsurlarının kriz dönemlerinde işlem maliyetlerini azaltarak toplumsal güveni ayakta tuttuğunu ortaya koymaktadır. Buna karşın, neoliberal “yayınla ya da yok ol” performans baskısının üniversitelerde yarattığı kurumsal ahlak ve yayıncılık krizleri, dijital platform tekelleşmesi ve “bulut sermayesi” üzerinden yükselen “tekno-feodal” sömürü ve rant mekanizmaları, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesindeki yerleşik ataerkil normların derinleştirdiği toplumsal cinsiyet temelli dijital uçurumlar, devlet senfoni orkestralarındaki merkezîyetçi mevzuat hantallığı ve küreselleşmenin iş hukukunda derinleştirdiği güvencesiz esneklik dinamikleri sistemik kırılğanlıkları tetiklemektedir. Dolayısıyla bu ilk kısım; gerçek bir toplumsal dayanıklılığın piyasa güçlerine koşulsuz teslimiyetle değil, entropi vergisini kontrollü bir sadeleşmeyle aşabilen, esnek, kapsayıcı, kurumsal ahlakı ve sosyal sorumluluğu stratejik kararların merkezine yerleştiren adaptif sistemlerin inşasıyla mümkün olduğunu kanıtlamaktadır.

Kısım II: Enerji, Çevre ve Sürdürülebilirlik

Cemil Serhat Hoca'mız, çevre iktisadı, ekolojik ayak izi ve çevresel sürdürülebilirlik konularında öncü makale ve kitap editörlükleriyle uluslararası düzeyde yüksek etki bırakmış bir isimdi. Kitabımızın beş bölümden oluşan ikinci kısmı, onun bu vizyoner çalışmalarını güncel çevre ve iklim politikaları çerçevesinde sürdürmektedir. 10. Bölümde, Prof. Dr. Şenol Adıgüzel, yeni liberal dönüşümün gölgesinde şekillenen Türkiye'nin çevre ve iklim politikalarını

kalkınmacı anlayışın sınırları üzerinden eleştirel bir yaklaşımla ele almaktadır. 11. Bölümde, Doç. Dr. Hasan Bilgehan Yavuz, çoklu krizler çağında devlet kapasitesi ile yeşil dönüşüm süreçleri arasındaki kurumsal dayanıklılık ilişkisini bütünsel bir modelle açıklamaktadır. 12. Bölümde, Prof. Dr. Fındık Özlem Alper ve Prof. Dr. Ali Eren Alper, yeşil dönüşüm sürecinin işgücü piyasalarındaki beceri gereksinimleri ve istihdam yapıları üzerindeki etkilerini incelemektedir. 13. Bölümde, Dr. Öğr. Üyesi Gizem Baş ve Dr. Öğr. Üyesi İsmnaz Çınar Şahin, kriz dönemlerinde enerji kaynaklarının stratejik önemini, devlet-piyasa ilişkileri ve enerji arz güvenliği ekseninde sorgulamaktadır. 14. Bölümde, Dr. Kubra Göger Bakırcıoğlu ve Dr. Nursaç Değerli Parlak, kurumsal kalite, finansal gelişme ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki bağlantıyı tamamlayıcılık ve ikame mekanizmalarıyla teorik düzeyde incelemektedir.

“Enerji, Çevre ve Sürdürülebilirlik” başlıklı ikinci kısım, Cemil Serhat Hoca’mızın akademik yaşamı boyunca öncülük ettiği ve uluslararası düzeyde nitelikli eserler verdiği çevre iktisadı, yenilenebilir enerji kullanımı ve çevresel sürdürülebilirlik temalarını teorik ve politik bir çerçeveye oturtmaktadır. Kısımdaki çalışmalar; Türkiye’de çevre ve iklim politikalarının genellikle çevresel duyarlılıkları göz ardı eden kalkınmacı ve yeni liberal önceliklerin gölgesinde şekillendiğini ve yasal düzenlemelerin söylem düzeyinde kaldığını açıkça göstermektedir. Yeşil dönüşümün ve iklim krizinin tek boyutlu piyasa mekanizmalarıyla yönetilemeyeceği; bu sürecin idari, mali, analitik ve düzenleyici devlet kapasitesinin bir “kapasite ekosistemi” halinde bütünleşik çalışmasını gerektirdiği ortaya konulmaktadır. Ayrıca yeşil dönüşümün işgücü piyasalarından beklediği yeşil becerilerin kazandırılması, savaş ve kriz dönemlerinin enerji arz güvenliğini salt bir ekonomik girdi olmaktan çıkarıp ulusal güvenlik ve stratejik özerklik alanına taşıması ve finansal gelişmenin çevresel sürdürülebilirliğe katkısının ancak güçlü kurumsal kalite standartları (hukukun üstünlüğü, mülkiyet hakları, yolsuzlukla mücadele) altında tamamlayıcılık ve ikame mekanizmalarıyla gerçekleştirilebileceği saptanmaktadır.

Kısım III: Bölgesel Kalkınma, Afetler ve Yeniden İnşa

Bu son kısım, Prof. Dr. Cemil Serhat Akın’ı ve ailesini bizlerden alan 6 Şubat depremlerinin gerçekleştiği coğrafyaya, Hatay’a ve deprem sonrası yeniden inşa süreçlerine adanmış hüznü ama umut dolu beş bölümden oluşmaktadır. Cemil Serhat Hoca’mızın da üzerinde çalıştığı “bölgesel kalkınma” teması, bu kısımda doğrudan afet sonrası kurumsal dayanıklılık bağlamında ele alınmıştır. 15. Bölümde, Prof. Dr. Hasan Hallaçeli, 6 Şubat depremleri sonrası Hatay’da kas-iskelet sistemi engeli bulunan çocukların ortez gereksinimlerinin karşılanamamasından

kaynaklanan fonksiyonel beceri kayıplarını ve yaşanan “tıbbi bilgi kırılmasını” klinik gözlemlerle belgelemektedir. 16. Bölümde, Doç. Dr. Soner Akın, afet sonrasında yaşanan beşerî sermaye kaybını, nüfus hareketlerini, seçici göç kararlarını ve işgücü piyasalarının yapısal dönüşümünü il bazlı göstergelerle tahlil etmektedir. 17. Bölümde, Prof. Dr. Özden Doğan ve Prof. Dr. Metin Reyhanoğlu, afet sonrasında KOBİ’lerin toparlanabilmesi için hayati önem taşıyan kurumsal iş birliği modellerini ve güven temelli stratejik ortaklıkları incelemektedir. 18. Bölümde, Dr. Öğr. Üyesi F. Merve Ekiz ve Doç. Dr. Sibel Örk Özel, küresel dijital dönüşüm çağında Türkiye’de beşerî sermaye birikimini tehdit eden ve bilgi teknolojileri mezunlarında belirginleşen beyin göçü olgusunu ampirik verilerle tartışmaktadır. 19. Bölümde, Dr. Mustafa Gökhan Kılıçarslan, sosyal sermayenin güven, karşılıklılık ve ağ bağlantıları boyutlarının kriz dönemlerinde örgütsel dayanıklılığı artıran rolünü kuramsal düzeyde ele almaktadır.

“Bölgesel Kalkınma, Afetler ve Yeniden İnşa” başlıklı üçüncü kısım, 6 Şubat deprem felaketinin sosyo-ekonomik ve insani sonuçlarını doğrudan tahlil ederek kurumsal dayanıklılık olgusunun en somut saha yansımalarını sunmaktadır. Bu kısımdaki araştırmalar; deprem bölgesinde kas-iskelet sistemi engelli çocukların ortez ve yürüteç gibi hayati tıbbi yardımcı cihazlara erişiminde yaşanan ağır kesintileri, rehabilitasyon altyapısının çöküşünü ve ortaya çıkan klinik fonksiyon kayıplarını trajik biçimde belgelemektedir. Bununla birlikte deprem sonrasında yaşanan ani ve seçici göç hareketlerinin beşeri sermaye stokunda yol açtığı erozyon, bölgesel ekonominin temel taşı olan KOBİ’lerin ayakta kalabilmesi için güvene dayalı stratejik kurumsal işbirlikleri ve kolektif ortak değer inşasının rolü, küresel dijital dönüşüm çağında yetenekli beşeri sermayenin beyin göçüyle kaybedilmesinin yarattığı yapısal engeller ve resmi kurumların ve piyasa mekanizmalarının çöktüğü afet anlarında sosyal sermaye ağlarının (güven, karşılıklılık, bilgi paylaşımı) örgütler için nasıl bir hayatta kalma sermayesine dönüştüğü detaylandırılmaktadır.

Üç kısımdan oluşan kitabın genel bir değerlendirmesi yapılırsa kitabın bütününe yansıyan en temel kuramsal ve pratik bulgu; ekonomik, sosyal, hukuki ve ekolojik sistemlerin krizler karşısındaki dayanıklılık kapasitesinin salt piyasa mekanizmalarına veya kısa vadeli verimlilik göstergelerine bırakılamayacağıdır. Kitapta yer alan tüm çalışmalar ortaklaşa bir sesle ortaya koymaktadır ki, gerçek bir dayanıklılık; hukukun üstünlüğü, mülkiyet haklarının korunması, şeffaflık ve liyakate dayalı idari kapasite gibi yüksek kaliteli kurumsal yapıların varlığına bağlıdır. Kurumsal kalitenin zayıf olduğu, hesap verebilirlik mekanizmalarının tıkandığı ve yolsuzluğun denetlenemediği ortamlarda işlem maliyetleri üstel

olarak artmakta, toplumsal güven sarsılmakta ve dışsal şokların sistemik meşruiyet krizlerine dönüşmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu bağlamda kitap; katı, hiyerarşik ve merkezîyetçi yönetim modellerinden vazgeçilerek, kriz anlarında kontrollü bir sadeleşme gerçekleştirebilen, çok merkezli ve esnek koordinasyon mekanizmaları üretebilen adaptif bir kurumsal ekosistemin inşasını salık vermektedir.

Diğer taraftan bu çalışma, fiziksel altyapının ve binaların yeniden inşasının, insanı ve toplumu merkeze alan bütünsel bir beşeri ve sosyal sermaye koruma stratejisiyle desteklenmedikçe sürdürülebilir olamayacağını somut kanıtlarla ispatlamaktadır. 6 Şubat depremleri gibi büyük felaketlerin ardından toparlanmanın gerçek ölçütü; sadece dökülen beton miktarı ya da geçici istihdam artışları değil; engelli çocukların tıbbi ihtiyaçlarının karşılanabilmesi, nitelikli insan gücünün ve gençlerin bölgede tutunabilmesi, KOBİ'lerin güvene dayalı işbirlikleriyle tedarik zincirlerine yeniden entegre edilmesi ve kriz anlarında can simidi olan yerel sosyal bağların ve örgüt içi güven ilişkilerinin korunmasıdır. Değerli akademisyen Prof. Dr. Cemil Serhat Akın'ın bilimsel merakını, liyakatli duruşunu ve anısını yaşatmayı amaçlayan bu armağan çalışma, krizler çağında daha adil, sürdürülebilir ve kurumsal olarak dayanıklı bir gelecek inşa edebilmek için tüm politika yapıcılara, araştırmacılara ve akademi dünyasına rehberlik edecek nitelikte bir kaynak sunmayı hedeflemektedir.

Bu armağan çalışma, sadece Prof. Dr. Cemil Serhat Akın'ın akademik başarılarını ve literatüre kazandırdığı kıymetli teorik yaklaşımları onurlandırmakla kalmamakta; aynı zamanda onun geride bıraktığı ilkeli akademik ahlakı, insan sevgisini ve Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi'ne sunduğu eşsiz katkılarını belleklerde diri tutma iradesinin somut bir nişanesi olarak durmaktadır.

Onun adını ve anısını her daim yaşatacak olan bu esere değerli çalışmalarıyla katkı sunan tüm yazarlara, bu anlamlı çabayı destekleyen Akademisyen Yayınevine ve çalışanlarına gönülden teşekkür ediyorum.

Cemil Serhat Akın Hoca'mızın, sevgili eşi Zeynep Hanım'ın, Minez'in, Deren'in ve abisi Murat Akın'ın aziz hatıraları önünde saygıyla eğiliyorum. Ruhları şad, hatıraları sevgili evladımız Demir Akın'ın geleceğine ışık tutuyor olsun.

Prof. Dr. Cengiz Aytun
Ağustos 2026, Adana

PROF. DR. CEMİL SERHAT AKIN'IN AKADEMİK MİRASI¹

1. Özgeçmişi

Öğretmen bir anne ve babanın, Emine ve Mahmut Akın'ın ikinci evladı olarak dünyaya gelen Prof. Dr. Cemil Serhat Akın, eğitimin, emeğin ve sorumluluk bilincinin önemsendiği bir aile ortamında yetişti. Çocukluk ve gençlik yıllarını Antakya'da geçiren Akın, ilk öğrenimini İnönü İlkokulunda tamamlayarak 1985 yılında mezun oldu; bu dönemde öğretmeni Seçkin Çamurdan'ın öğrencisi oldu. Eğitim hayatına Hatay Atatürk Ortaokulunda devam ederek 1988 yılında ortaokulu, 1991 yılında ise Antakya Lisesini başarıyla tamamladı. Yükseköğrenimini Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümünde sürdüren Akın, 2001 yılında lisans derecesini aldı. Akademik yolculuğuna aynı üniversitede devam ederek Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında 2007 yılında yüksek lisansını, 2012 yılında ise doktora eğitimini başarıyla tamamladı.

Prof. Dr. Cemil Serhat Akın'ın yaşamında akademik çalışmalarının ve mesleki sorumluluklarının yanı sıra ailesi de daima **önemli** bir yere sahipti. Eşi ve üç çocuğuyla kurduğu beş kişilik ailesi, onun hayatının en güçlü bağı ve en kıymetli dünyasını oluşturdu. Ne var ki 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve Hatay'da çok ağır kayıplara yol açan depremler, Akın ailesinin yaşamında da geri dönüşü olmayan bir kırılmaya dönüştü. Prof. Dr. Cemil Serhat Akın, eşi Zeynep Akın, kızları Minez ve Deren Akın ve abisi Murat Akın ile birlikte bu büyük felakette hayatını kaybetti; oğlu Demir Akın ise hayatta kaldı. Prof. Dr. Cemil Serhat Akın, ardında yalnızca bilimsel çalışmaları ve akademik birikimiyle şekillenen değerli bir mesleki miras değil, öğrencilerinin, meslektaşlarının, dostlarının ve onu tanıyanların hafızasında yaşamaya devam eden saygın ve kalıcı bir hatıra bıraktı.

Prof. Dr. Cemil Serhat Akın, akademik hayatı boyunca iktisat biliminin farklı alanlarında nitelikli eserler vermiş, yetiştirdiği öğrenciler, üstlendiği idari görevler ve bilimsel araştırmalarıyla iz bırakmış müstesna bir bilim insanıdır. Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimlerini Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi bünyesinde tamamlayan Akın, akademik birikiminin temelini “sağlık harcamaları”, “sosyal sermaye” ve “kurumların ekonomik büyüme üzerindeki etkileri” konularındaki derinlikli çalışmalarıyla atmıştır.

¹ Hazırlayanlar: Prof. Dr. Cengiz Aytun ve Doç. Dr. Soner Akın

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi çatısı altında Öğretim Görevlisi olarak başlayan ve Profesörlük unvanına kadar uzanan akademik yolculuğunda;

Kurumsal İktisat ve Büyüme: Kurumsal kalitenin, demokrasinin, sosyal sermayenin ve ekonomik özgürlüklerin büyüme ve kalkınma üzerindeki rolünü ulusal ve uluslararası platformlarda ampirik yöntemlerle incelemiştir.

Çevre İktisadı ve Sürdürülebilirlik: Karbondioksit emisyonu, yenilenebilir enerji kullanımı, ekolojik ayak izi ve çevresel sürdürülebilirlik konularına öncülük etmiş; bu alanda uluslararası düzeyde yüksek etki değerine sahip birçok makale ve kitap editörlüğü kaleme almıştır.

Kalkınma ve Sosyo-Ekonomik Dinamikler: Bilgi ve iletişim teknolojileri, eğitim düzeyi, doğurganlık oranları, gelir dağılımı ve kadınların serbest meslek sahibi olarak finansal sistemde yer alması gibi temel sosyo-ekonomik dinamikleri çok yönlü olarak analiz etmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Prof. Dr. Cemil Serhat Akın'ın çalıştığı ana konular

Akademik üretkenliğini yönettiği yüksek lisans tezleri ve yürütücülüğünü/ araştırmacılığını yaptığı BAP projeleriyle taçlandıran Prof. Dr. Akın, aynı zamanda Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi'nde Rektör Yardımcılığı, Dekan Yardımcılığı, Yüksekokul Müdür Yardımcılığı ve Bölüm Başkanlığı gibi birçok kritik idari görevi başarıyla yürütmüştür. Akademik dünyadaki katkıları 2019 yılında İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Derneği tarafından verilen Bilim Ödülü ile de tescillenmiştir.

Prof. Dr. Cemil Serhat Akın; geride bıraktığı onlarca uluslararası ve ulusal makale, bildiri, kitap çalışması, editörlük ve yetiştirdiği lisansüstü öğrencileriyle iktisat literatürüne silinmez bir imza atmıştır. Bu armağan kitap, onun bilime

ve akademiye sunduğu kıymetli katkılara duyulan derin saygının ve hatırasını yaşatma iradesinin bir nişanesidir.

2. Ayrıntılı Akademik Özgeçmişi

Öğrenim Bilgisi

Doktora – Çukurova Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / İktisat (Dr) Tez Adı: Kurumların ve sosyal sermayenin ekonomik büyüme üzerine etkisi (2007-2012)

Yüksek Lisans – Çukurova Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / İktisat (YL) (Tezli) Tez Adı: Sağlık ve sağlık harcamalarının ekonomik büyüme üzerine etkisi: Türkiye’de sağlık sektörü ve harcamaları (2004-2007)

Lisans – Çukurova Üniversitesi / İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi / İktisat Bölümü / İktisat PR. (1996 – 2001)

Akademik Görevleri

Profesör – Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi / İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi / İktisat Bölümü / İktisat Politikası Anabilim Dalı (2021-...)

Doçent – Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi / İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi / İktisat Bölümü / İktisat Politikası Anabilim Dalı (2018-2021)

Yardımcı Doçent – Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi / İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi / İktisat Bölümü / İktisat Politikası Anabilim Dalı (2013-2021)

Öğretim Görevlisi (Dr.) – Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi / Yayladağı Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu (2012–2013)

Öğretim Görevlisi – Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi / Yayladağı Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu / Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü (2010–2012)

Üniversite Dışı Mesleki Deneyimi

Uzman - Sağlık Bakanlığı (2006-2009)

İdari Görevleri

Rektör Yardımcısı – Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi (2022–2023)

Dekan Yardımcısı – Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi / İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (2014–2021)

Bölüm Başkanı – Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi / Yayladağı Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu / Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü (2010–2013)

Yüksekokul Müdür Yardımcısı – Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi / Yayladağı Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu (2010–2013)

Verdiği dersler

2014-2015 Güz döneminden 2022-2023 Güz döneminde kadar ön lisans, lisans ve yüksek lisans aşamalarında 372 derste toplam 15.886 öğrenciye ders vermiştir. Ders verdiği yerler arasında Hatay Mustafa Kemal Üniversitesinde İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İletişim Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkhan Meslek Yüksekokulu ve Yayladağı Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu bünyesindeki pek çok bölüm bulunmaktadır.

Verdiği derslerden bazıları şunlardır: AB Kurumları ve Ekonomik İlişkiler, Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Büyüme Teorileri, Ekonomik Büyüme Teorileri, Ekonomik Kalkınma, Ekonomiye Giriş, Enerji ve Çevre Ekonomisi, Genel Ekonomi I ve II, İktisat Felsefesi, Kurumsal İktisat, Küresel Politik İktisat, Mikro İktisat, Makro İktisat, Modern Kalkınma Teorileri, Politik İktisat, Türkiye Ekonomisi, Türkiye Ekonomisi ve Avrupa Birliği, Türkiye Ekonomisinde Güncel Sorunlar, Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar, Uluslararası Girişimcilik, Uluslararası İktisat.

Yönettiği Tezler

Hazal Akin (2019). *Gelir dağılımı ve suç ilişkisi*, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü- İktisat Ana Bilim Dalı.

Ahmet Kırar (2019). *Bilgi ekonomisi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki*, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü- İktisat Ana Bilim Dalı.

Yağmur Çakıcı (2019). *Kurumlar ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişki*, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü- İktisat Ana Bilim Dalı.

Sefa Erkuş (2016). *Demokrasi, ekonomik özgürlük ve ekonomik büyüme ilişkisi*, Mustafa Kemal Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü- İktisat Ana Bilim Dalı.

Projelerde Yaptığı Görevler

MENA Ülkelerinde Gelir Dağılımının Kurumsal, Demografik ve Ekonomik Analizi — **Araştırmacı** (YÖK/BAP, 2017-2018)

Finansal Liberalizasyon Çevresel Bozulma İlişkisi: Türkiye Örneği — **Araştırmacı** (YÖK/BAP, 2016)

Finansal Liberalizasyon Çevresel Bozulma İlişkisi: Türkiye Örneği — **Araştırmacı** (YÖK/BAP, 2017)

Türkiye’de Doğum Oranı ile Sosyo Ekonomik Değişkenler Arasındaki Nedensellik İlişkisi Toda Yamamoto Yaklaşımı — **Araştırmacı** (YÖK/BAP, 2015)

Kadınların Kendi İşine Sahip Olmalarının Finansmanında Özel Kredilerin Rolü Latin Amerika Entegrasyon Birliği Örneği — **Araştırmacı** (YÖK/BAP, 2015–2017)

Kadınların Serbest Meslek Sahibi Olmalarının Özel Kredilerle Finansmanı: Avrupa Birliği Türkiye Arasında Bir Karşılaştırma — **Araştırmacı** (YÖK/BAP, 2015–2018)

Demokrasi Ekonomik Özgürlük ve Ekonomik Büyüme İlişkisi — **Yürütücü** (YÖK/BAP, 2015–2017)

Kadınların Serbest Meslek Sahibi Olmalarının Özel Kredilerle Finansmanı: Avrupa Birliği Türkiye Arasında Bir Karşılaştırma — **Araştırmacı** (YÖK/BAP, 2015–2016)

Aldığı Ödüller

Bilim ödülü, İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Derneği, 2019

Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler

Aytun, C., & Akin, C. S. (2022). Can education lower the environmental degradation? Bootstrap panel Granger causality analysis for emerging countries. *Environment, Development and Sustainability*, 24(9), 10666–10694.

Caglar, A. E., Balsalobre-Lorente, D., & Akin, C. S. (2021). Analysing the ecological footprint in EU-5 countries under a scenario of carbon neutrality: Evidence from newly developed sharp and smooth structural breaks in unit root testing. *Journal of Environmental Management*, 295, Article 113155.

Güzel, A. E., & Akin, C. S. (2021). The role of agricultural productivity in economic growth in middle-income countries: An empirical investigation. *Economic Journal of Emerging Markets*, 13(1), 13–26.

Akin, C. S., & Aytun, C. (2018). Gelir dağılımının makroekonomik belirleyicileri: Türkiye örneği. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(42), 52–81.

Uçan, O., Akin, C. S., Akar, B. G., & Tekin, İ. (2017). Kadınların serbest meslek sahibi olmalarının özel kredilerle finansmanı: Avrupa Birliği-Türkiye arasında bir karşılaştırma. *International Journal of Disciplines Economics of Administrative Sciences Studies*, 3(4), 350–362.

Akin, C. S., Aytun, C., & Ulusoy, İ. (2017). Determinants of using renewable energy resource: Panel data analysis. *Global Journal of Advanced Research*, 4(9), 261–268.

Aytun, C., Akin, C. S., & Algan, N. (2017). Gelişen ülkelerde çevresel bozulma, gelir ve enerji tüketimi ilişkisi. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 10(1), 1–11.

Aytun, C., & Akin, C. S. (2016). Interaction of institutions and environmental degradation. *International Journal of Advanced Research*, 4(12), 63–70.

Akin, C. S., & Aytun, C. (2016). Effect of education level on fertility in Sub-Saharan Africa panel cointegration analysis. *Global Journal of Advanced Research*, 3(11), 1038–1045.

Akin, C. S., & Aytun, C. (2016). Türkiye'de doğum oranı ile sosyo-ekonomik değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi: Toda Yamamoto yaklaşımı. *Eurasian Academy of Sciences Eurasian Business Economics Journal*, 6, 42–49. Aytun, C., & Akin, C. S. (2016). Türkiye'de karbondioksit emisyonu, enerji tüketimi ve eğitim ilişkisi: Bootstrap nedensellik analizi. *İşletme ve İktisat Dergisi*, (4), 49–63.

Aktakaş, B. G., Akin, C. S., & Aytun, C. (2015). Escaping from the burdens of growth the information and communication technologies versus bureaucracy. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 33–44.

Aytun, C., Akin, C. S., & Uçan, O. (2015). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde telekomünikasyon yatırımları ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları ilişkisi. *Ege Akademik Bakış*, 15(2), 207–216.

Aktakaş, B. G., Akin, C. S., & Uçan, O. (2015). The nature of money in Post-Keynesian institutionalists: Turkey case. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 277–287.

Akin, C. S. (2014). Kurumsal kalitenin çevre üzerine olan etkileri: BRICS ülkeleri üzerine bir uygulama. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 6(2), 1–8.

Uçan, O., Akin, C. S., & Aytun, C. (2014). Exchange rate determination in high fragile emerging countries. *European Scientific Journal*, 1, 361–368.

Akin, C. S., Aytun, C., & Aktakaş, B. G. (2014). Doğurganlığın sosyo-ekonomik belirleyicileri: Sahra Altı Afrika ülkeleri için bir uygulama. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (27), 109–122.

Akin, C. S. (2014). The impact of foreign trade, energy consumption and income on CO2 emissions. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 4(3), 465–475.

Akin, C. S., & Aytun, C. (2014). Sosyal sermayenin işgücü piyasası üzerine etkileri: Panel nedensellik analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(2), 65–80.

Akın, C. S. (2014). Yabancı sermaye yatırımlarının CO2 emisyonu üzerine olan etkisi: Dinamik panel veri analizi. *Akademik Bakış Dergisi*, (44).

Aytun, C., & Akin, C. S. (2014). OECD ülkelerinde telekomünikasyon altyapısı ve ekonomik büyüme: Yatay kesit bağımlı heterojen panel nedensellik analizi. *İktisat İşletme ve Finans*, 29(340), 69–96.

Aktakaş, B. G., & Akin, C. S. (2014). The wage determination process in Turkey: An empirical analysis in Kaleckian perspective. *Eurasian Journal of Business and Economics*, 7(13), 119–132.

Akın, C. S., Aytun, C., & Akar, B. G. (2014). The impact of economic freedom upon economic growth: An application on different income groups. *Asian Economic and Financial Review*, 4(8), 1024–1039.

Akın, C. S. (2013). Sosyal sermaye ve ekonomik büyüme: Farklı gelir grupları üzerine yatay kesit analizi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(7), 13–35.

Aktakaş, B. G., Akin, C. S., & Aytun, C. (2012). Roles of investment and innovation in business cycle from Kalecki's perspective with a Schumpeterian approach: An empirical analysis for Turkey and Greece. *Journal of Economic and Social Studies*, 2(2), 95–123.

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitaplarında Basılan Bildiriler

Akın, C. S., & Aytun, C. (2021). *Küresel salgın sürecinde bilgi iletişim teknolojileri ile işsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki* [Sözlü sunum]. Seventh International Conference on Economics (ICE-TEA 2021).

Yıldız, T., & Akin, C. S. (2019, Kasım). *Ekonomik kalkınma ve sağlık ilişkisi: Türkiye örneği* [Sözlü sunum]. 5. Uluslararası Kültür ve Medeniyet Kongresi, Türkiye.

Aytun, C., & Akin, C. S. (2019). *Dış ticaretin girişimcilik üzerine olan etkisi: Türkiye üzerine bir uygulama* [Sözlü sunum]. 4. Uluslararası Girişimcilik, İstihdam ve Kariyer Kongresi.

Akın, C. S., & Aytun, C. (2019). *Girişimcilik ve ekonomik kalkınma ilişkisi* [Sözlü sunum]. 4. Uluslararası Girişimcilik, İstihdam ve Kariyer Kongresi.

Akın, C. S., & Yıldız, T. (2019). Kurumsal kalitenin Ar-Ge faaliyetleri üzerine etkisi. 5. *Uluslararası Kültür ve Medeniyet Kongresi Bildiri Kitabı* (s. 386–394).

Akın, C. S., Aytun, C., & Akin, S. (2018). Çevresel bozulma ve turizm ekonomisi ilişkisi. *İzmir International Congress on Economics and Administrative Sciences Proceedings Book* (s. 2625–2632).

Akın, C. S., Aytun, C., & Akın, S. (2018). *Turizm, düşük karbon ekonomisi ilişkisi: Türkiye üzerine bir uygulama* [Sözlü sunum]. IZCEAS 2018.

Aytun, C., Akın, C. S., & Akın, S. (2018). Turizm ve bilgi iletişim teknolojileri ilişkisi. *İzmir International Congress on Economics and Administrative Sciences Proceedings Book* (s. 2633–2643).

Aytun, C., Akın, C. S., & Akın, S. (2018). *Turizm ve bilgi iletişim teknolojileri ilişkisi: Türkiye örneği* [Sözlü sunum]. IZCEAS 2018.

Akar, B. G., Akın, C. S., Aytun, C., & Tekin, İ. (2018). *Fonksiyonel gelir dağılımı ve toplam talep konusuna farklı bir bakış* (Özet bildirisi). International Conference on Applied Economics and Finance Extended with Social Sciences (ICOAEF_18).

Akın, C. S. (2018). *Kurumların bölgesel kalkınma üzerine etkisi* [Sözlü sunum]. UNESAK 2018.

Acaravcı, A., Erdoğan, S., Arslan, Ü., & Akın, C. S. (2018). *Institutional, demographic and economic analysis of income distribution in MENA countries* (Özet bildirisi / s. 155). International Congress of Science, Education and Technology Research.

Uçan, O., Akın, C. S., & Soylu, E. (2018). *Risk-alma tercihlerindeki cinsiyet farklılıkları* [Sözlü sunum]. INGLOBE 2018.

Akın, C. S. (2017). *Yükselen ekonomilerin çevresel bozulmalar üzerine etkileri: BRICST ülkeleri üzerine bir uygulama* (Özet bildirisi). TESAM.

Akın, C. S., & Aytun, C. (2017). *Girişimcilikte belirsizlik ve güvenin rolü: Türkiye üzerine bir uygulama* [Sözlü sunum]. III. Uluslararası Girişimcilik, İstihdam ve Kariyer Kongresi.

Arslan, Ü., Acaravcı, A., Erdoğan, S., & Akın, C. S. (2017). Beşeri sermaye, yabancı doğrudan yatırımlar ve reel gelir: Türkiye örneği. *Mediterranean International Conference on Social Sciences Proceedings Book* (s. 200–208).

Akın, S., Akın, C. S., & Bulut, Y. (2017). *Suriye iç savaşı sonrası oluşan işsizlik ve suç ilişkisi* (Özet bildirisi). ICOMEP 2017.

Akın, C. S., Altay, H., & Akın, S. (2017). *The effects of freedom in foreign trade and foreign capital investments on carbon emission: A case study for Sub-Saharan* [Sözlü sunum]. ENSCON 2017.

Bulut, Y., Akın, C. S., & Akın, S. (2017). Analysis of European Union energy policies from environmental problems. *Uluslararası Enerji, Ekonomi ve Güvenlik Kongresi Bildiri Kitabı* (s. 441–454).

Aytun, C., Akın, C. S., & Acaravcı, A. (2017). *Finansal liberalizasyon çevresel bozulma ilişkisi: Türkiye örneği* (Özet bildiri / s. 42). ENSCON 2017 International Congress of Energy, Economy and Security.

Akın, C. S., Bulut, Y., & Akın, S. (2017). Finansal liberalizasyonun karbondioksit emisyonu üzerine olan etkileri: Panel veri analizi. *Uluslararası Enerji, Ekonomi ve Güvenlik Kongresi Bildiri Kitabı* (s. 453–467).

Bulut, Y., Akın, C. S., & Akın, S. (2017). *Belediye ve yerel yönetim organlarının enerji politikalarına odaklı rolü: Türkiye profili* (Özet bildiri). Uluslararası Enerji, Ekonomi ve Güvenlik Kongresi.

Bulut, Y., Akın, C. S., & Akın, S. (2016). *The bureaucratic cost and its relation with the factors on regulatory aspects in state of law* [Sözlü sunum]. International Congress of Management, Economy and Policy (ICOMEPE).

Akın, C. S., & Aytun, C. (2016). *Yenilenebilir enerji kaynağı kullanımının belirleyicileri: Panel veri analizi* (Özet bildiri). 10. Uluslararası Temiz Enerji Sempozyumu.

Erkuş, S., Akın, C. S., & Akar, B. G. (2016). *Demokrasi ve ekonomik özgürlüğün gelir dağılımı üzerine olan etkisi* [Sözlü sunum]. 5. Uluslararası Ekonomi Kongresi.

Akın, C. S., & Aytun, C. (2016). *Gelir dağılımının makroekonomik belirleyicileri: Türkiye örneği* [Sözlü sunum]. 5. Uluslararası Ekonomi Konferansı.

Aytun, C., & Akın, C. S. (2016). *Interaction of institutions and environmental degradation* (Özet bildiri). XI. European Conference on Social and Behavioral Sciences.

Akın, C. S., & Aytun, C. (2016). *Relationship between ICT channels and unemployment* (Özet bildiri). XI. European Conference on Social and Behavioral Sciences.

Aytun, C., Akın, C. S., & Algan, N. (2016). *Gelişen ülkelerde çevresel bozulma, gelir ve enerji tüketimi ilişkisi* [Sözlü sunum]. International Conference on Eurasian Economies.

Akın, C. S., & Erkuş, S. (2016). *Kurumsal kalitenin ekonomik kalkınma üzerine olan etkisi* [Sözlü sunum]. 7. International Conference of Political Economy (ICOPEC).

Akın, S., Akın, C. S., & Yıldırım, U. (2016). *Ecology and Turkish economics* [Sözlü sunum]. International Conference on Engineering and Natural Sciences (ICENS).

Aktakaş, B. G., Akin, C. S., Tekin, İ., & Uçan, O. (2015). The role of private credits to finance women's self employment: Evidence from Latin American Integration Association (LAIA). *World Finance Conferences Proceedings Book* (s. 138–167).

Aytun, C., & Akin, C. S. (2015). *Türkiye'de karbondioksit emisyonu, enerji tüketimi ve eğitim ilişkisi: Bootstrap nedensellik analizi* [Sözlü sunum]. 1. Uluslararası Avrasya Enerji Sorunları Sempozyumu.

Akin, C. S., Aytun, C., & Göktürk, M. (2015). *Türkiye'de doğum oranı ile sosyo-ekonomik değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi: Toda Yamamoto yaklaşımı* (Özet bildir). 5. International Conference on Women's Studies.

Uçan, O., Akin, C. S., & Aytun, C. (2014). *Exchange rate determination in high fragile emerging countries* [Sözlü sunum]. 2nd AIIC Annual International Interdisciplinary Conference.

Aktakaş, B. G., Akin, C. S., & Aytun, C. (2013). *The wage determination process in Turkey: An empirical analysis in Kaleckian perspective* [Sözlü sunum]. 1st World Keynes Conference.

Göktürk, M., & Akin, C. S. (2013). *The importance of export market diversification strategy on overcoming economic crises: The case of Turkey* [Sözlü sunum]. International Conference on Economic and Social Studies.

Aktakaş, B. G., & Akin, C. S. (2011). *Post-Keynezyen kurumcuların gözüyle para* (Özet bildir). 9. Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi.

Yazılan Kitaplar ve Kitap Bölümleri

Akin, C. S., & Batmaz, H. (2022). Çevresel sürdürülebilirlik ve liberalizasyon. *Sürdürülebilirlik* (s. 92–111) içinde. Atatürk Üniversitesi Yayınevi.

Akin, C. S. (2020). Environmental policies and sustainable consumption. C. S. Akin & C. Aytun (Ed.), *Energy policy for sustainable environment* (1. baskı, s. 209–229) içinde. IKSAD Publishing House. (ISBN: 978-625-7687-58-4)

Akin, C. S. (2020). Kurumsal iktisadın kavramsal temelleri. C. C. Aktan (Ed.), *Kurumsal iktisat* (1. baskı, s. 1–262) içinde. SOBİAD. (ISBN: 978-605-69931-4-5)

Aytun, C., & Akin, C. S. (2019). The relationship between tourism income, tourism expenditure and gross domestic product in Turkey: A gradual shift causality application. O. Uçan (Ed.), *Discussions between economic agents: Time series analysis in social sciences* (1. baskı, s. 1–188) içinde. IKSAD Publishing House. (ISBN: 978-605-7695-77-2)

Akın, C. S., & Aytun, C. (2019). The causality relationship between ecologic footprint and tourism activities in Turkey. O. Uçan (Ed.), *Discussions between economic agents: Time series analysis in social sciences* (1. baskı, s. 1–193) içinde. IKSAD Publishing House. (ISBN: 978-605-7695-77-2)

Uçan, O., Akın, C. S., & Soylu, E. (2018). A literature study on risk-taking preferences: Gender case. M. Talas, H. Çiftçi, & E. Yalçınkaya (Ed.), *Recent discussions in social sciences* (1. baskı) içinde. IKSAD Publishing House. (ISBN: 978-605-7510-98-3)

Akar, B. G., Akın, C. S., Tekin, İ., & Uçan, O. (2018). The role of private credits to finance women's self-employment: Evidence from Latin American Integration Association (LAIA). C. S. Akın & C. Aytun (Ed.), *Studies on economic development* (1. baskı) içinde. IKSAD Publishing House. (ISBN: 978-605-7923-72-1)

Akın, C. S. (2018). Politik kurumlar ekonomik kalkınma ilişkisi. A. Acaravcı (Ed.), *Muhasebe, finans ve iktisat araştırma örnekleri* (1. baskı, s. 1–978) içinde. Nobel Akademik Yayıncılık. (ISBN: 978-605-7928-26-9)

Akın, C. S., & Baş, G. (2018). Interaction between corruption and economic development: An application for MENA countries. C. S. Akın & C. Aytun (Ed.), *Studies on economic development* (1. baskı, s. 1–134) içinde. IKSAD Publishing House. (ISBN: 978-605-7923-72-1)

Ulusal Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler

Aytun, C., & Akın, C. S. (2014). Kurumsal kalite ve ekonomik büyüme: Panel nedensellik analizi. *Çukurova Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 18(1), 89–100.

Editörlük Yapılan Kitaplar

Akın, C. S., & Aytun, C. (2019). (Ed.) *Sürdürülebilirlik*, Atatürk Üniversitesi Yayınevi.

Akın, C. S., & Aytun, C. (Ed.). (2020). *Energy policy for sustainable environment*. IKSAD Publishing House.

Akın, C. S. (Ed.). (2019). *Political and institutional reviews on social studies*. IKSAD Publishing House.

Akın, C. S., & Aytun, C. (Ed.). (2018). *Studies on economic development*. IKSAD Publishing House.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	iii
Editörden	vii
Prof. Dr. Cemil Serhat Akın'ın Akademik Mirası	xiii

KISIM I

KURUMSAL YAPI VE TEORİ

Bölüm 1	Tarihsel Yükseliş ve Çöküş Döngüleri Ekseninde Toplumsal Dayanıklılık Arayışı: Bir Çöküşbilim Analizi	1
	<i>Cengiz AYTUN</i>	
Bölüm 2	Kurumsal İktisat Perspektifinden Dayanıklılık	23
	<i>Tuba YILDIZ</i>	
	<i>Başak ERGENÇ</i>	
	<i>Ünal ARSLAN</i>	
Bölüm 3	Üniversitelerde Kurumsal Ahlâki Sorumluluk: Akademik Yayıncılık Anlayışı.....	41
	<i>Başak Gül AKAR</i>	
	<i>İpek TEKİN GÖLPINAR</i>	
Bölüm 4	Kapitalizmin Öteki Yüzü: Tekno-Feodalizm.....	71
	<i>Orhan CENGİZ</i>	
Bölüm 5	Devlet Kapasitesi, Yönetişim Sorunları ve Kurumsal Kalite	83
	<i>Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK</i>	
Bölüm 6	Ortadoğu Ve Kuzey Afrika Ülkelerindeki Dijital Uçurumun Feminist Kurumsal İktisat Yaklaşımı İle Durum Analizi	95
	<i>Pınar ÇUHADAR</i>	
Bölüm 7	Türkiye’de Devlet Senfoni Orkestralarının Kurumsal Niteliği: Kapsayıcı ve Dışlayıcı Dinamikler.....	113
	<i>Gamze TOPRAK</i>	
Bölüm 8	Krizlere Karşı Dayanıklılık: Kurumsal İktisat Çerçevesinde Bütüncül Bir Yaklaşım	133
	<i>Nursaç DEĞERLİ PARLAK</i>	
	<i>Kubra GÖGER BAKIRCIOĞLU</i>	
Bölüm 9	Küreselleşme Ve Ekonomik Krizin İş Hukukuna Yansıması.....	145
	<i>Selçuk CENGİZ</i>	

KISIM II

ENERJİ, ÇEVRE VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

- Bölüm 10 Vahşi Kapitalizmin Kıskaçında Türkiye’de Çevre ve İklim Politikaları.. 177
Şenol ADIGÜZEL
- Bölüm 11 Krizler Çağında Devlet Kapasitesi ve Yeşil Dönüşüm: Kurumsal Bir Dayanıklılık Perspektifi 195
Hasan Bilgehan YAVUZ
- Bölüm 12 Yeşil Dönüşüm ve İşgücü Piyasalarına Etkisi 219
Fındık Özlem ALPER
Ali Eren ALPER
- Bölüm 13 Kriz Dönemlerinde Enerji Sektörünün Stratejik Önemi..... 235
Gizem BAŞ
İsminaz ÇINAR ŞAHİN
- Bölüm 14 Kurumsal Kalite, Finansal Gelişme ve Çevresel Sürdürülebilirlik Arasındaki Bağlantı: Teorik Bir İnceleme..... 247
Kubra GÖGER BAKIRCIOĞLU
Nursaç DEĞERLİ PARLAK

KISIM III

BÖLGESEL KALKINMA, AFETLER VE YENİDEN İNŞA

- Bölüm 15 Afet Bölgelerindeki Kas-İskelet Sistemi Engelli Çocukların Durumu: 6 Şubat 2023 Depremleri Sonrası Tıbbi Bir Malzeme Olan Ortez Eksikliği267
Hasan HALLAÇELİ
- Bölüm 16 Beşeri Sermaye Kaybı, Göç ve İşgücü Piyasaları 285
Soner AKIN
- Bölüm 17 Kobi’lerde Deprem Sonrası Kurumsal İşbirliği..... 313
Özden DOĞAN
Metin REYHANOĞLU
- Bölüm 18 Dijital Dönüşüm Kıskaçında Beşeri Sermaye: Türkiye’de Beyin Göçünün Nedenleri ve Sonuçları 335
Fatma Merve EKİZ
Sibel ÖRK ÖZEL
- Bölüm 19 Sosyal Sermayenin Örgütsel Yönü ve Kriz Dönemlerindeki Rolü 359
Mustafa Gökhan KILIÇARSLAN

YAZARLAR

Prof. Dr. Şenol ADIGÜZEL

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari ve Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Prof. Dr. Başak Gül AKAR

Çukurova Üniversitesi, Kozan İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü

Doç. Dr. Soner AKIN

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Prof. Dr. Ali Eren ALPER

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü

Prof. Dr. Fındık Özlem ALPER

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

Prof. Dr. Ünal ARSLAN

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

Prof. Dr. Cengiz AYTUN

Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

Dr. Kubra GÖGER BAKIRCIOĞLU

Bağımsız Araştırmacı

Dr. Öğr. Üyesi Gizem BAŞ

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

Doç. Dr. Orhan CENGİZ

Çukurova Üniversitesi, Pozantı Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Bölümü

Öğr. Gör. Selçuk CENGİZ

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Antakya Meslek Yüksekokulu, Hukuk Bölümü

Doç. Dr. Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

Doç.Dr. Pınar ÇUHADAR

Mardin Artuklu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

Prof. Dr. Özden DOĞAN

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Merve EKİZ

İskenderun Teknik Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Bölümü

Başak ERGENÇ

Arş. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

İpek TEKİN GÖLPINAR

Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

Hasan HALLAÇELİ

Prof. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Tayfur Ata Sökmen Tıp Fakültesi, Cerrahi Tıp Bilimleri Bölümü

Dr. Mustafa Gökhan KILIÇARSLAN

Bağımsız Araştırmacı

Doç. Dr. Sibel ÖRK ÖZEL

Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü

Dr. Nursaç DEĞERLİ PARLAK

Bağımsız Araştırmacı

Prof. Dr. Metin REYHANOĞLU

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve
İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi İsmnaz ÇINAR ŞAHİN

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve
İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Gamze TOPRAK

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Antakya
Devlet Konservatuvarı, Türk Müziği Bölümü

Doç. Dr. Hasan Bilgehan YAVUZ

Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji
Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler
Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman
Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Tuba YILDIZ

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve
İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

Bölüm 1

TARİHSEL YÜKSELİŞ VE ÇÖKÜŞ DÖNGÜLERİ EKSENİNDE TOPLUMSAL DAYANIKLILIK ARAYIŞI: BİR ÇÖKÜŞBİLİM ANALİZİ

Cengiz AYTUN¹

Şehirde, silahlardan kaçabilenler açlığa yenik düştü.
Açlık şehri bir su gibi doldurdu, durmak bilmedi.
Bu açlık insanların yüzlerini çarpıttı, kaslarını gerdi.
Halk, bir gölette boğuluyor gibiydi, nefes nefese kalmıştı.
Kral, sarayında yapayalnız, ağır ağır ve çaresizce nefes alıyordu.
Sümer ve Ur için Ağıt² (ETCSL, 1998)

1. Giriş

Milattan önce 3500'lerden sonra Mezopotamya'da ortaya çıkan bazı topluluklar olgunlaştı ve ilk şehir devletlerini ortaya çıkardı. Bugün Anadolu'dan doğup Basra körfezine kadar uzanan Dicle ve Fırat nehirleri arasındaki bereketli taşkın bölgesinde ilk tarımsal medeniyetler yeşeriyordu. Benzer şekilde Çin uygarlığı Sarı Irmak ve Yangtze nehirleri çevresinde, Harappa uygarlığı İndus Vadisi'nde, Mısır uygarlığı ise Nil Vadisi'nde belirmeye başladı. Peru'da ilk uygarlıklar Pasifik Okyanusu ve çöller arasındaki dar bir sahil şeridinde sıkışmıştı. Orta Amerika'da ise uygarlık öncekilerden farklı olarak Meksika Körfezi kıyıları ve daha iç taraflarda bulunan tropik yağmur ormanları gibi zor koşullar barındıran bölgelerde ortaya çıkmıştı (Ponting, 2017, ss. 62-64). Uygarlık zorlu çevre ve iklim koşullarının dayattığı gereksinimlerden doğdu. Kaynakların dağıtım ve kullanımının planlama gerektirmesi insanları iş birliği yapmaya yönlendirmişti. İşin gerçeği, kaynakların bol olduğu dünyanın başka bölgelerinde insanlar için kaynak planlaması yapmaya

¹ Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, cengiza@cu.edu.tr, ORCID iD:0000-0001-5704-0239

² Mezopotamya'da bilinen beş şehir ağtından biri olan "Sümer ve Ur için Ağıt", Ur şehrinin tahminen MÖ 2004'te yıkılmasının ardından yazılmıştır. Tablette yıkılış sırasında yaşananlar şehrin koruyucu tanrıçası tarafından anlatılmaktadır.

hale gelecektir. Gelecekte ayakta kalmayı başaracak toplumlar; aşırı karmaşıklığın getirdiği entropi vergisini ödeyebilen, kriz anlarında rehaveti ve kibri yenip manevi bir yeniden doğuşla (palingenesia) acılardan öğrenme yeteneğini (pathei mathos) sergileyebilen esnek yapılar olacaktır.

Kaynakça

- Aytun, C. (2023). *Enerji, Karmaşıklık ve Çöküş: Çevre ve Ekonomi Krizlerinin Kıskacındaki İnsanlık*. Efil Yayınevi.
- Bauer, S. W. (2020). *Antik dünya tarihi: İlk kayıtlardan Roma'nın dağılmasına kadar* (M. Morali, Çev.; 4. bs.). ALFA.
- Chang, X., & Inayatullah, S. (1997). Ssu-Ma ChHen: The Cycles of Virtue. İçinde J. Galtung & S. Inayatullah (Ed.), *Macrohistory and macrohistorians: Perspectives on individual, social, and civilizational change* (ss. 12-18). Praeger.
- Christian, D. (2020). *Başlangıç Hikayesi: Her Şeyin Büyük Tarihi* (E. Başer, Çev.). Doğan Egmond Yayıncılık.
- Comfort, L. K., Boin, A., & Demchak, C. C. (Ed.). (2010). *Designing Resilience: Preparing for Extreme Events*. University of Pittsburgh Press.
- Diamond, J. (2006). *Collapse: How Societies Choose to Fail or Succeed*. Penguin Books.
- ETCSL. (1998). *The lament for Sumer and Urim (Composite text translation t.2.2.3)* [The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature]. University of Oxford. <https://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.2.3#>
- Görgün, T. (1999). İbn Haldun. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 19, ss. 543-555). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Haldun, İ. (2004). *Mukaddime* (H. Kendir, Çev.; C. 1). Yeni Şafak.
- Inayatullah, S. (1997). Ibn Khaldun: The Strengthening and Weakening of Asabiya. İçinde J. Galtung & S. Inayatullah (Ed.), *Macrohistory and macrohistorians: Perspectives on individual, social, and civilizational change* (ss. 25-32). Praeger.
- Keck, M., & Sakdapolrak, P. (2013). What is social resilience? Lessons learned and ways forward. *ERDKUNDE*, 67(1), 5-19. <https://doi.org/10.3112/erdkunde.2013.01.02>
- Olson, M. (1971). *The logic of collective action: Public goods and the theory of groups*. Harvard university press.
- Olson, M. (1982). *The rise and decline of nations: Economic growth, stagflation, and social rigidities*. Yale university press.
- Ponting, C. (2017). *Yeni Bir Bakış Açısıyla Dünya Tarihi* (E. B. Özbilen, Çev.; 6. bs.). ALFA.
- Seo, S. N. (2019). *Natural and man-made catastrophes: Theories, economics, and policy designs*. Wiley-Blackwell.
- Shetler, B. (1997). Augustine: The River to Eternity. İçinde J. Galtung & S. Inayatullah (Ed.), *Macrohistory and macrohistorians: Perspectives on individual, social, and civilizational change* (ss. 18-24). Praeger.
- Spengler, O. (2024). *Batı'nın Çöküşü*. Ketebe Yayınları.
- Tainter, J. A. (1988). *The collapse of complex societies*. Cambridge University Press.
- Tainter, J. A. (2000a). Global Change, History, and Sustainability. İçinde R. J. McIntosh, J. A. Tainter, & S. K. McIntosh (Ed.), *The way the wind blows: Climate, history, and human action* (ss. 331-356). Columbia University Press.
- Tainter, J. A. (2000b). Problem Solving: Complexity, History, Sustainability. *Population and Environment*, 22(1), 3-41. <https://doi.org/10.1023/A:1006632214612>
- Toynbee, A. J. (with Caplan, J.). (1978). *Tarih Bilinci*. Bateş Yayınları.
- Toynbee, A. J. (with Somervell, D. C.). (2025). *Bir Tarih İncelemesi*. Kronik Kitap.

- Tureng. (2026, Ağustos 3). *Resilience*. Tureng: Türkçe-İngilizce Sözlük. <https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/resilience>
- Uludağ, S. (1999). İbn Haldun. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 19, ss. 538-543). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Yılmaz Börekçi, D., & Gerçek, M. (2018). “Resilience” Kavramının Sosyal Bilimlerde Türkçe Kullanımları Bağlamında Değerlendirilmesi. *Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute*, 2018(30), 41-51. <https://doi.org/10.5505/pausbed.2018.72473>

Bölüm 2

KURUMSAL İKTİSAT PERSPEKTİFİNDEN DAYANIKLILIK

Tuba YILDIZ¹
Başak ERGENÇ²
Ünal ARSLAN³

1. Giriş

Son yıllarda küresel finansal krizler, pandemi süreci, jeopolitik gerilimler ve iklim değişikliği gibi çok boyutlu şoklar, ekonomik sistemlerin yalnızca verimlilik ve büyüme performansı ile değil, aynı zamanda şoklara uyum sağlama ve dönüşebilme kapasiteleriyle de değerlendirilmesi gerektiğini bir kez daha ortaya koymuştur. Geleneksel makroekonomik analizlerin büyüme, enflasyon ve istihdam gibi olgulara yoğunlaşması, ekonomik sistemlerin şoklara yanıt verme ve dönüşebilme kapasitelerinin görece ihmal edilmesine neden olmaktadır. Nitekim son yıllarda iktisadi analizlerde, ekonomik performansın yalnızca kaynak ve teknoloji kapasitesi ile değil; kurumsal yapıların niteliği, esnekliği ve öğrenme kapasitesiyle de önemli ölçüde ilişkili olduğunu somut biçimde ortaya konulmaktadır.

Bu bağlamda çalışma, dayanıklılığı yalnızca dengeye geri dönüş kapasitesi olarak değil, kurumsal yapıların öğrenme, uyum sağlama ve dönüşüm üretme kabiliyeti olarak ele almaktadır. Analitik çerçeve, başta Douglass C. North olmak üzere kurumsal iktisadın temel varsayımlarına dayanmaktadır. North'un (1990) kurumları "oyunun kuralları", yönetim yapıları ya da işlem maliyetlerini ekonomikleştirmenin bir yolu olarak tanımlayan yaklaşımı, ekonomik performansın yalnızca kaynak donanımıyla değil, resmi ve gayri

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, tubayildiz@mku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5097-938X

² Arş. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, basak.ergenc@mku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8740-4590

³ Prof. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, uarslan@mku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8181-7319

güven ortamı hem yatırımcılar için hem de firmalar için şoklara karşı direnci artırmakta ve bu sayede krizin yarattığı olumsuzluklar daha kolay bertaraf edilebilmektedir. Güçlü bir anayasal düzen ve önceden belirlenmiş ve duyurulmuş kurallar bütünü, mülkiyet haklarının güvence altına alınmış olması, kurumlar aracılığıyla ekonomik ve kurumsal dayanıklılığı artırarak ekonomik kırılganlığı azaltmaktadır. Bu güven ortamının tahsisine ek olarak yönetim kapasitelerinin artırılması ve yönetim mekanizmalarının da şeffaf, hesap verilebilir ve öngörülebilir olması kriz yönetimindeki kurumsal dayanıklılık artırımının bir üst basamağını oluşturmaktadır. Çatı yapının en kapsayıcı ve ekonomik dalgalanmaları azaltıcı basamağı olan kurumsal adaptasyonla ise kriz ve şoklar ile yüz yüze gelinme sıklığının düşürülebileceği ortaya konulmuştur.

Dayanıklılık inşası, kriz dönemlerinde değil, kriz öncesi dönemde gerçekleştirilmelidir. Buna ilaveten demokratik yapıların oluşturduğu kurumsal denge ve kontrol mekanizmasının kaynakları verimli kullanma noktasındaki otoriter gücü, kurumsal istikrarı ve koordinasyonu desteklemektedir. Kurumsal çeşitlilik ve çok katmanlı yönetim yapılarının güçlendirilmesiyle, çok katmanlı yapıların ürettiği koordinasyon kalitesi ve hesap verebilirlik kapasitesi de artacaktır. Çeşitlendirilmiş ve çok katmanlı yapılar, bu yapıların ürettiği koordinasyon kalitesi ve hesap verebilirlik mekanizmaları güçlendirdiği ölçüde dayanıklılığa katkı sağlayacağı ifade edilebilir. Ayrıca veri temelli politika değerlendirmesi, şeffaflık ve geri bildirim süreçlerinin kurumsal öğrenme kapasitesini güçlendirmesi de kurumsal dayanıklılığın artırılmasını sağlayacaktır. Bu çerçevede kurumsal öğrenme mekanizmalarının güçlendirilmesi; doğrudan yatırım teşviklerinden ya da maliye politikası düzenlemelerinden önce oluşturulmasının krizlerle başa çıkmada etkisinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*. Crown Publishers.
- Afolabi, J. A. (2025). Toward economic resilience in Sub-Saharan Africa: The role of institutional quality and human capital development. *Sustainable Development*, 33(2), 2566–2578. <https://doi.org/10.1002/sd.3251>
- Akın, C. S. (2020). Kurumsal iktisadın kavramsal temelleri. In C. C. Aktan (Ed.), *Kurumsal iktisat: Kurallar ve kurumların iktisadi gelişme açısından önemi* (ss. 97–125). SOBİAD Hukuk ve İktisat Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Aligica, P. D., & Tarko, V. (2014). Institutional resilience and economic systems: Lessons from Elinor Ostrom's work. *Comparative Economic Studies*, 56(1), 52–76. <https://doi.org/10.1057/ces.2013.29>
- Aron, J. (2000). Growth and institutions: A review of the evidence. *The World Bank Research Observer*, 15(1), 99–135. <https://doi.org/10.1093/wbro/15.1.99>

- Arslan, U. (2007). *Kurumların iktisadi büyüme üzerindeki etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, Ü., & Doğan, C. (2014). Demokrasi ve ekonomik büyüme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1). <https://izlik.org/JA77CD54EC>
- Barro, R. J. (1996). *Determinants of economic growth: A cross-country empirical study* (NBER Working Paper No. 5698). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w5698>
- Briguglio, L., Cordina, G., Farrugia, N., & Vella, S. (2014). Economic vulnerability and resilience: Concepts and measurements. In *Measuring vulnerability in developing countries* (pp. 47–65). Routledge.
- Calomiris, C. W., & Haber, S. H. (2014). *Fragile by design: The political origins of banking crises and scarce credit*. Princeton University Press.
- De Siano, R., Sciabolazza, V. L., & Sapio, A. (2020). Economic resilience and regional disparities: The value added of spatial analysis. In *Regional resilience to climate and environmental shocks: A spatial econometric perspective* (pp. 7–29). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-54588-8_2
- Eichengreen, B. (1992). *Golden fetters: The gold standard and the Great Depression, 1919–1939*. Oxford University Press.
- Eraydın, A. (2016). Attributes and characteristics of regional resilience: Defining and measuring the resilience of Turkish regions. *Regional Studies*, 50(4), 600–614. <https://doi.org/10.1080/00343404.2015.1034672>
- Filip, M.D., & Setzer, R. (2025). *The impact of regional institutional quality on economic growth and resilience in the EU* (ECB Working Paper No. 3045). European Central Bank. <https://doi.org/10.2866/7534825>
- Greif, A. (2006). *Institutions and the path to the modern economy: Lessons from medieval trade*. Cambridge University Press.
- Hodgson, G. M. (2006). What are institutions? *Journal of Economic Issues*, 40(1), 1–25. <https://doi.org/10.1080/00213624.2006.11506879>
- Holling, C. S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 4, 1–23. <https://doi.org/10.1146/annurev.es.04.110173.000245>
- International Monetary Fund. (2025). *World economic outlook: Navigating global divergences*. <https://www.imf.org>
- Martin, R. (2012). Regional economic resilience, hysteresis and recessionary shocks. *Journal of Economic Geography*, 12(1), 1–32. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbr019>
- Martin, R., & Sunley, P. (2015). On the notion of regional economic resilience: Conceptualization and explanation. *Journal of Economic Geography*, 15(1), 1–42. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbu015>
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge University Press.
- North, D. C. (1997). *The process of economic change* [Lecture notes]. Princeton University.
- North, D. C., & Weingast, B. R. (1989). Constitutions and commitment: The evolution of institutions governing public choice in seventeenth-century England. *The Journal of Economic History*, 49(4), 803–832. <https://doi.org/10.1017/S0022050700009451>
- North, D. C. (2002). *Kurumlar, kurumsal değişim ve ekonomik performans* (G. Ç. Güven, Çev.). Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- North, D. C., Wallis, J. J., & Weingast, B. R. (2009). *Violence and social orders: A conceptual framework for interpreting recorded human history*. Cambridge University Press.
- Olson, M. (1982). *The rise and decline of nations: Economic growth, stagflation, and social rigidities*. Yale University Press.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press.
- Perrings, C. (1998). Resilience in the dynamics of economy-environment systems. *Environmental and Resource Economics*, 11(3–4), 503–520. <https://doi.org/10.1023/A:1008255614276>

- Perrings, C. (2001). Resilience and sustainability. In H. Folmer, H. L. Gabel, S. Gerking, & A. Rose (Eds.), *Frontiers of environmental economics* (pp. 319–341). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781843767091>
- Putnam, R. D., Leonardi, R., & Nanetti, R. Y. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- Reinhart, C. M., & Rogoff, K. S. (2009). *This time is different: Eight centuries of financial folly*. Princeton University Press.
- Rodrik, D. (2000). Institutions for high-quality growth: What they are and how to acquire them. *Studies in Comparative International Development*, 35(3), 3–31. <https://doi.org/10.1007/BF02699764>
- Rodrik, D. (2007). *One economics, many recipes: Globalization, institutions, and economic growth*. Princeton University Press.
- Rodrik, D. (2008). Second-best institutions. *American Economic Review*, 98(2), 100–104. <https://doi.org/10.1257/aer.98.2.100>
- Rose, A. (2004). Defining and measuring economic resilience to disasters. *Disaster Prevention and Management*, 13(4), 307–314. <https://doi.org/10.1108/09653560410556528>
- Salter, A. W., & Tarko, V. (2017). Polycentric banking and macroeconomic stability. *Business and Politics*, 19(2), 365–395. <https://doi.org/10.1017/bap.2017.4>
- Williamson, O. E. (1979). Transaction-cost economics: The governance of contractual relations. *Journal of Law and Economics*, 22(2), 233–261. <https://doi.org/10.1086/466942>
- Williamson, O. E. (1985). *The economic institutions of capitalism: Firms, markets, relational contracting*. Free Press.
- Williamson, O. E. (2000). The new institutional economics: Taking stock, looking ahead. *Journal of Economic Literature*, 38(3), 595–613. <https://doi.org/10.1257/jel.38.3.595>

Bölüm 3

ÜNİVERSİTELERDE KURUMSAL AHLÂKİ SORUMLULUK: AKADEMİK YAYINCILIK ANLAYIŞI

Başak Gül AKAR¹
İpek TEKİN GÖLPINAR²

Sözler yetmez, yazsam
kelimeler kalemime gelmez
insan her anında dokunmuşsa hayata
ve içindekilere
böyle sen gibi
ardından ölemez
sen hep yaşamı akla getirdin
iyiliği ve sahipliği sevdiklerine karşı
dertler hiç çoğalmazdı sen varken
eksilen hep zaman ve üzüntüler olurdu
çoğalansa yeni mutlu anılar
hep gülmediyse de ağladık ortak acılara bir abi bir kardeş
şimdi gittin mi sanıyorsun
sen inan herkesin aklında, kalbinde, ruhunda yaşıyorsun;
kimine baba, kimine evlat, ben gibilere ağabey, senden büyüklere kardeş
ne çoksun abi
yan yana değilsek de şimdi
sen gibi yaşamak var ya
işte bu hayatın kaidesi...
BG.

¹ Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Kozan İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, bgakar@cu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-7258-4402

² Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, itekin@cu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8547-9185

atamalarda ve teşvik sistemlerinde içerikten ziyade sayıların başarıyı temsil ettiğine yönelik kabul görmüş akademik anlayış ve buna benzer sorunlar bir bütün olarak üniversitelerin gelişiminin ve bunun dayandığı kurumsal ahlâki sorumluluk ile nitelikli yayıncılık önünde engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla temelden gelen çatlaklara yönelik önlem alınmadığı takdirde, mevcut uygulamalar yalnızca etik ihlallerinin biçimini değiştirecek, ancak bu ihlalleri besleyen teşvik mekanizmalarını ortadan kaldırmayacaktır.

Kaynakça

- Ak, M., & Gülmez, A. (2014). Türkiye'nin uluslararası yayın performansının analizi. *Journal of Academic Inquiries*, 1(1), 22-49. <https://izlik.org/JA76WZ23US>
- Alizadeh, A., Kurian, D., Qiu, S., & Dirani, K.M. (2021). Ethics, corporate social responsibility and the role of human resource development: the academic experts' view. *European Journal of Training and Development*, 47(12), 223-239. <https://doi.org/10.1108/EJTD-07-2021-0087>.
- Akçığit, U., & Özcan-Tok, E. (2020). Türkiye bilim raporu. *TÜBA Raporları*, 43(21.10), 2022.
- Amani, D. (2024). Giving is receiving: exploring the linkage between university corporate social responsibility and university corporate brand legitimacy. *International Journal of Educational Management*, 39(3), 522-539. <https://doi.org/10.1108/IJEM-03-2023-0094>.
- Aypay, D. D. A. (2006). Üniversitelerde akademik etkinlik ve örgütsel davranış arasındaki ilişki. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 46(46), 175-198. <https://izlik.org/JA26UG26CD>
- Başoğlu, T. (2022). Türkiye'de üniversite ve yükseköğretime dair telif eserler (1980'den günümüze). *İslam Araştırmaları Dergisi*, (48), 183-260.
- Bolay, S. H. (2011). Çağdaş Üniversitede Neler Önem Kazanmaktadır?. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (3), 105-112.
- Bowen, H. (1953). *Social Responsibilities of the Businessman*. New York: Harper and Row, 1953.
- Carroll, A. B. (1979). A three-dimensional conceptual model of corporate performance. *Academy of Management Review*, 4(4), 497. <http://dx.doi.org/10.2307/257850>.
- Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*, 34(4), 39-48. [http://dx.doi.org/10.1016/0007-6813\(91\)90005-G](http://dx.doi.org/10.1016/0007-6813(91)90005-G).
- Carroll, A. B. (1999). Corporate social responsibility: Evolution of a definitional construct. *Business Society*, 38(3), 268-295. <http://dx.doi.org/10.1177/000765039903800303>.
- Carroll, A. B. (2021). Corporate social responsibility: Perspectives on the CSR construct's development and future. *Business & Society*, 60(6), 1258-1278. <http://dx.doi.org/10.1177/00076503211001765>.
- Carroll, A. B. (2025). The three-dimensional corporate social performance model revisited and refreshed. *Journal of Sustainable Business*, 10(1), 5. <http://dx.doi.org/10.1186/s40991-025-00109-2>.
- Carroll, A. B., & Brown, J. A. (2023). *Business & society: Ethics, sustainability, and stakeholder management* (11th ed.). Boston, MA, USA: Cengage.
- Carroll, A. B., & Shabana, K. M. (2010). The business case for corporate social responsibility: A review of concepts, research and practice. *International Journal of Management Reviews*, 12(1), 85-105. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2370.2009.00275.x>.
- Casal, J.E., & Kessler, M. (2023). Can linguists distinguish between ChatGPT/AI and human writing?: A study of research ethics and academic publishing. *Research Methods in Applied Linguistics*, 2(3), 100068. <https://doi.org/10.1016/j.rmal.2023.100068>.

- The Center for Open Science – COS. (2025). The TOP Guidelines. <https://www.cos.io/initiatives/top-guidelines> (14.06.2026)
- Curcic, D. (2023). Academic Publishers Statistics içinde Kalkan, G. (2024). Akademik yayıncılık oligopolisinden topluluk sahipliğinde yayıncılığa: Akademik iletişim için bir paradigma değişimi. *Sosyal, İktisadi, Beşeri ve Yönetim Alanları Perspektifinde Sorunlara Bakış*, 137-153, Efe Akademi Yayınları.
- Çiftçioğlu, B. A., & Gök, B. (2018). Kurumsal sosyal sorumluluğun kurumsal itibara etkisi ve bir uygulama. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 183-196.
- Demir, E., Göloğlu Demir, C., & Özdemir, M. Ç. (2017). Akademik Yükseltme ve Atama Sürecine Yönelik Öğretim Üyesi Görüşleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1, 12-23. <https://izlik.org/JA58NJ22CY>
- Freeman, R., & Mcvea, John. (2001). A stakeholder approach to strategic management. *SSRN Electronic Journal*. 10.2139/ssrn.263511.
- French, P.A. (1979). The corporation as a moral person. *American Philosophical Quarterly*, 16(3), 207-215 <http://www.jstor.org/stable/20009760>
- Friedman, M. (1970). of Business is to Increase its Profits. *New York Times Magazine*, September, 13, 122-126.
- Goodpaster, K., & Matthews, J. (1982). Can a corporation have a conscience?- reprint from Harvard Business Review, p. 133-134. (G&M)
- Gupta, K., & Krishnamurti, C. (2018). Does corporate social responsibility engagement benefit distressed firms? The role of moral and exchange capital. *Pacific-Basin Finance Journal*, 50, 249-262. <https://doi.org/10.1016/j.pacfin.2016.10.010>.
- Günay, D. (2004). Üniversitenin neliği, akademik özgürlük ve üniversite özerkliği. *Policy*, 14, 37-44.
- Gündüz, T. (2020). Akademik yazımda bir araştırmadan birden fazla yayın üretmek: Etik bir problem (mi?). *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29(1), 45-80. <https://izlik.org/JA-55UX98LM>
- Güney, N. (2011). Akademik yayın dünyasına pratik bir bakış. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 31(31). <https://izlik.org/JA34HG29JP>
- Güngör, S. (2017). Kurumsal sosyal sorumluluğun Türkiye'deki iletişim fakültelerinin müfredatında bir ders olarak analizi: Başkent üniversitesi vaka çalışması. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(11), 119-140. <https://izlik.org/JA76PJ36MJ>
- Güngör, S. (2018). Kurumsal sosyal sorumluluk ve üniversiteler: On Türk üniversitesinin web sayfalarının incelenmesi. *Turkish Studies*, 13(23), 147-167. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14194>
- Güven, S. (2016). Kurumsal iletişim bağlamında kurumsal sosyal sorumluluk ve etik ilişkisi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (26), 133-154.
- Heaney, C. (2015). What Is the University Today? *Journal for Critical Education Policy Studies*, 13(2), 287-314.
- Hess, K. M. (2025). Corporate moral responsibility vs. corporate social responsibility: Friedman was right. *Journal of Business Ethics*, 202(3), 487-502.
- Hotamışlı, M., Çağ, A., Menteşe, A., & Yörük, E. (2010). Kurumsal sosyal sorumluluk bilinci: Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde karşılaştırmalı bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(34), 280-299. <https://izlik.org/JA79NZ47JW>
- Huang, J., Hurst, B., Capizzo, L.W., & Zhou, A. (2026). Corporate social responsibility (CSR) versus corporate social advocacy (CSA): Conceptual boundaries, distinct roots, and growing convergence revealed by topic modeling and word embedding. *Public Relations Review*, 52(3), 102715. <https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2026.102715>.
- Kayaalp, M.E., Zaffagnini, S., Mont, M.A., Karlsson, J., Reider, B., Ayeni, O., Heyse, T., Madry, H., Herbst, E., Milano, G., Musahl, V., Becker, R., Hirschmann, M.T. (2026). Preserving scientific integrity in academic publishing: Navigating artificial intelligence, journal policies, and the

- impact factor as a quality indicator. *Journal of ISAKOS*, 17, 100940. <https://doi.org/10.1016/j.jisako.2025.100940>.
- Meho, L. I. (2025). *Gaming the metrics: Bibliometric anomalies in global university rankings and the research integrity risk index (RI²)*. *Scientometrics*, 130(11), 6683–6726.
- Meng, J., & Zhang, Z. (2026). Corporate social responsibility as sustainable financial strategy: Evidence from China's targeted poverty alleviation. *Journal of Corporate Finance*, 103042. <https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2026.103042>.
- Mion, G., & Bonfanti, A. (2019). Drawing up codes of ethics of higher education institutions: evidence from Italian universities. *International Journal of Educational Management*, 33(7), 1526-1538. <https://doi.org/10.1108/IJEM-08-2018-0264>.
- Oakeshott, M. J. (1967). The Definition of a University. *The Journal of Educational Thought (JET) / Revue de La Pensée Éducative*, 1(3), 129–142. <http://www.jstor.org/stable/23768338>
- Okumuş, K., & Yurdakal, İ.H. (2017). Akademisyenlerin akademik teşviğe ilişkin görüş ve düşünceleri. *International Journal of Social Science*, 58, 145-156. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7057>
- Onat, S. (2025). Akademik Markalar: Küresel Yükseköğretimde Seçkinlik, Ed. Mario Biagioli, Madhavi Sunder, (Cambridge Üniversitesi Yayınları, 2022). *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 175-179. DOI: <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.11.21.164>
- Ortaş, İ. (2008). Özerk ve demokratik üniversitenin sınırları nedir. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(3), 237-240.
- Örnek Büken, N. (2006). Türkiye örneğinde akademik dünya ve akademik etik. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 37(3), 164-170.
- Özdemir, M. (2023). Kahramanmaraş depreminde üniversitelerin sosyal medya kullanımlarının kurumsal sosyal sorumluluk modellerine göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 42-53. <https://doi.org/10.58201/utsobilder.1319426>
- Özdemir, A. N., & Alpaydın, Y. (2018). Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Yayıncılık: Üniversite Dergilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yükseköğretim Dergisi*, 8(1), 9-22. <https://izlik.org/JA34TE77ZZ>
- Puncheva-Michelotti, P., Hudson, S., & Michelotti, M. (2018). The role of proximity to local and global citizens in stakeholders' moral recognition of corporate social responsibility. *Journal of Business Research*, 88, 234-244. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.03.027>.
- Saran, M., Coşkun, G., İnal Zorel, F., & Aksoy, Z. (2011). Üniversitelerde sosyal sorumluluk bilincinin geliştirilmesi: Ege üniversitesi topluma hizmet uygulamaları dersi üzerine bir araştırma. *Journal of Yaşar University/Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 6(22), 3732-3747.
- Sarıkaya, Ö., & Bakır, S. (2023). Eğitimde Etik ile İlgili Yapılan Çalışmaların Analizi: Meta-Sentez Çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 990-1027. <https://doi.org/10.29299/kefad.1158494>
- Scharding, T. (2019). Individual actions and corporate moral responsibility: A (reconstituted) Kantian approach. *Journal of Business Ethics*, 154(4), 929-942.
- Schwartz, M. S., & Carroll, A. B. (2003). Corporate social responsibility: A three-domain approach. *Business Ethics Quarterly*, 13 (4), 503-530. DOI:10.2307/3857969
- Siglaugsson, T. (2015). Corporations and Conscience. https://www.researchgate.net/publication/272148007_Corporations_and_Conscience (09.07.2026)
- Silver, R.E., Lin, E., & Sun, B. (2023). Applied linguistics journal editor perspectives: Research ethics and academic publishing. *Research Methods in Applied Linguistics*, 2(3), 100069. <https://doi.org/10.1016/j.rmal.2023.100069>.
- Tan, P.L., Rasoolimanesh, S.M., & Manickam, G. (2022). How corporate social responsibility affects brand equity and loyalty? A comparison between private and public universities. *Heliyon*, 8(4), e09266. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e09266>.
- Teixeira da Silva, J.A., Dobránszki, J., Tsigaris, P., & Al-Khatib, A. (2019). Predatory and exploitative behaviour in academic publishing: An assessment. *The Journal of Academic Librarianship*, 45(6), 102071. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2019.102071>.

- Toker, H., & Tat, M. (2013). Sosyal sorumluluk: Kamu ve vakıf üniversiteleri öğrencilerinin sosyal sorumluluğa ilişkin bilgi düzeyleri ve algılarının ölçülmesi. *Selçuk İletişim*, 8(1), 34-56. <https://doi.org/10.18094/si.32999>
- Torres, J.M.P., Castillo, C.T., & Carlier, S.I. (2026). Beyond standalone ethics courses: The role of institutional ethos in a business school. *The International Journal of Management Education*, 24(3), 101476. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2026.101476>.
- University Ranking by Academic Performance-URAP (2025). 2025-2026 URAP Türkiye sıralaması basın açıklaması (28 Ekim 2025). <https://newtr.urapcenter.org/> (01.07.2026)
- University Ranking by Academic Performance-URAP (2026). 2025-2026 URAP Dünya sıralaması basın bildirisi (19.06.2026). <https://newtr.urapcenter.org/> (01.07.2026)
- University Ranking by Academic Performance-URAP. URAP Türkiye Özel Bölümü. <https://newtr.urapcenter.org/> (03.07.2026)
- Vural, Z.B., & Coşkun, G. (2011). Kurumsal sosyal sorumluluk ve etik. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(1), 61-87. <https://izlik.org/JA87WU98ZZ>
- Vurucu, İ. (2019). Bilimsel Araştırma-Yayın Etiği ve Akademik Teşvik. 21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum, 8(23), 247-295. <https://izlik.org/JA79TN26YY>
- Yasa, R., & Aksoy, H.H. (2025). Assessing university autonomy and academic freedom in centralised higher education: Insights from Turkey. *International Journal of Educational Development*, 119, 103432. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2025.103432>.
- Yıldız, S. (2014). Üniversiteler Ne Vaat Ediyor? Türkiye'deki Üniversitelerin Basın İlanları Üzerine Bir İçerik Analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 155-170. <https://doi.org/10.18037/ausbd.92914>
- Yılmaz, D., & Alkın Şahin, S. (2024). Yükseköğretim Öğrencilerinin Etik Haklarını Tanımlayan Davranış Kodlarının Belirlenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 113-142. <https://izlik.org/JA54BF29TB>
- Yükseköğretim Kurulu-YÖK (2025). Üniversite izleme ve değerlendirme genel raporu 2025. <https://veriyonetim.yok.gov.tr/documentFiles/1768898650895.2025-universite-izleme-ve-degerlendirme-genel-raporu.pdf>

Bölüm 4

KAPİTALİZMİN ÖTEKİ YÜZÜ: TEKNO-FEODALİZM

Orhan CENGİZ¹

1. Giriş

Teknolojik alanda meydana gelen gelişmelerin yarattığı etkilerin kapsamı dikkate alındığında özellikle dijitalleşmenin ve yapay zekâ alanındaki gelişmelerin özel bir önemi ortaya çıkmaktadır. Dijitalleşme ve yapay zekânın ekonomiden siyasete ve toplumun birçok alanında meydana getirdiği teknik dönüşümler kuşkusuz radikal sonuçları beraberinde getirmiştir.

İçinde bulunduğumuz dijital çağda bilginin ve teknolojinin iç içe geçerek gelişmesi, kurumları da içine alan geniş kapsamlı etkiler yaratmaktadır. Dijitalleşme ile birlikte veri kullanımının giderek artması, bu verilerin kullanımı ve kontrolüne ilişkin ekonomi-politik tartışmaları da tetiklemektedir (Sala, 2025: 375). Sözü edilen bu tartışmalar içinde dijitalleşme ve kapitalizm ilişkisi son yıllarda giderek artmakta ve kapitalizmin yeni bir dönüşümüne mi işaret etmektedir sorusunu gündeme getirmektedir. Özellikle teknoloji şirketlerinin veri, algoritma, mülkiyet hakkı, telif hakkı, yazılım ve lisans gibi maddi olmayan duran varlıklara (intangible assets) yapılan yatırımlarının giderek artması “sermayesiz kapitalizm” olarak nitelendirilen yeni kapitalizm biçimine işaret etmektedir (Orhangazi, 2025: 817-818). World Intellectual Property Organization (WIPO) & Luiss Business School (2025) tarafından ortaya konulan rapora göre 1995-2024 yılları arası dönemde maddi olmayan duran varlıklara yapılan yatırımlar %143 artarken, aynı dönemde maddi duran varlıklara yapılan yatırımlar %32 artış göstermiştir. Son yıllarda maddi ve maddi olmayan yatırımlar arasındaki ayrışma giderek artmaktadır. Maddi duran varlık yatırımı 2020’den beri yatay bir seyir izlerken, maddi olmayan varlık yatırımı 2024’te 7.6 trilyon dolara ulaşmıştır (WIPO, 2025).

Dijital platformlara yapılan yatırımlardan yola çıkarak Chuan (2026)’a göre dijital platformlar toplumsal refahın artmasına hizmet eden araçlar değil, veri odaklı bir sömürü ilişkisini ifade etmektedir. Platform ekonomilerinin yarattığı

¹ Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Pozantı Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Bölümü, ocengiz@cu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-1883-4754

Kaynakça

- Banerjee, S., Chakraborty, I., Choi, H., et al. (2026). Digital platforms 2.0: Emerging topics, opportunities, and challenges. *International Journal of Research in Marketing*. <https://doi.org/10.1016/j.ijresmar.2026.03.003>
- Cengiz, O. (2021). *Dijital kapitalizm bağlamında yapay zekâ ve iktisada yansımaları*. Birol MERCAN & Özlem İPEK (Editörler), *Yeni Çağda İktisadi Sorunlar içinde* (s. 31-52). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları.
- Chakravartty, P., & Schiller, D. (2010). Neoliberal newspeak and digital capitalism in crisis. *International Journal of Communication*, 4, 670-692.
- Chuan, J. (2026). Digital despotism or platform capitalism? A critique of political economy against the theory of “techno-feudalism”. *Critical Sociology*, 1-15. DOI: 10.1177/08969205261426490
- De Rivera, J. (2020). A guide to understanding and combatting digital capitalism. *tripleC: Communication, Capitalism & Critique. Open Access Journal for a Global Sustainable Information Society*, 18(2), 725-743. <http://www.triple-c.at>
- Durante, T. (2026). Digital (global) capitalism and re-globalization. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 1-37. <https://doi.org/10.1007/s40647-026-00462-x>
- Fuchs, C., Arslan, S. C., & Allmer, T. (2024). Critical perspectives on digital capitalism: Theories and praxis. Introduction to the Special Issue. *tripleC: Communication, Capitalism & Critique. Open Access Journal for a Global Sustainable Information Society*, 22(1), 140-147. <http://www.triple-c.at>
- Gilbert, J. (2024). Techno-feudalism or platform capitalism? Conceptualising the digital society. *European Journal of Social Theory*, 27(4), 561-578. DOI: 10.1177/13684310241276474
- Goodell-Ugalde, E. (2026). Beyond techno-feudalism: A monopoly-capital analysis of artificial intelligence investment. *Capital & Class*, 1-26. DOI: 10.1177/03098168261448192
- Haidar, J., & Keune, M. (2021). Introduction: Work and labour relations in global platform capitalism. In Julieta Haidar & Maarten Keune (Eds.), *Work and Labour Relations in Global Platform Capitalism* (pp. 1-27). Edward Elgar Publishing.
- Langley, P., & Leyshon, A. (2017). Platform capitalism: The intermediation and capitalisation of digital economic circulation. *Finance and Society*, 3(1), 11-31. 10.2218/finsoc.v3i1.1936
- Liang, Y., Aroles, J., & Brandl, B. (2022). Charting platform capitalism: Definitions, concepts and ideologies. *New Technology, Work and Employment*, 37(2), 308-327. DOI: 10.1111/ntwe.12234
- Novianto, A. (2025). *Digital lords or capitalist titans? Critiquing the technofeudalism narrative*. Developing Economics. <https://developingeconomics.org/2025/05/05/digital-lords-or-capitalist-titans-critiquing-thetechno-feudalismnarrative/> (Accessed on 01 May 2026).
- Orhangazi, Ö. (2025). “Capitalism without capital” or “technofeudalism”? Preliminary thoughts toward a theory of knowledge monopolization. *Review of Radical Political Economics*, 57(4), 817-825. DOI: 10.1177/04866134251350710
- Papadimitropoulos, E. (2021). Platform capitalism, platform cooperativism, and the commons. *Re-thinking Marxism*, 33(2), 246-262. <https://doi.org/10.1080/08935696.2021.1893108>
- Pasquale, F. (2016). Two narratives of platform capitalism. *Yale Law & Policy Review*, 35, 309-319.
- Pfeiffer, S. (2022). Digital capitalism and distributive forces. (X-Texte zu Kultur und Gesellschaft). Bielefeld: transcript Verlag. <https://doi.org/10.14361/9783839458938>
- Robinson, W. I. (2018). The next economic crisis: Digital capitalism and global police state. *Race & Class*, 60(1), 77-92. DOI: 10.1177/0306396818769016
- Sala, B. (2025). Dijital çağda devlet egemenliğini tartışmak: Dijital feodalizm. *SDE Akademi*, 5(3), 373-399. DOI: 10.58375/sde.1721002
- Schiller, D. (1999). *Digital capitalism. Networking the global market system*. Cambridge, London: MIT Press.
- Srnicek, N. (2017). The challenges of platform capitalism: Understanding the logic of a new business model. *Juncture*, 23(4), 254-257.

- Staab, P. (2017). The rise of digital capitalism. The Aspen Institute Central Europe. <https://www.aspeninstitutece.org/article/2017/the-rise-of-digital-capitalism/> (Accessed on 02 May 2026).
- Stan, V. (2025). Big tech rentiership and the techno-feudal hypothesis. *The New School Economic Review*, 13, 13-28.
- Statista (2026). Distribution of search engine referrals worldwide from January 2015 to April 2026, by search engine. <https://www.statista.com/statistics/1381664/worldwide-all-devices-market-share-of-search-engines/?srsltid=AfmBOooNhFsRJMxdyH6mGfur2zoJ-HpUcVSLFTaV-TUDludjhN7l23tm4> (Accessed on 01 May 2026).
- Taghizade, E., & Ahmadv, E. (2025). Techno feudalism and the new global power struggle: Echoes of a digital cold war. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, 9(2), 1144-1170. DOI: 10.47772/IJRISS
- Törnberg, P. (2023). How platforms govern: Social regulation in digital capitalism. *Big Data & Society*, 10(1), 1-13. DOI: 10.1177/20539517231153808
- Van Alstyne, M. W., Parker, G. G., & Choudary, S. P. (2016). Pipelines, Platforms, and the New Rules of Strategy. Harvard Business Review. <https://hbr.org/2016/04/pipelines-platforms-and-the-new-rules-of-strategy> (Accessed on 01 May 2026).
- Varoufakis, Y. (2023). *Techno-feudalism: What killed capitalism?*. Bodley Head.
- World Intellectual Property Organization (WIPO) & Luiss Business School (2025). *World Intangible Investment Highlights 2025*, July 2025 edition. Geneva: WIPO. 10.34667/tind.58686. Available at: <https://www.wipo.int/en/web/intangible-assets/measuring-investments> and <https://global-intaninvest.luiss.it/>
- Yan, J. (2026). Techno-feudalism as primitive accumulation: A Marxist perspective on digital capitalism. *Critical Sociology*, 52(1), 203-217. DOI: 10.1177/08969205241302838

Bölüm 5

DEVLET KAPASİTESİ, YÖNETİŞİM SORUNLARI VE KURUMSAL KALİTE

Özlem ÖZTÜRK ÇETENAK¹

1. Giriş

Modern iktisat ve siyaset bilimi literatüründe, ülkeler arasındaki gelişmişlik ve refah farklarını açıklayan temel belirleyicinin fiziki veya beşerî sermaye stokundan ziyade kurumsal yapı olduğu yönündeki konsensüs giderek güçlenmektedir. Devlet, toplumsal düzeni sağlayan, mülkiyet haklarını güvence altına alan ve piyasaların etkin çalışması için gerekli yasal altyapıyı oluşturan en üst düzey kurumsal yapıdır. Ancak devletin varlığı tek başına ekonomik büyüme ve toplumsal refah için yeterli değildir, devletin yapısal niteliği, yani “kurumsal kalitesi” ve vaat ettiği politikaları hayata geçirebilme gücü, yani “devlet kapasitesi” hayati önem taşımaktadır.

Bu çalışma, modern ekonomilerin şoklar karşısında sergiledikleri kurumsal dayanıklılık olgusunu, devlet kapasitesi, yönetim kalitesi ve kurumsal performans değişkenleri üzerinden tartışmayı amaçlamaktadır. Literatürde dayanıklılık, yalnızca bir sistemin dışsal bir sarsıntı sonrası denge durumuna dönme hızı değil; aynı zamanda şoku absorbe etme, mevcut kaynakları dinamik bir biçimde yeniden tahsis etme ve yapısal bir öğrenme süreciyle kendini dönüştürme yeteneği olarak tanımlanmaktadır.

Devlet kapasitesi, kamusal otoritenin sivil topluma nüfuz etme ve lojistik/ idari kararları sahada uygulama kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır. Dayanıklılık açısından değerlendirildiğinde ise kapasite, devletin kriz anında kolektif eylemi organize etme ve kamu mallarını kesintisiz sunma gücünü temsil eder. Ancak devlet kapasitesinin yüksek olması tek başına sistemik bir kırılma engellemek için yeterli değildir. Dayanıklılığı etkileyen bir diğer unsur yönetim kalitesidir. Şeffaflık eksikliği, hesap verebilirlik mekanizmalarının işlevsizliği ve yüksek işlem

¹ Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, özlem.ozturkcetenak@hbv.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-4959-6031

(Greif, 2006). Eğer bir ülkede devlet kapasitesi yüksek fakat yönetim kalitesi düşükse, devletin gücü kapsayıcı amaçlar için değil, belirli bir kesimin servetini korumak için kullanılır. Bu durum kurumsal kaliteyi düşürür, mülkiyet haklarını aşındırır ve iktisadi aktörlerin sisteme olan güvenini yıkarak kurumsal dayanıklılığı yok eder.

Bu bağlamda, makroekonomik şoklara karşı dayanıklı, yüksek verimlilik ve üretkenlik artışı sağlayan bir modelin inşası, katı, merkeziyetçi ve hiyerarşik kurumsal yapılardan vazgeçilmesi ile mümkündür (Ostrom, 2005). Dayanıklı bir ekonomi için önerilen modern model; yerel dinamiklere duyarlı, sivil toplumla entegre olmuş, hata yapmaktan korkmayan ve süreçlerden ders çıkaran esnek ve öğrenen bir kurumsal ekosistemin inşa edilmesidir.

Böyle bir ekosistemde demokratik hesap verebilirlik mekanizmaları, gücün tek bir merkezde toplanarak yağmacı kurumlara dönüşmesini engellerken; liyakate dayalı bürokrasi rasyonel ve bilimsel karar alma süreçlerini garanti altına alır. Hukukun üstünlüğü ve şeffaflık ise piyasadaki işlem maliyetlerini minimize ederek ekonomik aktörlerin uzun vadeli planlama yapabilmelerinin önünü açar. Sonuç olarak kurumsal dayanıklılık, devletin gücü ile toplumun denetim mekanizmaları arasında kurulan hassas ve dinamik bir dengenin ürünüdür.

Kaynakça

- Acemoğlu, D., & Robinson, J. A. (2012). Ulusların düşüşü: güç, zenginlik ve yoksulluğun kökenleri. Doğan Kitap.
- Acemoğlu, D., & Robinson, J. A. (2019). Dar koridor: devletler, toplumlar ve özgürlüğün geleceği. Doğan Kitap.
- Acemoğlu, D., Johnson, S., & Robinson, J. A. (2001). The colonial origins of comparative development: An empirical investigation. *American Economic Review*, 91(5), 1369–1401. <https://doi.org/10.1257/aer.91.5.1369>
- Acemoğlu, D., Johnson, S., & Robinson, J. (2004). Institutions as the fundamental cause of long-run growth (Working Paper No. 10481). National Bureau of Economic Research. <http://www.nber.org/papers/w10481>
- Alfaro, L., Kalemli-Ozcan, S., & Volosovych, V. (2005, December). Why doesn't capital flow from rich to poor countries? An empirical investigation (Working Paper No. 11901). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w11901>
- Beck, T., & Levine, R. (2005). Legal institutions and financial systems revisited. In C. Ménard & M. M. Shirley (Eds.), *Handbook of New Institutional Economics*, 2nd Ed. (pp. 359–390). Springer.
- Besley, T. (2006). *Principals and agents: The political economy of good government*. Oxford University Press.
- Besley, T., Torsten. P. (2011) *Pillars of Prosperity: The Political Economics of Development Clusters*, Princeton: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400840526>
- Besley, T., & Persson, T. (2013). Taxation and development. In A. J. Auerbach, A. W. Chetty, M. Feldstein, & E. Saez (Eds.), *Handbook of Public Economics* (Vol. 5, pp. 51–110). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-53759-1.00002-9>

- Cardenas, M. (2010). State capacity in Latin America. *Economía*, 10(2), 1–45. <https://www.jstor.org/stable/25800045>
- Dünya Bankası. (2017). World development report 2017: Governance and the law. World Bank Publications.
- Evans, P. B. (1995). *Embedded autonomy: States and industrial transformation*. Princeton University Press.
- Evans, P. B., & Rauch, J. E. (1999). Bureaucracy and growth: A cross-national analysis of the effects of “Weberian” state structures on economic growth. *American Sociological Review*, 64(5), 748–765. <https://doi.org/10.1177/000312249906400508>
- Gervasoni, C. (2010). A rentier theory of subnational regimes: Fiscal federalism, democracy, and authoritarianism in the Argentine provinces. *World Politics*, 62(2), 302–340. <https://doi.org/10.1017/S0043887110000067>
- Greif, A. (2006). *Institutions and the path to the modern economy: Lessons from medieval trade*. Cambridge University Press.
- Gwartney, J., Lawson, R., Hall, J., & Murphy, R. (2020). *Economic freedom of the world: 2020 annual report*. Fraser Institute. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3924422>
- Kaufmann, D., & Kraay, A. (2002). Growth without governance. *Economía*, 3(1), 169–229.
- Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2011). The worldwide governance indicators: Methodology and analytical issues. *Hague Journal on the Rule of Law*, 3(2), 220–246. <https://doi.org/10.1017/S1876404511200046>
- Knack, S., & Keefer, P. (1995). Institutions and economic performance: Cross-country tests using alternative institutional measures. *Economics & Politics*, 7(3), 207–227. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0343.1995.tb00111.x>
- Krueger, A. O. (1974). The political economy of the rent-seeking society. *American Economic Review*, 64(3), 291–303. <http://www.jstor.org/stable/1808883>
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A., & Vishny, R. (1999). The quality of government. *Journal of Law, Economics, and Organization*, 15(1), 222–279. <https://doi.org/10.1093/jleo/15.1.222>
- Mauro, P. (1995). Corruption and growth. *Quarterly Journal of Economics*, 110(3), 681–712. <https://doi.org/10.2307/2946696>
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge University Press.
- Ostrom, E. (2005). *Understanding institutional diversity*. Princeton University Press.
- Rodrik, D., Subramanian, A., & Trebbi, F. (2004). Institutions rule: The primacy of institutions over geography and integration in economic development. *Journal of Economic Growth*, 9(2), 131–165. <https://doi.org/10.1023/B:JOEG.0000031425.72248.85>
- Ross, M. L. (2012). *The oil curse: How petroleum wealth shapes the development of nations*. Princeton University Press.
- Rothstein, B. (2011). *The quality of government: Corruption, social trust, and inequality in international perspective*. University of Chicago Press.
- Voigt, S. (2017). How to measure informal institutions. *Journal of Institutional Economics*, 14(1), 1–22.
- Wade, R. (2018). Conclusions (I): Governing the market in East Asia. *Governing the market: Economic theory and the role of government in East Asian industrialization içinde* (ss. 297–344). Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9780691187181-015>
- Williamson, O. E. (2000). The new institutional economics: Taking stock, looking ahead. *Journal of Economic Literature*, 38(3), 595–613. <https://doi.org/10.1257/jel.38.3.595>

Bölüm 6

ORTADOĞU VE KUZEY AFRİKA ÜLKELERİNDEKİ DİJİTAL UÇURUMUN FEMİNİST KURUMSAL İKTİSAT YAKLAŞIMI İLE DURUM ANALİZİ

Pınar ÇUHADAR¹

1. Giriş

Kurumlar, sosyal etkileşimin dilini, yol ve yöntemlerini içsel eğilimler ve normatif komutlarla birlikte nesilden nesile şekillendirerek gelenekselleştiren ve aktaran sosyal kural sistemleridir (Hodgson, 2007a). Kurumsal iktisat, ekonomik ilişkileri toplumdan ayırıştırmak ve statik denge modelleri kullanmak yerine onları bir evrim sürecinin parçası olarak değerlendirir ve yorumlar. Piyasanın doğal düzenin bir ürünü olduğuna, insan aklını araçsallaştıran tam rasyonaliteye, özel mülkiyetin devlet ve hukuk sistemiyle ilişkisine, kültürel ve tarihsel özgünlüğün görmezden gelinmesine eleştiride bulunur; toplumsal uyum yerine çatışmaların ve güç ilişkilerinin, kolektif faaliyetin sonuçlarının da ekonomik faaliyetin bir parçası olarak analizlere dahil edilmesi gerektiğini savunur. Bu nedenle kurumsal iktisadın temel analiz birimi birey değil, kurumlardır (Hodgson, 2007a; 2007b; 2012).

Teknoloji, kurumsal iktisat analizinde önemli bir yere sahiptir. Teknolojinin ilerlemesi, emek, bilgi, araçlar ve hammaddenin ekonomik mala dönüştürülmesini kapsar. Teknoloji, Kurumsal İktisat'ın öncü ismi Veblen'in "düşünce alışkanlıkları" dediği kültürle etkileşim halindedir. Onun analizinde mülkiyet hakları ve teknoloji, diğer kurumları dönüştüren unsurlardır (Driscoll, 1965)². Veblen, kurumların toplumsal yapılarda atalet neden olduğunu, teknolojik ilerlemenin bu kurumsal yapıların değişimine kaynaklık ettiğini savunur (Greenwood ve Holt, 2008).

Feminist Kurumsal İktisat, toplumsal güç, toplumsal normlar ve toplumsal yapıların refahın dağılımı üzerindeki etkilerini dikkate alan, Kartezyen akıl

¹ Doç.Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, pinarozdemircukadar@artuklu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-6302-7735

² Çalışmada Eski Kurumsal İktisat Veblen'in görüşleri çerçevesinde ele alınacaktır. Veblen'in takipçilerinin feminizm ve teknolojiye ilişkin görüşleri çalışmanın kapsamını aşmaktadır.

çalışmaların MENA bölgesindeki ülkelerin sosyal politikalarının kapsamını ve dijital uçurumu kapatmanın önündeki fırsat ve engelleri ülke özelinde tahlil etmesi yararlı olacaktır.

Kaynakça

- Acemoglu, D., Johnson, S., & Robinson, J. A. (2001). The colonial origins of comparative development: An empirical investigation. *American Economic Review*, 91(5), 1369-1401.
- Agarwal, B. (1997) "Bargaining" and gender relations: Within and beyond the household. *Feminist Economics*, 3:1, 1-51, DOI: 10.1080/135457097338799
- Akansel, I. (2019). Relationship between old institutional economics (OIE) and feminist economics: An essay on Veblen and Feminist economics. Examining the relationship between economics and philosophy. IGI Global Publishing. USA.
- Bahagijo, S., Prasetyo, Y. E., Kawuryan, D., Tua, B. & Eridani, D., A. (2022). Closing the digital gender gap in Indonesia, the roles and initiatives of civil society organizations. *Jurnal Ilmi Sosial*, 21, 14-38.
- Cingolani, L. (2023). Infrastructural state capacity in the digital age: What drives the performance of COVID-19 tracing apps? *Governance*, 36(1), 275-297. <https://doi.org/10.1111/gove.12666>
- Çuhadar, P. (2021). COVID-19 Pandemisinin Kriz Yönetiminde Devlet Kapasitesinin Rolü Üzerine Öğrettikleri, Editör: Prof. Dr. Cengiz AYTUN, 91-120, Ankara: İKSAD Yayınevi.
- Çuhadar, P., Kawamura, Y., & Jawad, R. (2025). Can capability-based education and social policy help resolve the Middle East and North Africa (MENA) gender paradox? A Case Study of Tunisia. *Journal of Human Development and Capabilities*, 26(3), 387-412.
- Çuhadar, P. (2026). An examination of the impact of digital transformation on women-targeted policies through qualitative policy analysis: A Study on Development Plans and the Women's Empowerment Strategy Action Plan. Prizen Kosova, May 21-23.
- Driscoll, D. T. (1965). Veblen: on technology. Master's Thesis. University of Alberta.
- El-Telbany, O., Abdelghaffar, H., & Amin, H. (2020). Exploring the digital transformation gap: Evidence from organizations in emerging economies. PACIS 2020 Proceedings. 6-22-2020. Erişim: https://www.researchgate.net/profile/HanyAbdelghaffar/publication/369561424_Exploring_the_Digital_Transformation_Gap_Evidence_from_Organizations_in_Emerging_Economies/links/6422d36392cfd54f84354584/Exploring-the-Digital-Transformation-Gap-Evidence-from-Organizations-in-Emerging-Economies.pdf
- Gillard, H., Howcroft, D., Mitev, N., Richardson, H. (2008). Missing women, Gender, ICTs, and the shaping of the global economy. *Information Technology for Development*. 14(4). 262-279.
- Gilman, G. (1999), Thorstein Veblen's Neglected Feminism, *Journal of Economic Issues*, 33:3, 689-711, DOI: 10.1080/00213624.1999.11506193
- Greenwood, D. & Holt, R. (2008). Institutional and Ecological Economics: The Role of Technology and Institutions in Economic Development. *Journal of Economic Issues*. XLII, 2. 445-452
- Herbert, S. (2017). Digital development and digital gender gap. K4D Helpdesk Report.
- Hodgson, G. M. (2007a). Evolutionary and institutional economics as the new mainstream?. *Evolutionary and Institutional Economics Review*, 4(1), 7-25.
- Hodgson, G. M. (2012). On the limits of rational choice theory. *Economic Thought*, 1(1, 2012).
- Hodgson, G. M. (2007b). Institutions and individuals: interaction and evolution. *Organization Studies*, 28(1), 95-116.
- ITU (2026). The world is slowly moving towards gender parity in Internet use. <https://www.itu.int/itu-d/reports/statistics/2024/11/10/ff24-the-gender-digital-divide/>
- Janowski, T. (2016). Implementing Sustainable Development Goals with Digital Government-Aspiration, capacity gap. *Government Information Quarterly*, 33, 603-613

- El-Jardali, F., Bou-Karroum, L., Jabbour, M., Bou-Karroum, K., Aoun, A., Salameh, S., ... & Sinha, C. (2023). Digital health in fragile states in the Middle East and North Africa (MENA) region: a scoping review of the literature. *PLoS one*, 18(4), e0285226.
- Kayış, H.H.(2021). Dijital eşitsizlikleri yakından incelemek : Dijital uçurum buzdağının görünen yüzümüdür? *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler E Dergi* 15. 109-124
- Khafagy, R. A. (2025). Claiming Sovereignty and Cultivating Legitimacy: Theoretical Insights on ANSAs' Politics in the MENA Region. In *Governance without Government in the MENA Region: State, Non-State Actors and Evolving Paradigms* (pp. 21-45). Cham: Springer Nature Switzerland.
- Khamis, S. & Campbell, E. (2020). Info-Deficiency in an Infodemic: The Gender Digital Gap, Arab Women and the COVID-19 Pandemic. *Arab Media and Society*. 30. Retrieved from https://arabmediasociety.com/info-deficiency-in-an-infodemic-the-gender-digital-gap-arab-women-and-the-covid-19-pandemic/#_ftn15
- Khan, T.M., Zeeshan, Z. & Gupta, N. (2026). Digital infrastructure and gender gaps in labor force participation across developing countries. *Discover Sustainability*. 7(40), 1-17.
- Krishnan, S., Shah, S.C. (2025). Digital Gender Gap, Gender Equality and National Institutional Freedom: Dynamic Panel Analysis. *Information Systems Frontiers*. 27, 605-634.
- Lee, M. (2011). A feminist political economic critique of the human development approach to new information and communication technologies. *The International Communication Gazette* 73(6), 524-538.
- Lee, M. M., & Zhang, N. (2017). Legibility and the informational foundations of state capacity. *The Journal of Politics*, 79(1), 118-132.
- Mackay, F., & Murtagh, C. (2019). New institutions, new gender rules? A feminist institutionalist lens on women and power-sharing. *Feminists@ law*, 9(1).
- Mohieldin, M., & Ramadan, R. (2024). Could Digital Inclusion Close the Gender Economic Gap in the MENA Region?. World Bank Policy Research Working Paper, 10531.
- Mohieldin, M. S., & Ramadan, R. (2022, May). Would closing the gender digital divide close the economic gender gap in emerging markets and developing economies?: An Empirical Assessment. Economic Research Forum (ERF).
- Power, M. (2004). Social provisioning as a starting point for feminist economics, *Feminist Economics*, 10:3, 3-19, DOI: 10.1080/1354570042000267608
- Shehata, A. M. H. (2017). Role of information and communication technology in closing gender employment gap in MENA Countries. *The Business & Management Review*, 8(4), 168.
- Xia, L., Baghaie, S., & Sajadi, S. M. (2024). The digital economy: Challenges and opportunities in the new era of technology and electronic communications. *Ain Shams Engineering Journal*, 15(2), 102411.
- Traidi, A. (2024). Gender digital divide: The new face of inequality in the MENA region. <https://www.gchumanrights.org/preparedness/gender-digital-divide-the-new-face-of-inequality-in-the-mena-region/>
- UN Women (2022). Gender Analysis in Technical Areas: Digital Inclusion. New York.
- Waller, W. (2005) Accidental Veblenian, intentional institutionalist, and inevitable feminist. *Journal of Economic Issues*, 39:2, 326-334, DOI: 10.1080/00213624.2005.11506809
- Waller, W., & Jennings, A. (1990). On the possibility of a feminist economics: The convergence of institutional and feminist methodology. *Journal of Economic Issues*, 24(2), 613-622.
- Waller, W. & Wrenn, M (2021). Feminist Institutionalism and Neoliberalism. *Feminist Economics*, 27:3, 51-76, DOI: 10.1080/13545701.2021.1883194
- Waddoups, J & Tilman, R. (1992). Thorstein Veblen and the feminism of institutional economists. *International Review of Sociology: Revue Internationale de Sociologie*, 3:3, 182-204
- WHO (2026). Gender and Health. Erişim: [https://www.who.int/health-topics/gender#tab=tab_1\(08.06.2026\)](https://www.who.int/health-topics/gender#tab=tab_1(08.06.2026))

- World Bank (2026). Labor force participation rate, female. Erişim: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.CACT.FE.ZS?locations=ZQ> (22.06.2026)
- Van der Velden, M. (2018). Digitalisation and the UN Sustainable Development Goals: What role for design? *IxD&A*, 37(2018), 160-174.
- Van Zoonen, L. (1992). Feminist theory and information technology. *Media, Culture and Society*, 14, 9-29.
- Zachorowska-Mazurkiewicz, A. (2015). The Concept of Care in Institutional and Feminist Economics and Its Impact on Public Policy, *Journal of Economic Issues*, 49:2, 405-413, DOI: 10.1080/00213624.2015.1042747

Bölüm 7

TÜRKİYE’DE DEVLET SENFONİ ORKESTRALARININ KURUMSAL NİTELİĞİ: KAPSAYICI VE DIŞLAYICI DİNAMİKLER

Gamze TOPRAK¹

1. Giriş

Türkiye’deki senfonik orkestralar, önemli bir kültürel yatırım ve sanatsal istihdam alanı oluşturmalarına rağmen, piyasa temelli ekonomik faaliyetlerden ziyade kamusal fayda odaklı bir kurumsal yapı içerisinde konumlandırılmaktadır. Kâr amacı gütmeyen sponsorluk ya da patronaj mekanizmalarıyla desteklenen orkestralar, kültürel üretimin bir parçası olarak sanatsal yaratıcılık, estetik değer ve kültür politikaları çerçevesinde geleneksel kültür aktarımını sağlayan (Arian, 1971; Becker, 2013; Toprak & Yöre 2018); kamu kaynakları, meşruiyet, kültürel miras ve yönetsel özerklik arasında konumlanan kurumsal örgütlerdir (Allmendinger, J., & Hackman, JR, 1996; Schulze, G., & Rose, A., 1998; Cairnduff, S., 2026) Bu genel çerçeve içerisinde Türkiye’deki Devlet Senfoni Orkestraları, kültürel üretimin sürekliliğini desteklemek üzere kamusal kaynaklarla finanse edilen ve faaliyetleri mevzuatla düzenlenen kurumsal yapılar olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda Devlet Senfoni Orkestraları, yönetsel mekanizmalar ve mesleki normlar aracılığıyla kuralları, yetki ilişkilerini, kaynak tahsis süreçlerini ve örgütsel davranış beklentilerini şekillendiren kurumsal yapılar olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle Devlet Senfoni Orkestralarının yalnızca müziksel pratikler üzerinden değil, bu faaliyetleri mümkün kılan kurumsal düzenlemeler üzerinden de incelenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmanın hareket noktası, senfoni orkestralarının yalnızca müziksel üretimin temsil alanı olan topluluklar olmadığı, aynı zamanda kültürel temsili organize eden kurumsal yapılar olduğu varsayımdır. Bir orkestranın repertuvar oluşturabilmesi, sanatçı istihdam edebilmesi, mali kaynak kullanabilmesi

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Antakya Devlet Konservatuarı, Türk Müziği Bölümü, gamze.toprak@mku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5917-386

çalışma, Türkiye’deki Devlet Senfoni Orkestralarının genel mevzuat çerçevesine odaklanmış olup, orkestralar arasındaki olası uygulama farklılıklarını ayrıntılı biçimde ele almamıştır. Gelecekte yapılacak çalışmaların, farklı devlet senfoni orkestralarının yönetim uygulamalarını karşılaştırmalı olarak incelemesi ve orkestra üyeleri ile yöneticilerden elde edilecek nitel verilerle desteklenmesi, kapsayıcı ve dışlayıcı kurumsal dinamiklerin uygulamadaki yansımalarının daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Acemoğlu, D., & Robinson, J. A. (2025). *Ulusların düşüşü*. Doğan Yayınları.
- Allmendinger, J., & Hackman, J. R. (1996). Organizations in changing environments: The case of East German symphony orchestras. *Administrative Science Quarterly*, 337-369.
- Arian, E. (1971). *Bach, Beethoven, and bureaucracy: The case of the Philadelphia Orchestra*. University of Alabama Press.
- Becker, H. S. (2013). *Sanat dünyaları*. (E. Yılmaz, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Cairnduff, S. (2026). Orchestras and the Australian imaginary: From national icons to public value?. *Media International Australia*, 1329878X261422515.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (1970). Cumhurbaşkanlığı senfoni orkestrası yönetmeliği. *Resmi gazete* sayı: 13411 <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-263900/cumhurbaskanligi-senfoni-orkestrasi-yonetmeli.html>
- Hutter, M. & Throsby, D. (2013). Sanat ve kültürde değer ve değer biçme. *Paha biçilemez: Kültür, ekonomi ve sanatta değer kavramı*, Michael Hutter ve David Throsby (Der.), C. Yalçın (Çev.). Sel Yayıncılık, s. 11-30.
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge university press.
- Okyay, E. (2009). *2008 Onur Ödülü altın madalyası sahibi Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'na armağan*. Sevdâ-Cenap And Müzik Vakfı Yayınları.
- Schulze, G. G., & Rose, A. (1998). Public orchestra funding in Germany—an empirical investigation. *Journal of cultural economics*, 22(4), 227-247.
- Scott, W. R. (2004). Institutional theory. *Encyclopedia of social theory*, George Ritzer (ed.), Thousand Oaks, CA: Sage, ss. 408-414.
- Scott, W. R. (2013). *Institutions and organizations: Ideas, interests, and identities*. Sage publications.
- Toprak, G., & Yöre, S. (2018). Türkiye’de özel sektörün klasik müzik etkinliklerini destekleme biçimleri. *Tarihin peşinde uluslararası tarih ve sosyal araştırmalar dergisi*, 19, 287-310.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (1957). *Riyaseticumhur senfoni orkestrası kuruluşu hakkında kanun* (kanun no.6940),Resmi gazete sayı: 9572. <https://teftis.ktb.gov.tr/yazdir?3620A7177D7FD-191C4330E941A36067D>
- Williamson, O. E. (2000). The new institutional economics: taking stock, looking ahead. *Journal of economic literature*, 38(3), 595-613.
- Williamson, O. E. (1996). *The mechanisms of governance*. Oxford university press.

Bölüm 8

KRİZLERE KARŞI DAYANIKLILIK: KURUMSAL İKTİSAT ÇERÇEVESİNDE BÜTÜNCÜL BİR YAKLAŞIM

Nursaç DEĞERLİ PARLAK¹
Kubra GÖGER BAKIRCIOĞLU²

1. Giriş

Küresel ölçekte yaşanan finansal krizler, çevresel bozulmalar, salgınlar ve jeopolitik gerilimler, ekonomik sistemlerin yalnızca büyüme performanslarıyla değil, aynı zamanda bu tür şoklara karşı gösterdikleri tepkilerle de değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Bu bağlamda son yıllarda iktisat literatüründe giderek daha fazla önem kazanan dayanıklılık (resilience) kavramı, ekonomilerin kriz anlarında nasıl tepki verdiği, bu şoklara nasıl uyum sağladığı ve uzun vadede nasıl bir dönüşüm sürecine girdiği sorularına odaklanmaktadır. Ancak dayanıklılık çoğu zaman yalnızca kısa vadeli toparlanma ya da kriz sonrası büyüme ile özdeşleştirilmekte, bu durum kavramın analitik derinliğini sınırlamaktadır. Oysa ekonomik dayanıklılık, geçici iyileşmelerden ziyade, ekonomilerin yapısal özellikleri ve kurumsal düzenlemeleri ile yakından ilişkilidir.

Kurumsal iktisat perspektifi, ekonomik dayanıklılığın anlaşılmasında güçlü bir teorik çerçeve sunmaktadır. Kurumlar; belirsizliği azaltan, bireylerin ve örgütlerin davranışlarını şekillendiren, ekonomik etkileşimlere yön veren formel ve enformel kurallar bütünü olarak tanımlanabilir. Bu çerçevede hukukun üstünlüğü, yönetim kalitesi, güven ilişkileri ve kurumsal öğrenme kapasitesi, ekonomilerin krizlere karşı gösterdiği dayanıklılığın temel belirleyicileri arasında yer almaktadır. Kurumsal yapıların niteliği, yalnızca kriz anlarında verilen tepkileri değil, aynı zamanda kriz sonrası uyum ve dönüşüm süreçlerini de şekillendirmektedir.

Bu bölümün temel amacı, dayanıklılık kavramını kurumsal iktisat perspektifi üzerinden yeniden tartışarak, literatürde çoğunlukla parçalı biçimde ele alınan

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, nursacdegerli@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-2605-2090

² Dr., Bağımsız Araştırmacı, kubragoger.51@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-5096-9106

yeteneğiyle birlikte değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda dayanıklılık yaklaşımı, ekonomik sistemlerin krizlere karşı sürdürülebilir biçimde yeniden yapılanabilmesi açısından önemli bir teorik çerçeve sunmaktadır.

Kurumsal iktisat yaklaşımı çerçevesinde değerlendirildiğinde, ekonomik sistemlerin krizlere karşı göstereceği dayanıklılığın güçlü kurumsal yapılarla doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Özellikle yönetim kapasitesi yüksek, kurumsal koordinasyon mekanizmaları güçlü ve toplumsal güven düzeyi yüksek olan ekonomilerin kriz süreçlerini daha etkin biçimde yönetebildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle ekonomik dayanıklılığın artırılabilmesi için yalnızca ekonomik büyümeye odaklanan politikaların yeterli olmadığı; aynı zamanda kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, toplumsal uyumun desteklenmesi ve sürdürülebilir yönetim mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu bağlamda çalışma, dayanıklılık olgusunun ekonomik, sosyal ve kurumsal boyutları birlikte ele alan bütüncül bir perspektifle değerlendirilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak ekonomik dayanıklılık, yalnızca kriz sonrasında ekonomik göstergelerin yeniden dengelenmesiyle sınırlı olmayan çok boyutlu bir süreçtir. Günümüzde küresel krizlerin karmaşık yapısı; ekonomik, sosyal ve kurumsal unsurların birbirinden bağımsız değerlendiremeyeceğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu nedenle ekonomik sistemlerin uzun vadeli dayanıklılığının sağlanabilmesi için güçlü kurumsal yapılar, etkin yönetim mekanizmaları, toplumsal güven ve sürdürülebilir politika uygulamalarının birlikte ele alınması gerekmektedir. Bu yönüyle çalışma, kurumsal iktisat literatürü ile dayanıklılık yaklaşımı arasında kavramsal bir köprü kurmaktadır. Bu çerçevede dayanıklılık olgusunun gelecekte daha fazla disiplinler arası ve bütüncül politikalar temelinde ele alınmasının, krizlere karşı daha sürdürülebilir ekonomik sistemlerin oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why nations fail: The origins of power, prosperity and poverty*. New York: Crown Publishers.
- Briguglio, L., Cordina, G., Farrugia, N., & Vella, S. (2009). *Economic vulnerability and resilience: Concepts and measurements*. Oxford Development Studies, 37(3), 229-247.
- Evans, P. (1995). *Embedded autonomy: States and industrial transformation*. Princeton: Princeton University Press.
- Folke, C. (2006). *Resilience: The emergence of a perspective for social-ecological systems analyses*. Global Environmental Change, 16(3), 253-267.
- Fukuyama, F. (1995). *Trust: The social virtues and the creation of prosperity*. New York: Free Press.
- Hodgson, G. M. (2006). *What are institutions?* Journal of Economic Issues, 40(1), 1-25.

- Martin, R. (2012). Regional economic resilience, hysteresis and recessionary shocks. *Journal of Economic Geography*, 12(1), 1-32.
- Martin, R., & Sunley, P. (2015). On the notion of regional economic resilience: Conceptualization and explanation. *Journal of Economic Geography*, 15(1), 1-42.
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- North, D. C. (2005). *Understanding the process of economic change*. Princeton: Princeton University Press.
- OECD. (2014). *Perspectives on global development 2014: Boosting productivity to meet the middle-income challenge*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2020). *Building back better: A sustainable, resilient recovery after COVID-19*. Paris: OECD Publishing.
- Simmie, J., & Martin, R. (2010). The economic resilience of regions: Towards an evolutionary approach. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 3(1), 27-43.
- Yılmaz Börekçi, D., & Gerçek, M. (2018). "Resilience" kavramının sosyal bilimlerde Türkçe kullanımları bağlamında değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 41-52.
- Williamson, O. E. (2000). The new institutional economics: Taking stock, looking ahead. *Journal of Economic Literature*, 38(3), 595-613.

Bölüm 9

KÜRESELLEŞME VE EKONOMİK KRİZİN İŞ HUKUKUNA YANSIMASI

Selçuk CENGİZ¹

1. Giriş

Küreselleşme olgusu, ekonomiksınırların giderek geçirgen hâle gelmesi, uluslararası ticaret hacminin genişlemesi ve sermaye hareketlerinin hız kazanmasıyla birlikte iş hayatının temel dinamiklerini önemli ölçüde dönüştürmüştür. 1980’li yıllardan sonra etkisini artıran küreselleşme süreci, işgücü piyasalarının yapısını yeniden şekillendirirken iş ilişkilerinin kurulması, sürdürülmesi ve sona erdirilmesine ilişkin geleneksel yaklaşımların da değişime uğramasına neden olmuştur. Küresel rekabetin yoğunlaşmasıyla birlikte işletmeler verimlilik, maliyet ve esneklik eksenli stratejilere yönelmiş; buna karşılık çalışanlar açısından iş güvencesi, çalışma koşulları ve sosyal hakların korunması daha fazla önem kazanmıştır.

İş hayatında meydana gelen dönüşümün en belirgin yansımalarından biri, esnek çalışma modellerinin yaygınlaşmasıdır. Üretim süreçlerinin yeniden örgütlenmesi, teknolojik gelişmeler ve uluslararası rekabet baskısı, işverenlerin işgücünü daha esnek biçimde kullanma eğilimini güçlendirmiştir. Bunun sonucunda belirli süreli iş sözleşmeleri, kısmi süreli çalışma, geçici iş ilişkileri ve benzeri atipik istihdam biçimleri birçok ülkede yaygınlık kazanmıştır. Ancak, anılan gelişmeler, istihdamın niteliği ve çalışanların sosyal korunması bakımından çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Çalışma, küreselleşme ile ekonomik krizlerin iş yaşamı üzerindeki etkilerini birlikte değerlendirerek konuya bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda öncelikle küreselleşme, ekonomik kriz ve esneklik kavramlarının kuramsal temelleri ele alınmakta; devamında küresel rekabet ve kriz süreçlerinin iş ilişkilerine etkileri incelenmektedir. Son olarak ise, bu gelişmelerin emek piyasaları üzerindeki sonuçları, iş güvencesi, sosyal haklar,

¹ Öğr. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Antakya Meslek Yüksekokulu, Hukuk Bölümü, selcuk.cengiz@mku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2304-7699

5. Sonuç

Küreselleşme süreci, ekonomik ilişkilerin ulusal sınırları aşarak yoğunlaşmasına ve devletlerin birbirine daha bağımlı hâle gelmesine neden olmuş; bu gelişme iş hayatında da önemli dönüşümler meydana getirmiştir. Küresel rekabetin artmasıyla birlikte işgücü piyasalarında esneklik arayışı güçlenmiş, istihdamın korunması ve işsizliğin azaltılması amacıyla yeni çalışma modelleri gündeme gelmiştir. Bununla birlikte, rekabet baskısına uyum sağlayamayan işletmelerin küçülmesi veya faaliyetlerini sona erdirmesi, işsizlik oranlarının yükselmesine de yol açmıştır.

Küresel ekonomik yapı, işletmeleri maliyet azaltıcı politikalara yöneltirken, bazı durumlarda güvencesiz çalışma biçimlerinin ve kayıt dışı istihdamın yaygınlaşmasına neden olmuştur. Küreselleşme süreci, sosyal güvenlik hakkı başta olmak üzere işçilerin korunmasına yönelik mekanizmaların önemini artırmıştır. Ekonomik krizler sonucunda ortaya çıkan işsizlik, gelir kaybı ve sosyal sorunlar karşısında devletlerin koruyucu politikalar geliştirmesi zorunlu hâle gelmiştir.

Türkiye’de yaşanan ekonomik krizler de işletmelerin faaliyetlerini azaltmasına, işsizliğin artmasına ve iş ilişkilerinde sorunların derinleşmesine neden olmuştur. Bu nedenle kriz dönemlerinde istihdamın korunmasına yönelik kısa çalışma ödeneği, işsizlik ödeneği ve ÜGF gibi sosyal koruma araçları önem taşımaktadır. Ayrıca ücretsiz izin, ücret değişikliği ve kısa çalışma gibi esnek uygulamalar, iş ilişkisinin devamını sağlamaya yönelik araçlar olarak kullanılmaktadır. Ancak, anılan uygulamaların “işçinin korunması ilkesi” ile dengelenmesi ve “feshin son çare olması” gerekmektedir. Zira, çağdaş iş hukukunun temel amacı, ekonomik gerekliliklerle sosyal koruma arasında sürdürülebilir bir denge kurmaktır.

Kaynakça

- Akı, E. (2005). 4857 sayılı iş kanunu’na göre işçilerin topluca işten çıkarılması. *Mercek Dergisi*, 10(40), 96-101.
- Akyiğit, E. (2004). Kısa çalışma. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 19(1-2), 1-35.
- Akyiğit, E. (2024). *İş hukuku* (15.b). Seçkin Yayıncılık.
- Albayrak, C. (2012). Küreselleşme ve ekonomik krizin iş hukukuna etkisi. *TBB Dergisi*, (98), 165-202.
- Alp, M. (2005). *İş sözleşmesinin değiştirilmesi*. Seçkin Yayıncılık.
- Alpagut, G. (2002). Karşılaştırmalı hukukta işçinin feshe karşı korunması. In *İktisadi, sosyal ve uluslararası hukuki boyutu ile işçinin feshe karşı korunması* (ss. 79-121). İstanbul Barosu.
- Alper, Y. (2022). *Sosyal sigortalar hukuku*. (12.b.). Dora Yayınları.
- Andaç, F. (2010). *İşsizlik sigortası* (2.b.). Türk Ağır Sanayi ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası Eğitim Yayınları.
- Andaç, F. (2020). *Türk işsizlik sigortası hukuku uygulaması*. Legal Yayıncılık.

- Arı, H. (2014). *Ücret garanti fonu* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arıcı, K. (2022). *Türk sosyal güvenlik hukuku*. (2.b.). Gazi Kitabevi.
- Astarlı, M. (2008). *İş hukukunda çalışma süreleri*. Turhan Kitabevi.
- Astarlı, M. (2010). Genel ekonomik kriz dönemlerinde işletme gerekleri nedeniyle fesih ve kısa çalışma ilişkisi. *SİHD*, 17, 74-88.
- Aydın, U. (2009). Kısa çalışma uygulaması ve güncel gelişmeler. *SİHD*, 13, 29-40.
- Aydoğanoglu, E. (2011). *İşgücü sürecinin dönüşümü*. Kültür ve Turizm Emekçileri Sendikası.
- Bakır, H. (2025). Türkiye ekonomisinde geçen otuz yıl: Ekonomik büyüme, finansal krizler ve toparlanma. *International Journal of Social Inquiry*, 18(3), 452-478.
- Bal Bektaş, Ö. (2016). *İşsizlik sigortası*. Seçkin Yayıncılık.
- Başterzi, S. (2005). Türkiye’de feshe karşı koruma hukuku reformunun sosyal hukuk ve istihdam üzerine etkileri. *AÜHFD*, 54(3), 53-94.
- Başterzi, S. (2020). Kısa çalışma (Kovid-19 pandemisinde yeni yaklaşımlar). In G. Alpagut (Ed.), *Pandemi sürecinde iş hukuku* (ss. 3-60). On İki Levha Yayıncılık.
- Başıyigit, Ö. (2021). Koronavirüs (COVID-19) salgın hastalığının Türk çalışma yaşamına etkileri bağlamında kısa çalışma kavramı. *İMÜHFD*, 6(10), 125-160.
- Bayhan, T. (2009). Kısa çalışma; çalışma koşullarında esaslı değişiklik sayılır mı? *THD*, 38, 87-92.
- Biçerli, M. K. (2018). *Çalışma ekonomisi* (10.b.). Beta Yayınları.
- Birben, E. (2022). İşveren tarafından kısa çalışma ve ücretsiz izin uygulamasına başvurulması halinde işçinin bildirimsiz fesih hakkı. *LİHSGHD*, 19(74), 563-604.
- Bulut, N. (2003). Küreselleşme: Sosyal devletin sonu mu? *AÜHFD*, 52(2), 173-197.
- Caniklioglu, N. (2005). 4857 sayılı İş Kanunu’na göre kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği. In A. Can Tuncaya’ya armağan (ss. 499-547). Legal Yayıncılık.
- Castillo, A. P. D. (2014). Workers’ health and safety exposed to crisis. *European Trade Union Institute*, 83-90.
- Cengiz, S. (2026a). Social justice and decent work for humanity. In H. Saygı (Ed.), *9th International Mediterranean Scientific Research Congress Proceedings* (Vol. 3, Issue 9, pp. 400-424). Adana, Türkiye.
- Cengiz, S. (2026b). Economic growth and decent work relationship in Turkey. In H. Saygı (Ed.), *Proceedings of the 9th International Mediterranean Scientific Research Congress* (Vol. 3, Issue 9, pp. 425-445). Adana, Türkiye.
- Cengiz, S. (2026c). Aile Dostu İş Hukuku Uygulamaları Kapsamında Bağımlı Bakım Uygulamaları. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 84(1), 194-236.
- Cengiz, S. (2026d). *İşyerinde psikolojik tacize maruz kalan işçilerin iş hukuku kapsamında kullanabilecekleri haklar* (2. bs.). Aristo Yayınevi.
- Centel, T. (2021). *Türk sosyal güvenlik hukuku*. On İki Levha Yayıncılık.
- Çakır, Ö. (2005). Yeni çalışma biçimleri ve işe ilişkin tutumlar. In *Çalışma yaşamında dönüşümler: Örgütsel bakış* (ss. 109-126). Nobel Yayın Dağıtım.
- Çakır, Ö. (2009). Avrupa Birliği’nde güvenceli esneklik ve eğilimler. *Sosyo Ekonomi Dergisi*, 2009(2), 78-94.
- Çelik, N. (2000). Ekonomik krizde toplu işçi çıkarmayı önleyici çözüm arayışları. In Prof. Dr. Turhan Esener’e Armağan (ss. 427-436). İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi.
- Çelik, N., Caniklioglu, N., Canbolat, T., & Özkaraca, E. (2023). *İş hukuku dersleri* (36.b.). Beta Yayınları.
- Çetinkaya Kayalı, T. (2014). Kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği. *Ankara Barosu Dergisi*, 2014(4), 417-474.
- Çil, Ş. (2010). *İş hukukunda işçinin ücreti*. Turhan Kitabevi.
- Demir, F., & Gerşil, G. (2008). Çalışma hayatında esneklik ve Türk hukukunda esnek çalışma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 68-89.

- Demirkaya, H., & Özcüre, G. (2013). Ekonomik kriz koşullarında işletme stratejisi: Esneklik ve iş akdinin feshi politikaları. *TURAN-SAM*, 5(18), 54-63.
- Demirtaş, S. (2025). *Türk hukukunda kısmi süreli çalışanların genel sağlık sigortası ve işsizlik sigortasından yararlanmaları* (Yayınlanmış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilemre Öden, B. (2021). Kısa çalışma ödeneğinin vergi mevzuatı kapsamında değerlendirilmesi. *MÜHFD*, 1, 75-86.
- Dinçer, Ö. (1992). *Stratejik yönetim ve işletme politikası* (2.b.). Beta Yayınları.
- Doyran, M. (2023). Türkiye'de küreselleşmenin etkisiyle yaşanan yoksulluğun Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri çerçevesinde değerlendirilmesi. *DÜSBED*, (34), 369-391.
- Durmaz, K. P. (2021). *İş hukukunda çalışma koşullarındaki değişiklikler*. Seçkin Yayıncılık.
- Ekmekçi, Ö. (2009). Kısa çalışma ve kısa çalışma uygulamasına ilişkin sorunlar. *SİHD*, 4(14), 47-59.
- Ekmekçi, Ö., & Yiğit, E. (2023). *Bireysel iş hukuku* (5.b.). On İki Levha Yayıncılık.
- Ekmekçi, Ö., Korkusuz, M. R., & Uğur, Ö. (2023). *Turkish individual labour law*. On İki Levha Yayıncılık.
- Ekmekçiöğlu, H. (2003). 4857 sayılı İş Kanununun genel değerlendirmesi. *TBB*, 15(48), 73-88.
- Ekonomi, M. (1994). Türk iş hukukunda esnekleşme gereği. In *Çalışma hayatında esneklik* (ss. 55-79). Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayını.
- Ekonomi, M. (2006). İşyerinin kapatılması. In *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi 30. Yıl Armağanı* (ss. 409-457). Ankara.
- Endes, N. (2017). *Türk iş hukukunda kısa çalışma*. Adalet Yayınları.
- Engin, M. (2004). İşletme gerekleri ile fesih ve ücretsiz izin. *LİHSGHD*, 1(2), 537-544.
- Erbaş, H. (2002). Küresel kriz ve marjinalleşme sürecinde göç ve göçmenler. *Doğu Batı Dergisi*, 18, 173-191.
- Erdinç, Z. (1999). Küreselleşmenin istihdama etkileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (3), 111-119.
- Erdut, T. (2003). Çalışma yaşamında esneklik ve kuralı dışlaştırma. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 18(4), 8-35.
- Erkanlı Başbüyük, B. (2025). Ücretsiz izin sonrası işçinin işverence işe başlatılmaması ve hukuki sonuçları. *AndHD*, 11(1), 145-162.
- Eyrenci, Ö. (2005). Toplu işçi çıkarma ve ortaya çıkan sorunlar. In A. Can Tuncay'a armağan (ss. 549-563). Legal Yayınevi.
- Eyrenci, Ö., Taşkent, S., & Ulucan, D. (2019). *Bireysel iş hukuku* (9.b.). Beta Yayınları.
- Gerek, N. (2013). Haftalık normal çalışma sürelerinin altında sürelerle yapılan çalışmalar içerisinde "kısa çalışma"nın yeri ve önemi. *LİHSGHD*, 10(38), 3-26.
- González, I. F., vd. (2014). The impact of the economic crisis on occupational injuries. *US National Library of Medicine National Institutes of Health*, 48, 77-85.
- Gökdere, A. (2001). Küreselleşmeye genel bir bakış. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 71-82.
- Göktaş, S. (2020). *Türk iş hukukunda haksız fesih*. Seçkin Yayıncılık.
- Görücü, İ. (2009). Türk çalışma mevzuatında ücret garanti fonu ve uygulamaları. *Kamu-İş*, 10(4), 86.
- Görücü, İ., Akbıyık, N., & Koç, M. (2012). Türkiye'de işsizlik sigortası uygulaması ve sonuçları (2000-2010). *Social Sciences Dergisi*, 7(2), 127-160.
- Gülver, E., & Akdeniz, A. L. (2024). İşçinin emeğinin karşılığının korunması aracı olarak ücret garanti fonu. *Mali Çözüm Dergisi*, 34(184), 1055-1070.
- Günay, C. İ. (2004). Çalışma sürelerinde esneklik. *Kamu-İş Dergisi*, 7(3), 1-17.
- Gündoğan, N. (2019). İşsizlik ve emek piyasası politikaları. In N. Gündoğan & M. K. Biçerli (Ed.), *Çalışma ekonomisi* (ss. 164-192). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Güzel, A. (2000). İş hukukunda yeniden yapılanma süreci ve işin düzenlenmesi konusunda esneklik. In Prof. Dr. Turhan Esener'e Armağan (ss. 203-221). İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Türk Milli Komitesi.

- Güzel, A., Okur, A. R., & Caniklioğlu, N. (2025). *Sosyal güvenlik hukuku* (20.b.). Beta Yayınları.
- Güzel, B. (2023). *İstihdamda güvenceli esneklik sağlayan bir çalışma modeli olarak kısa çalışma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir Ekonomi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Hoş, Z. (2018). Küreselleşme ve 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında iş sözleşmesi türleri arasındaki ilişki. *Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science*, 5(24), 238-252.
- International Labour Organization. (1999). *Decent work: Report of the Director-General, International Labour Conference, 87th Session*. International Labour Organization.
- İşığışok, Ö. (2017). *İstihdam ve işsizlik* (3.b.). Dora Yayınevi.
- İşık, E. (2023). *Pandemi sürecinde Türkiye'de işsizlik sigortası uygulamalarının işçi ve işveren açısından değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İşık, N., Alagöz, M., & Yıldırım, M. (2006). 1990 sonrası Türkiye'de yaşanan krizler: 1994, 2000 ve 2001 krizleri. In H. Seyidoğlu & R. Yıldız (Eds.), *Ekonomik kriz öncesi erken uyarı sistemleri* (ss. 254-279). Arıkan Yayınları.
- Kapar, R. (2012). Ekonomik krizlerin çalışanların sağlığı ve güvenliği üzerindeki etkileri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2012(3), 73-100.
- Karaca, A. (2009). Kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği uygulaması. *SİHD*, 4(14), 116-122
- Keser, H. (2019). Ekonomik kriz ve asgari ücret artışlarının işçinin iş sözleşmesinin işverence fes-hinde geçerli sebep sayılıp sayılmayacağına ilişkin bir değerlendirme. *SİHD*, 41, 11-35.
- Kırmızı, E. (2020). Son değişiklikler çerçevesinde kısa çalışma ödeneği uygulaması. *Terazi Hukuk Dergisi*, 15(164), 820-829.
- Kibritçiöğlu, A. (2001). Türkiye'de ekonomik krizler ve hükümetler, 1969-2001. *Yeni Türkiye Dergisi*, 7(41), 174-182.
- Koç, M., & Gümüş, İ. (2019). Türkiye'de pasif emek piyasası politikası aracı olarak kısa çalışma uygulaması. *Dicle Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(18), 203-224
- Koray, M. (2002). Küreselleşmeyi tartışırken insan hak ve özgürlüklerini yeniden gözden geçirmek. In *Küreselleşme ve sanayileşme bildiriler kitabı* (ss. 199-214). TMMOB Sanayi Kongresi.
- Korkmaz, A., & Çoban, O. (2006). Emek piyasasında asgari ücret, işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişkilerin ekonometrik bir analizi: Türkiye örneği (1969-2006). *Maliye Dergisi*, 151, 16-22.
- Korkusuz, M. R. (2004). *Uluslararası sözleşmelerde ve Türk iş hukukunda işçi alacaklarının korunması*. Roma Yayınları.
- Korkusuz, M. R., & Uğur, S. (2022). *Sosyal güvenlik hukuku* (8.b.). Ekin Yayınevi.
- Kutal, G. (2005). Türkiye'de çalışma hayatında esneklik uygulamaları. *İFM*, 55(1), 23-43.
- Kuzgun, İ. (2005). Türkiye'de kısa çalışma. *HÜİİBFD*, 23, 33-52.
- Manav Özdemir, E., & Urhanoğlu, İ. (2022). Türk iş hukukunda ücretin güvencesi. *YBHD*, 2, 1437-1472.
- Mollamahmutoğlu, H., Astarlı, M., & Baysal, U. (2025). *İş hukuku ders kitabı: Bireysel iş hukuku C.1* (8.b.). Lykeion Yayıncılık.
- Narmanlıoğlu, Ü. (2014). *Ferdi iş ilişkileri I* (5.b.). Beta Yayınları.
- Nurdoğan, A. K. (2018). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (UÇÖ-ILO) yüzüncü yıl dönümü ve Türkiye ilişkileri. *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 3(4), 78-95.
- Oğuz, Ö. (2023). *Ücretsiz izin*. Legal Yayıncılık.
- Özbay, F. (1998). *Küresel pazar açısından kadın emeği ve istihdamdaki değişimler: Türkiye örneği*. T.C. Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayını.
- Özdemir, A. (1994). *Kriz yönetimi ve halkla ilişkiler*. Ege Yayıncılık.
- Özdemir, E. M. (2020). Covid-19 salgınının çalışma şekilleri ve işçinin izin ve ücret hakları açısından iş sözleşmesine etkisi. *SİHD*, (43), 126-157.
- Özveri, M. (2009). Ekonomik kriz 4857 sayılı iş yasası ve yargı kararları. In *Ekonomik kriz koşullarında feshe karşı korunma çalışma hukuku I. Sempozyum* (ss. 33-57). Kocaeli Üniversitesi ve Kocaeli Barosu.
- Saraç, C. (2011). İşsizlik sigortası edim koşulları. *DEÜHFD*, 13(1), 1-26.

- Saruhan, S. C., & Yıldız, M. L. (2009). *Çağdaş yönetim bilimi*. Beta Yayınları.
- Senyen Kaplan, E. T. (2020). *Bireysel iş hukuku* (11.b.). Gazi Kitabevi.
- Sever, H. (2025). *İş hukukunda kısa çalışma* (Yayınlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sönmez, P. (2006). Küreselleşme, Avrupa Birliği ve istihdam: Çalışma ilişkilerinde yaşanan dönüşüm. *Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 5(3), 177-198.
- Sönmez, S. (1998). *Dünya ekonomisinde dönüşüm: Sömürgecilikten küreselleşmeye*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Sözer, A. N. (2023). *Türk sosyal sigortalar hukuku* (6.b.). Beta Yayınları.
- Sümer, H. H. (2023). *Sosyal güvenlik hukuku* (4.b.). Seçkin Yayıncılık.
- Sümer, H. H. (2024). *İş hukuku* (27.b.). Seçkin Yayıncılık.
- Süzek, S. (2007). İş akdinin askıya alınması ve ücretsiz izinler. *DEÜHFD*, 9, 115-133.
- Süzek, S. (2023). *İş hukuku* (23.b.). Beta Yayınları.
- Süzek, S., & Başterzi, S. (2025). *İş hukuku* (25.b.). Beta Yayınları.
- Şahin, D. E. (2022). *Esnek çalışma modellerinde sosyal güvenlik uygulamaları* (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, H. (2013). *Küreselleşme sürecinde işçilerin direnme ve hayatta kalma stratejileri: Denizli tekstil işçileri örneği*. Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Şenkal, A. (2007). *Küreselleşme sürecinde sosyal politika* (2.b.). Alfa Yayınları.
- Taşkent, S. (2006). İş sözleşmesinin askıya alınması ve ücretsiz izin uygulaması. *SİHD*, (3), 20-28.
- Taşoğlu, J., & Limoncuoğlu, S. A. (2010). 4857 sayılı kanun kapsamında esnek çalışma. *SBBĐ*, 2(2), 77-85.
- Terzioğlu, A. (2025). İşyeri ve işletmelerde kısa çalışma kavramı ve hukuki sonuçları. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 15(1), 81-92.
- Tomlinson, J. (2006). *Globalization and culture* (Research seminar series, ss. 1-11). Institute of Asia-Pacific Studies.
- Tulukçu, N. B. (2014). Yasal değişiklikler çerçevesinde kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği uygulamasının değerlendirilmesi. *Terazi Hukuk Dergisi*, 9(91), 14-29.
- Tuna, M. O. (2014). Kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği. *İBD*, 88(4), 337-353.
- Tuncay, C., Ekmekçi, Ö., & Gülver, E. (2023). *Sosyal güvenlik hukuku dersleri* (22.b.). Beta Yayınları.
- Türe, G. (2020). Ücret garanti fonu. *ÇÜHFD*, 5(1), 3259-3285.
- Türk Dil Kurumu. (2026). Esneklik. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 14.04.2026).
- Türkiye İş Kurumu. (2015). *İşlemler el kitabı*. Ankara.
- Uşan, F. ve Erdoğan, C. (2023). *İş ve sosyal güvenlik hukuku* (4. bs.). Seçkin Yayıncılık.
- Yamakoğlu, E., & Karaçöp, E. (2014). İş hukukunda ücretsiz izin uygulamaları. *MÜHFHAD*, 20(1), 479-506.
- Yapıcı, N. (2020). *ABD esnek çalışma düzenlemelerinden hareketle Türk kamu yönetimi için bir model önerisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Yazıcı, N. (2000). *Küreselleşme sürecinde esneklik ve iş güvencesine etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, G. B. (2020). Ekonomik kriz ve işverenin ekonomik güçlüğü düşmesi durumlarında iş hukukunda işçinin korunması. *Çalışma ve Toplum*, 2, 899-916.
- Yıldızoğlu, E. (1996). *Globalleşme ve kriz*. Alan Yayıncılık.
- Yılmaz, H., & Acar, A. (2021). Sosyal devlet olabilmenin anahtarı: Sosyal politikalar geliştirebilmek. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(37), 4738-4759.
- Yiğit, E. (2020). Ücret garanti fonu. *SİHD*, 44, 134-145.
- Yorulmaz, Ç. (2020). *İşverenin ödeme güclüğüne düşmesi halinde işçilik alacaklarının korunması*. Yetkin Yayınları.
- Yuvalı, E. (2014). Türk çalışma hayatında esneklik politikalarının çalışma sürelerine etkileri. *LİS-GHD*, 1(1), 27-53.

- Yücel, E. (2017). Geçmişten bugüne esnek çalışma. *International Journal of Human Sciences*, 14(3), 2818-2826.
- Yücel, F., & Kalyoncu, H. (2010). Finansal krizlerin öncü göstergeleri ve ülke ekonomilerini etkileme kanalları: Türkiye örneği. *Maliye Dergisi*, 159, 54-69.
- Yücesan, G. (2001). Küreselleşme ve iş sağlığı-çalışmanın politiği üzerine notlar. *TTBMSGD*, 2(1), 1-5.
- Zeytinoğlu, E. (2006). İş hukukunda esneklik ve 4857 sayılı İş Kanunu'na çeşitli yansımaları. *İTÜSBD*, 5(10), 191-202.
- Zeytinoğlu, E. (2012). Çalışma barışına katkısı olabilecek bir sistem: Esneklik. *İTÜSBD*, 11(22), 157-175.

Bölüm 10

VAHŞİ KAPİTALİZMİN KISKACINDA TÜRKİYE’DE ÇEVRE VE İKLİM POLİTİKALARI

Şenol ADIGÜZEL¹

1. Giriş

Kalkınmakta olan bir ülke olarak Türkiye, çevre politikalarını belirlerken, genellikle kalkınmayı önceleyen bir yaklaşım içerisinde hareket etmiş, bu nedenle de 1970’li yıllarda tüm dünyada yükselen çevre hareketi ve duyarlılığının etkisi Türkiye’de gecikerek kendisini gösterebilmiştir. 1970’li yıllardan günümüze dünyada ve Türkiye’de çevre konusunda çok önemli gelişmeler yaşanmış ve çevre sorunları “kriz” boyutuna evrilmiş olsa da bu anlayışın değişmeden günümüz Türkiye’sine “miras” kaldığını söyleyebiliriz. Elbette ki sürekli büyüme ve kalkınma anlayışının yerleşik hale gelmesinde iç etkenlerin yanı sıra dış etkenlerin ve gelişmelerin çok önemli yansımaları olmuştur. 20. yüzyılın son dönemlerinde Sovyetler Birliği’nin dağılması ve komünist bloğun çökmesi liberal sistemin alternatifsiz olarak neredeyse tüm dünya düzeyinde yerleşik hale gelmesine neden olmuş, “yeni liberalizm” olarak adlandırılan bu süreçte tüm dünyayı etkileyen ekonomik ve ideolojik dönüşümler yaşanmıştır. Yeni liberalizm Türkiye’yi de yakından etkilemiş ve 1980’li yıllardan itibaren Türkiye ekonomisinde köklü dönüşümlere neden olmuştur. Yeni liberal dönüşümün etkileri çevre politikalarına da yansımış ve çevre konusunda ilk kurumsal ve yasal düzenlemeler bu dönüşümlerin “olumsuz” etkileri altında şekillenmiştir. Yeni liberal dönüşüm çevre ile ilgili yasal çerçeveyi olumsuz yönde etkilerken 2005 yılında Avrupa Birliği (AB) ile başlayan müzakere süreci kısmen de olsa olumlu yönde etkilemiştir. Müzakere sürecinin başladığı dönemde gerçekleştirilmiş olan yerel yönetim ve çevre konulu yasal düzenlemelerde bu etkinin olumlu izlerini görmek mümkündür. Örneğin, 2006 yılında Çevre Yasası’nda kısmi değişiklikler yapılmış, yasanın amacı, “bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve

¹ Prof. Dr. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari ve Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, sadiguzel@mku.edu.tr., ORCID iD: 0000-0002-6781-0599

Acı olan ise bu türden söylemlerin, aldıkları kararlarla ülkelerinin kaderlerini belirleyen çoğu politikacı ve karar vericileri de derinden etkileyebildiğidir.

Gerçekten de yeni liberal dönem olarak adlandırılan süreçte, dünyada ve Türkiye’de adeta, kapitalist sistemin başlangıç dönemindeki “laissez faire laissez passer” anlayışına yeniden dönülmüştür. Bu anlayışın hem ülkeler içinde hem de ülkeler arasında gelir adaletsizliğini zirveye çıkardığı, toplumsal adaletsizliklerin iklim adaletsizliğini de beraberinde getirdiği bir gerçektir. Örneğin, dünyanın en zengin %1’lik kesimi sera gazı emisyonlarının %41’nden sorumluyken, en yoksul %50’lik kesimi yalnızca %3’nden sorumludur.

Yeni liberal dönemle birlikte kapitalist sistem, Türkiye örneğinde olduğu gibi, özellikle gelişmekte olan ülkelerde popülist politikacıların sağladığı ortam içerisinde, hiçbir “değer” gözetmeksizin tüm doğal kaynakları aşırı kar hırsı ile sınırsızmışçasına kullanmaktadır. Yeni liberal dönemde, çevre duyarlılığının ve ekolojik bilincin yeterince gelişmediği ülkelerde çevre tahribatı çok daha derinden yaşanırken, günümüz dünyasında bu popülist tavır ve iklim inkarcılığı, çevre duyarlılığının ve ekolojik bilincin yüksek olduğu gelişmiş ülkelerde de ortaya çıkabilmektedir. Bu kapsamda en somut örnek ABD’de yeniden başkan seçilen D. Trump’ın, güncel iklim değişikliği rejiminin çerçevesini oluşturan Paris İklim Anlaşması konusunda ortaya koyduğu tutumdur.

Günümüz dünyasının geleceği konusunda derin bir belirsizliğe neden olan ve küresel düzeyde riskler barındıran iklim krizi sorunsalına, modernist bakış açısından beslenen, 19. ve 20. yüzyıl çevresel düzenleme kökenlerinden miras kalmış, yerleşik bilimsel ve politik yaklaşımlar dahilinde çözümler üretilebileceği konusunda kuşku söz konusudur. Dolayısıyla, Gandy’nin (1999, Aktaran Erayman ve Çağlar, 2023)) de vurguladığı gibi, bu eşi görülmemiş çevresel risk artışıyla başa çıkabilme ve çözüm üretebilme noktasında mevcut sosyal kurumlar ve özellikle modern devletin düzenleyici kurumları yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda küresel boyutlarda ortaya çıkan bu tür risklere karşı, tüm dünya üzerinde hem toplumsal, hem de çevresel adaleti gözeten yeni bir paradigma ve yeni bir anlayışla hareket eden bir uluslararası dizge ve yaklaşım gereklidir.

Kaynakça

- Alım, M. (2006). Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Çevre ve İlköğretimde Çevre Eğitimi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14/2, 599-616.
- Alpay, E., T. (2025). 10 Soruda Dünyada ve Türkiye’de İklim Kanunu, *Greenpeace Blog İklim Krizi*, <https://www.greenpeace.org>. (Erişim Tarihi: 10.10.2025).
- Anadolu Ajansı. (2025). Küresel İklim Karnesi Yayınlandı: Türkiye “Düşük” Performans Kategorisinden Çıkamadı, <https://www.aa.com.tr/tr/yesilhat>, (Erişim Tarihi:19.12.2025)

- Anadolu Ajansı. (2026). ABD Paris İklim Anlaşması’ndan Resmen Çekildi, <https://www.aa.com.tr/tr/yesilhat>, (Erişim Tarihi: 27.01.2026)
- Anadolu Ajansı. (2026). <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi>, (Erişim Tarihi: 16. 04.2026).
- Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2025). 7554. 2025-32965
- Budak, S. (2000). Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası: Avrupa Topluluğu’nun Çevre Politikası ve Türkiye’nin Uyum Sorunu, İstanbul: Buke Yayınları.
- Doğan, S., Doğan, E., Tüzer, M. (2020). Küresel ısınma ve iklim değişikliği: Bilimsel uzlaşmadan politik ayrışmaya. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39), 1453-1484. <https://doi.org/10.46928/iticusbe.759056>
- Ekinci, N. (2015). *Toplumda Çevre Bilinci Oluşturmada Medyanın Rolü: Meke Gölü Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- EKOIQ. (2026). Küresel Su İflasına Karşı Yeniden Yapılanma Çağırısı!, <https://www.ekoIQ.com>, (Erişim Tarihi: 03.01.2026).
- Erayman, İ., O., Çağlar, A., B. (2023). Hem Felaket Hem İmkân: Beckçi Bir Risk Olarak Ekolojik Kriz ve İklim Mülteciliği, *International Journal of Social Inquiry* 16(1), ss. 333-349
- Gandy, M. (1999). Rethinking the ecological leviathan: environmental regulation in an age of risk. *Global Environmental Change*, 9, 59-69.
- İklim Kanunu. (2025). 7552. 2025-32951
- Karar Gazetesi. (2026). Meteoroloji’den Kötü Haber Geldi: En Tehlikeli Sürece Girdik, <https://www.karar.com/guncel-haberler>, (Erişim Tarihi: 23.03.2026)
- Kaya, Y. (2012). Uluslararası Çevre Antlaşmalarına Uyum Sorunu, Bursa: Ezgi Kitabevi
- Kaypak, Ş. (2011). Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergi si*, 13/20, 19-33.
- Keleş, R. (2023), “Dünyada ve Türkiye’de Çevre Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma”, *Çevre, Şehir ve İklim Dergisi*. Yıl: 1. Sayı: 3. ss. 24-30.
- Keleş, R., Hamamcı, C. & Çoban, A. (2015). Çevre Politikası, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kırışık, F.(2013). Çevre Alanındaki Faaliyetlerde Yaklaşım Değişimi: İdare ile Sivil Toplum Kuruluşlarının Ortak Çalışması, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9/19,
- Mayer, S. (2016). World risk society and ecoglobalism: Risk, literature, and the anthropocene. In H. Zapf (Ed.), *Handbook of ecocriticism and cultural ecology* (pp. 494-509).
- Mutlu, A. (2006). Küresel Kamusal Mallar Bağlamında Sağlık Hizmetleri ve Çevre Kirlenmesi: Üretim, Finansman ve Yönetim Sorunları, *Maliye Dergisi*, 150, 53-78.
- Orhan, G. (2013). Türkiye’de Çevre Politikaları: Değişen Söylemler, Değişmeyen Öncelikler, *Memleket, Siyaset, Yönetim*, 19/20, ss.1-24.
- Saatçi, M., & Dumrul, Y. (2011). Çevre Kirliliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Çevresel Kuznets Eğrisinin Türk Ekonomisi İçin Yapısal Kırılmalı Eş-Bütünleşme Yöntemiyle Tahmini, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37/1, 65-86.
- Şahin, Y. (2015). Kentleşme Politikası, Ankara, Ekin Yayınevi, s.369.
- Toprak, Z. (2012). Çevre Yönetimi ve Politikası, İzmir: Albi Yayınları.
- Yılmaz T., N. (2012). Çevre Politikası ve Hukuku, Ankara: İmaj Yayınevi.

Bölüm 11

KRİZLER ÇAĞINDA DEVLET KAPASİTESİ VE YEŞİL DÖNÜŞÜM: KURUMSAL BİR DAYANIKLILIK PERSPEKTİFİ

Hasan Bilgehan YAVUZ¹

1. Giriş

Yirmi birinci yüzyıla gelene kadar kriz; ekonomik krizler, salgın hastalıklar, doğal afetler ve jeopolitik gerilimler olarak birbirinden ayrı bağımsız olaylar olarak değerlendirilmekteydi. Ancak yirmi birinci yüzyıla geldiğimizde bu krizlerin iç içe geçtiğini, birbirini beslediğini ve farklı sektörlere hızla sirayet ettiği görülmektedir. Bu durum günümüz yönetim anlayışında da değişikliğe sebep olmuştur. Çünkü kamu kurumları artık sadece sayısı artan tekil krizlerle mücadele etmek zorunda değildir, aynı zamanda birbiriyle etkileşim halinde olan çoklu krizlerle mücadele etmek zorundadır (Lawrence et al., 2024; Renn, 2021).

Çoklu kriz kavramı farklı kökenlere sahip krizlerin birbirlerinden bağımsız gelişmediğini; aksine ekonomik, çevresel, teknolojik, sosyal ve jeopolitik sistemler arasında karşılıklı etkileşim yaratarak yeni kırılganlık alanları oluşturduğunu ifade etmektedir (Tooze, 2022). Başka bir deyişle günümüzde yaşanan krizlerin etkisi yalnızca kendi ortaya çıktıkları alanla sınırlı kalmamakta; küresel üretim ağlarından enerji piyasalarına, kamu maliyesinden gıda güvenliğine kadar çok sayıda sistemi aynı anda etkileyebilmektedir. Böyle bir ortamda kamu yönetiminin geleneksel kriz yönetimi anlayışının yetersiz kalacağı ve daha esnek, öğrenebilen ve farklı politika alanları arasında koordinasyon sağlayabilen yönetsel yapılara ihtiyaç duyulacağı açıktır (Lawrence et al., 2024).

Nitekim son on beş yılda yaşanan gelişmeler bu dönüşümü açık biçimde ortaya koymaktadır. 2008 küresel finans krizi başlangıçta yalnızca finans sektörünü etkileyen ekonomik bir şok olarak görülmüş olsa da kısa süre içerisinde kamu maliyesi, istihdam piyasaları ve sosyal refah sistemleri üzerinde uzun dönemli

¹ Doç. Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, hbyavuz@atu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4011-7126

Bu yaklaşım, kamu yönetimi literatürü açısından üç önemli katkı sunmaktadır. İlk olarak devlet kapasitesi, kurumsal dayanıklılık ve yeşil dönüşüm literatürleri ortak bir teorik çerçevede bütünleştirilmiştir. İkinci olarak devlet kapasitesi statik bir değişken olarak değil, sürekli yeniden üretilen dinamik bir kurumsal süreç olarak ele alınmıştır. Üçüncü olarak ise yeşil dönüşüm, yalnızca çevre politikalarının değil; kamu yönetiminin kurumsal dönüşümünün de temel belirleyicilerinden biri olarak değerlendirilmiştir. Bu yönleriyle çalışma, farklı disiplinlerde dağınık biçimde ele alınan tartışmaları bütüncül bir yönetim modelini altında bir araya getirmektedir.

Bununla birlikte bu çalışma bazı sınırlılıklar da taşımaktadır. Bölüm kavramsal nitelikte hazırlanmış olup önerilen model ampirik olarak test edilmemiştir. Bu nedenle gelecekte yapılacak araştırmalarda modelin farklı ülke grupları üzerinde karşılaştırmalı analizlerle sınanması, devlet kapasitesi ile yeşil dönüşüm performansı arasındaki ilişkinin nicel yöntemlerle değerlendirilmesi ve kurumsal dayanıklılığı ölçmeye yönelik yeni göstergelerin geliştirilmesi literatüre önemli katkılar sağlayacaktır. Özellikle OECD ülkeleri, Avrupa Birliği üyeleri veya yükselen ekonomiler üzerinde gerçekleştirilecek ampirik çalışmalar, burada önerilen kavramsal modelin açıklayıcılığını değerlendirme açısından önemli bir araştırma gündemi oluşturabilir.

Sonuç olarak çoklu krizler çağında kamu yönetiminin temel başarısı, yalnızca mevcut krizlere etkili biçimde müdahale edebilmesine bağlı değildir. Asıl belirleyici unsur, kamu kurumlarının gelecekte ortaya çıkabilecek belirsizliklere hazırlanabilmesi, her krizden yeni kurumsal bilgi üretebilmesi ve bu bilgiyi uzun dönemli dönüşüm stratejilerine dönüştürebilmesidir. Bu nedenle güçlü devlet kapasitesi ile kurumsal dayanıklılığı bütünleştiren yönetim anlayışı, yalnızca yeşil dönüşümün değil, aynı zamanda geleceğin kamu yönetiminin de temel kurumsal çerçevesini oluşturacaktır.

Kaynakça

- Acharya, V. V., Cooley, T., Richardson, M., & Walter, I. (2011). *Market failures and regulatory failures: Lessons from past and present financial crises* (No. 264). ADBI Working Paper.
- Ansell, C., Sørensen, E., & Torfing, J. (2021). *The COVID-19 pandemic as a game changer for public administration and leadership? The need for robust governance responses to turbulent problems. Public Management Review*, 23(7), 949–960.
- Ansell, C., Boin, A., & Keller, A. (2010). Managing transboundary crises: Identifying the building blocks of an effective response system. *Journal of contingencies and crisis management*, 18(4), 195-207.
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of public administration research and theory*, 18(4), 543-571.

- Biermann, F., Abbott, K., Andresen, S., Bäckstrand, K., Bernstein, S., Betsill, M., & Zondervan, R. (2012). *Navigating the Anthropocene: Improving Earth system governance*. *Science*, 335(6074), 1306–1307.
- Boin, A., & Lodge, M. (2016). Designing resilient institutions for transboundary crisis management: A time for public administration. *Public administration*, 94(2), 289-298.
- Christensen, T., & Lægreid, P. (2020). Balancing governance capacity and legitimacy: how the Norwegian government handled the COVID- 19 crisis as a high performer. *Public Administration Review*, 80(5), 774-779.
- Cingolani, L. (2013). The State of State Capacity: a review of concepts, evidence and measures. Merit Working Paper Series on Institutions and Economic Growth: IPD WP13
- Duit, A. (2016). Resilience thinking: Lessons for public administration. *Public administration*, 94(2), 364-380.
- Ekberg, M. (2007). The Parameters of the Risk Society: A Review and Exploration. *International Sociological Association*, 55 (3)
- Folke, C., Hahn, T., Olsson, P., & Norberg, J. (2005). *Adaptive governance of social-ecological systems*. *Annual Review of Environment and Resources*, 30, 441–473.
- European Commission. (2019). The European Green Deal. COM(2019) 640 final.
- Folke, C., Hahn, T., Olsson, P., & Norberg, J. (2005). *Adaptive governance of social-ecological systems*. *Annual Review of Environment and Resources*, 30, 441–473.
- Fukuyama, F. (2013). What is governance?. *Governance*, 26(3), 347-368.
- Ghesquiere, A. R., McAfee, C., & Burnett, J. (2019). Measures of financial capacity: A review. *The Gerontologist*, 59(2), e109-e129.
- Hanson, J. K., & Sigman, R. (2021). Leviathan's latent dimensions: Measuring state capacity for comparative political research. *The Journal of Politics*, 83(4), 1495-1510.
- Hood, C. (1991). A public management for all seasons?. *Public administration*, 69(1), 3-19.
- Howlett, M. (2015). Policy analytical capacity: The supply and demand for policy analysis in government. *Policy and Society*, 34(3-4), 173-182.
- Hooghe, L., & Marks, G. (2003). *Unraveling the central state, but how? Types of multi-level governance*. *American Political Science Review*, 97(2), 233–243.
- IPCC. (2022). *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change*. Cambridge University Press.
- Jordan, A., & Huitema, D. (2014). Innovations in climate policy: The politics of invention, diffusion, and evaluation. *Environmental politics*, 23(5), 715-734.
- Lawrence, M., Homer-Dixon, T., Janzwood, S., Rockström, J., Renn, O., & Donges, J. F. (2024). Global polycrisis: the causal mechanisms of crisis entanglement. *Global Sustainability*, 7, e6.
- Mardon, R. (1990). The State and Industrial Transformation in the ROK. *The Journal of Social, Political, and Economic Studies*, 15(4), 457.
- Meckling, J., & Allan, B. B. (2020). The evolution of ideas in global climate policy. *Nature climate change*, 10(5), 434-438.
- Majone, G. (1997). *From the positive to the regulatory state: Causes and consequences of changes in the mode of governance*. *Journal of Public Policy*, 17(2), 139–167.
- OECD. (2020). *Strategic Crisis Management*. OECD Publishing.
- OECD. (2021). *Government at a Glance 2021*. OECD Publishing.
- OECD. (2023). *Policy Perspectives on the Green Transition*. OECD Publishing.
- Osborne, D. (1993). Reinventing government. *Public productivity & management Review*, 349-356.
- Peters, B. G. (2021). *Governing in a time of global crises: The good, the bad, and the merely normal*. *Global Public Policy and Governance*, 1(1), 4–15.
- Renn, O. (2021). The Systemic Risk Perspective: Social Perception of Uncertainty and Tipping Points. In *Strategies for Sustainability of the Earth System* (pp. 15-31). Cham: Springer International Publishing.

- Rittel, H. W., & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy sciences*, 4(2), 155-169.
- Rodrik, D. (2014). *Green industrial policy*. *Oxford Review of Economic Policy*, 30(3), 469–491.
- Skocpol, T. (1985). Bringing the state back in: Strategies of analysis in current research. In P. Evans, D. Rueschemeyer, & T. Skocpol (Eds.), *Bringing the State Back In* (pp. 3–37). Cambridge University Press.
- Tooze, A. (2022). Welcome to the world of the polycrisis. *Financial Times*, 28(10), 2023.
- Weber, M. (1978). *Economy and Society*. University of California Press.

Bölüm 12

YEŞİL DÖNÜŞÜM VE İŞGÜCÜ PİYASALARINA ETKİSİ

Fındık Özlem ALPER¹

Ali Eren ALPER²

1. Giriş

Küresel ölçekte birçok ülkenin ekonomisini etkileyen ardışık ekonomik, sosyal, çevresel ve son olarak salgın kaynaklı krizler, ekonomilerde acil ve kalıcı yapısal dönüşümlerin gerçekleştirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu dönüşümlerin en önemli bileşenlerinden biri, ulusal ekonomilerin çevresel etkilerini en aza indiren, sürdürülebilir ve rekabetçi üretim modellerine geçişi hedefleyen yeşil dönüşüm sürecidir. Yeşil dönüşüm; doğal kaynakların kullanım biçimlerinin yeniden düzenlenmesi, çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, bireylerin ve kurumların çevresel yetkinliklerinin artırılması ile “yeşil beceriler” olarak tanımlanan yeni bilgi ve becerilerin kazandırılması gibi çok boyutlu değişimleri kapsamaktadır. Bu süreç, yalnızca ekonomik yapının değil, aynı zamanda toplumsal farkındalık ve kurumsal kapasitenin de sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yeniden şekillendirilmesini gerektirmektedir (Cheba vd., 2020; UNEP, 2011b). Bu kapsamda yeşil dönüşüm, fosil yakıtlar yerine yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasıyla karbon yoğunluğu düşük sistemlere geçişi ve karbonsuz bir küresel ekonominin teşvik edilmesini desteklemektedir.

Yeşil dönüşümün çevresel, ekonomik ve sosyal açıdan birçok faydası bulunmaktadır. Çevresel açıdan, fosil yakıt kullanımının azaltılması sayesinde sera gazı emisyonları düşmekte, böylece iklim değişikliğiyle mücadeleye katkı sağlanmaktadır. Ayrıca çevresel kirliliğin azalması insan sağlığının korunmasına ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımına da destek olmaktadır. Ekonomik açıdan ise enerji verimliliğini artıran uygulamalar enerji maliyetlerini azaltarak uzun vadeli faydalar sağlamaktadır. Rüzgâr, güneş ve hidroelektrik gibi yenilenebilir

¹ Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, oalper@ohu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-7829- 8551

² Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, aalper@ohu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0008-1202

Kaynakça

- Amet, E. (2023). OECD Ülkelerinde Yeşil Ekonomik Dönüşüm. *Balkan & Near Eastern Journal of Social Sciences (BNEJSS)*, 9, 55-62.
- Amundsen, H., & Hermansen, E. A. (2021). Green transformation is a boundary object: An analysis of conceptualisation of transformation in Norwegian primary industries. *Environment and Planning E: Nature and Space*, 4(3), 864-885.
- Ayata, M. (2023). Yeşil dönüşüm kapsamında Türkiye'nin işgücü ihtiyacının karşılanmasında aktif işgücü politikalarının rolü. *T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi*.
- Barbaros, R. F. (2021). Yeni Anlaşmalar: Yeşil Dönüşümü Gerçekleştirebilir mi?. *Efil Journal of Economic Research/Efil Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(13), 26-41.
- Bluedorn, J., Hansen, N. J., Noureldin, D., Shibata, I., & Tavares, M. M. (2023). Transitioning to a greener labor market: Cross-country evidence from microdata. *Energy Economics*, 126, 106836.
- Bowen, A., Kuralbayeva, K., & Tipoe, E. L. (2018). Characterising green employment: The impacts of 'greening' on workforce composition. *Energy Economics*, 72, 263-275.
- Boz, E., & Yılmaz, M. (2025). Stockholm Konferansı'ndan Günümüze: Politik Ekoloji Perspektifinden Çevrenin Korunmasına Dair Uluslararası Gelişmeler. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 9(1), 15-44.
- Caiza-Guamán, P., García-Suaza, A., & Sepúlveda Rico, C. (2025). Understanding labor market transitions in the Green Economy: A synthetic panel approach for Colombia (No. 1693). *GLO Discussion Paper*.
- Cedefop (2012). Green skills and environmental awareness in vocational education and training. Luxembourg: European Commission.
- Consoli, D., Marin, G., Marzucchi, A., & Vona, F. (2016). Do green jobs differ from non-green jobs in terms of skills and human capital?. *Research Policy*, 45(5), 1046-1060.
- Dereli, S. (2026). Yeşil Dönüşüm Bağlamında Türkiye'de Ekonomik Büyüme, Enerji ve Karbon Emisyonları İlişkisi: Çevresel Kuznets Eğrisi Yaklaşımı. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 61(1), 261-282.
- European Commission (EC). (2019). *The European Green Deal (COM(2019) 640 final)*. Brussels: European Commission. https://eur-lex.europa.eu/legal_content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52019DC0640.
- Garnache, C., Isaksen, E., & Nareklshvili, M. (2025). Labor market impacts of the green transition: Evidence from a contraction in the oil industry (No. 12057). CESifo Working Paper.
- Hou, J., Teo, T. S., Zhou, F., Lim, M. K., & Chen, H. (2018). Does industrial green transformation successfully facilitate a decrease in carbon intensity in China? An environmental regulation perspective. *Journal of Cleaner Production*, 184, 1060-1071.
- ILO. (2018). World Employment Social Outlook 2018: Greening with Jobs. Geneva.
- ILO (2019). Skills for a greener future: A global view based on 32 country studies. Geneva, ILO.
- ILO. (2023). Achieving a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all. <https://www.ilo.org/resource/conference-paper/ilc/111/achieving-just-transition-towards-environmentally-sustainable-economies-and>.
- Karahan, N., & Karahan, M. Green Transformation in Industry, Green Collar Professions and Adaptation Possibilities of Syrian Immigrants to This Process: A Case Study. *RECENT*, 26(1), 57-67.
- Kostis, P., Dinçer, H., & Yüksel, S. (2023). Knowledge-based energy investments of European economies and policy recommendations for sustainable development. *Journal of the Knowledge Economy*, 14(3), 2630-2662.
- Kutting, G. (2004). Globalization and the environment: Greening global political economy. SUNY Press.

- Martinez-Fernandez, C., Hinojosa, C., & Miranda, G. (2010). Green jobs and skills: the local labour market implications of addressing climate change. *Working Document, CFE/LEED, OECD, February*.
- Pearce, D., & Barbier, E. B. (2000). *Blueprint 6: For a sustainable economy*. Routledge.
- Pilcher, J. J., Nadler, E., & Busch, C. (2002). Effects of hot and cold temperature exposure on performance: a meta-analytic review. *Ergonomics*, 45(10), 682-698.
- Schmitz, H. (2015). Green transformation: Is there a fast track?. In *The politics of green transformations* (pp. 170-184). Routledge.
- Ulakçı, K., Yüksel, S., Eti, S., Kalkavan, H., & Dinçer, H. (2024). Green Transformation of the Real Sector in Türkiye: A priority Evaluation with DEMATEL Methodology. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 6(Özel Sayı 1), 99-106.
- UN (United Nations). (1992a). *Rio Declaration on Environment and Development*. United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, Brazil. https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf.
- UN (United Nations). (1992b). *Agenda 21: Programme of Action for Sustainable Development*. United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, Brazil. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>.
- UN (United Nations). (1992c). *United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)*. <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>.
- UN (United Nations). (1997). *Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change*. <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>.
- UN (United Nations). (2015). *Paris Agreement*. United Nations Framework Convention on Climate Change. https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf.
- UNEP. (2011). *Towards a green economy: Pathways to sustainable development and poverty eradication*. Geneva: United Nations Environment Programme.
- Vona, F., Marin, G., & Consoli, D. (2019). Measures, drivers and effects of green employment: evidence from US local labor markets, 2006–2014. *Journal of Economic Geography*, 19(5), 1021-1048.
- Vona, F., Marin, G., Consoli, D., & Popp, D. (2018). Environmental regulation and green skills: an empirical exploration. *Journal of the Association of Environmental and Resource Economists*, 5(4), 713-753.
- Vona, F., G. Marin, D. Consolin, and D. Poll (2015). Green skills. *NBER Working Paper No. 21116*. Cambridge US: National Bureau of Economic Research.
- Wang, Z., Chu, E., & Hao, Y. (2024). Retracted: Towards sustainable development: How does ESG performance promotes corporate green transformation. *International Review of Financial Analysis*, 91, 102982.
- Wasmer, E. (2006). General versus specific skills in labor markets with search frictions and firing costs. *American Economic Review*, 96(3), 811-831.
- WCED. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*.
- Widuto, A., 2019. EU Support for Coal Regions in Transition, EPRS: European Parliamentary Research Service. Belgium. <https://coilink.org/20.500.12592/fv8b0c>.
- Winter, J., & Moore, M. (2013). The Green Jobs' Fantasy: Why the Economic and Environmental Reality Can Never Live Up to the Political Promise. *SPP Research Paper*, 6(31).
- Yang, X., Liu, X., Ran, Q., & Razaq, A. (2023). How does natural resource dependence influence industrial green transformation in China? Appraising underlying mechanisms for sustainable development at regional level. *Resources Policy*, 86, 104191.

Bölüm 13

KRİZ DÖNEMLERİNDE ENERJİ SEKTÖRÜNÜN STRATEJİK ÖNEMİ

Gizem BAŞ¹
İsminaz ÇINAR ŞAHİN²

1. Giriş

Kriz, birçok bilim dalı içerisinde geniş bir alanda kullanılan çok yönlü bir terimdir. Kriz, önceki süreçlerde belirli olmayan, beklenmedik bir şekilde ortaya çıkarak farklı alanlarda değişimlere neden olan olgular olarak açıklanmaktadır. Ekonomi bilimi kapsamında değerlendirilen ekonomik kriz kavramı ise ekonominin optimal bir durumdan optimal olmayan bir duruma veya istikrarlı bir konumdan istikrarsız veya tutarsız bir konuma gelmesi şeklinde tanımlanabilmektedir (Darıcan, 2013, s. 39). Bu kapsamda ekonomik krizler iktisadi yaşamın birçok noktasında dalgalanmalara ve değişimlere neden olması sebebiyle istenmeyen ve normal olmayan olaylar olarak kabul edilmektedir.

Ekonomik krizler günümüzde sosyal ve ekonomik sistemlerin işleyişinde ve genel yapısında bozulmalar yaratarak üretim ve tüketim gibi ticari faaliyetleri olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu aşamada enerji iktisadi faaliyetlerin sürdürülebilirliği bakımından stratejik bir önem taşımaktadır. Enerji günümüzde ulaşım, sanayi, tarım, konut hizmetleri ve haberleşme gibi ekonomik faaliyetler için temel bir girdi niteliğine sahiptir. Savaş, ekonomik durgunluk, doğal afetler ve salgın hastalıklar gibi olağan dışı olaylar da kriz niteliği taşımaktadır. Söz konusu olayların yaşandığı dönemlerde enerji arzının aksamaması, enerji fiyatlarında dalgalanmalar ve enerji güvenliği alanında sorunlar gibi sonuçlar ortaya çıkabilmektedir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, gizemercelik@mku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-7667-2992

² Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü isminaz.cinar@mku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5285-396X

ortaya konulmuştur. Çalışmanın temel bulguları, kriz dönemlerinde piyasa mekanizmasının tek başına enerji arz güvenliğini sağlamada yetersiz kaldığını, buna karşılık devletin düzenleyici ve müdahaleci rolünün belirgin biçimde güçlendiğini göstermektedir. Bu süreçte enerji politikalarının yalnızca ekonomik verimlilik ve maliyet etkinliği hedeflerinden uzaklaşarak arz güvenliği, kaynak çeşitlendirmesi, stratejik rezervler, yerli ve yenilenebilir enerji yatırımları ile sistem dayanıklılığını önceleyen güvenlik temelli bir yaklaşıma evrildiği görülmektedir. Çalışmanın temel bulguları, krizlerin nedenleri farklı olsa da devletlerin enerji piyasalarına yönelik politika tepkilerinin giderek benzeştiğini göstermektedir. Bu süreçte piyasa mekanizmasının tek başına enerji arz güvenliğini sağlamada yetersiz kaldığı; buna karşılık devletin düzenleyici ve müdahaleci rolünün belirgin biçimde güçlendiği görülmektedir.

Kriz dönemleri, enerji kaynaklarını ekonomik bir girdinin ötesine taşıyarak devlet politikaları ve güvenlik algısının merkezine yerleştirmektedir. Krizlere bakış açısı ülkelerde enerji arz güvenliği ve dışa bağımlılık ekseninde şekillenirken, bu süreç farklı politika araçlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Enerji krizleri, arz kesintileri, fiyat dalgalanmaları ve jeopolitik riskler nedeniyle ekonomik istikrar ve toplumsal refah doğrudan etkilenmektedir. Bu krizler karşısında devletlerin stratejik rezervler, arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve piyasa düzenlemeleri gibi araçlara daha fazla başvurduğu görülmektedir. Özellikle enerji ithalatçısı ülkelerde enerji krizleri, uzun vadeli enerji dönüşümü ve sürdürülebilir kaynaklara yönelimi hızlandıran yapısal bir baskı unsuru oluşturmaktadır. Türkiye açısından değerlendirildiğinde enerji arz güvenliğini güçlendirmeye yönelik politikaların yalnızca kaynak çeşitlendirmesiyle sınırlı kalmaması; enerji verimliliği, yerli ve yenilenebilir enerji yatırımları, doğal gaz depolama kapasitesinin artırılması ve enerji altyapısının dayanıklılığını güçlendiren bütüncül stratejilerle desteklenmesi önem taşımaktadır. Bu doğrultuda geliştirilecek uzun vadeli ve kurumsal politikalar, enerji sektörünün gelecekte karşılaşılabileceği krizlere karşı daha dirençli bir yapı kazanmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akbulut, G. (2008). Küresel Değişimler Bağlamında Dünya Enerji Kaynakları, Sorunlar ve Türkiye. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(1), 117-137.
- Alcaro, R. (Ed.). (2015). *West-Russia Relations in light of the Ukraine crisis* (Vol. 18). Edizioni Nuova Cultura.
- Amaglobeli, M. D., Hanedar, E., Hong, M. G. H., & Thévenot, C. (2022). *Fiscal policy for mitigating the social impact of high energy and food prices*. International Monetary Fund.

- Boin, A., Hart, P., Stern, E. and Sundelius, B. (2009). *The Politics of Crisis Management*. Cambridge University Press.
- Buzan, B., Wæver, O. and de Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner.
- Cherp, A., & Jewell, J. (2014). The concept of energy security: Beyond the four As. *Energy policy*, 75, 415-421.
- Darıcan, M. F. (2013). Ekonomik krizler ve Türkiye. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 5(17), 39-46.
- Dikkaya, M. & Rzali S. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemisinin Küresel Enerji Piyasalarına Etkileri: Ekonomi Politik Bir Analiz. Covid-19 Ekseninde Ekonomik ve Sosyal Dönüşüm, 395-417.
- Duran, M. S., & Acar, M. (2020). Bir virüsün dünyaya ettikleri: Covid-19 pandemisinin makroekonomik etkileri. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 10(1), 54-67.
- Gilpin, R. (2001). *Global Political Economy*. Princeton University Press.
- International Energy Agency. (2009). *The impact of the financial and economic crisis on global energy investment*.
- International Energy Agency. (2023). *World Energy Outlook*. Paris.
- International Energy Agency. (2026, Mart). *2022 energy crisis: The crisis and global responses*. <https://www.iea.org/topics/global-energy-crisis>
- International Monetary Fund. (2026, Nisan). *Fiscal monitor: Fiscal policy under pressure: High debt, rising risks*. <https://www.imf.org/en/Publications/FM>
- Kaya, K., & Ercan, M. (2023). Enerji Arz ve Güvenliği: Enerji Krizinin Batı'ya ve Türkiye'ye Etkileri. *Uluslararası Küresel Güvenlik Sorunları*, 65-93.
- Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Macmillan.
- Merdan, A. S. (2021). Avrasya Jeopolitiğinde Türkiye'nin Enerji Politikaları: Tanap ve Türk Akımı. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17(2), 457-473.
- Öztürk, S., & Saygın, S. (2017). 1973 Petrol krizinin ekonomiye etkileri ve stagflasyon olgusu. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 1-12.
- Ruzhin, N. (2022). The War in Ukraine Through the Prism of Classical Geopolitics. *Contemporary Macedonian Defense/Sovremena Makedonska Odbrana*, 22(42).
- Polanyi, K. (1944). *The Great Transformation*. Farrar & Rinehart.
- Sezer, S. (2024). Rusya-Ukrayna Savaşı'nın jeopolitik sonuçları. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 158-180. <http://doi.org/10.25287/ohuiibf.1331462>.
- Stiglitz, J. E. (1989). Markets, market failures, and development. *The American economic review*, 79(2), 197-203.
- Yazar, Y. (2011). *Enerji ilişkileri bağlamında Türkiye ve Orta Asya ülkeleri*. Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi.

Bölüm 14

KURUMSAL KALİTE, FİNANSAL GELİŞME VE ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ARASINDAKİ BAĞLANTI: TEORİK BİR İNCELEME

Kubra GÖGER BAKIRCIOĞLU¹
Nursaç DEĞERLİ PARLAK²

1. Giriş

Artan üretim ve tüketim döngüsü ile birlikte enerji talebindeki yoğunluk ve hızla gelişen sanayileşme ekonomik büyümeyi desteklemiştir. Diğer yandan insanoğlunun tarihsel süreç içindeki refah arayışı çevre üzerindeki olumsuzlukları artırarak ekosistemler ve iklim dengesi üzerinde tehdit edici bir baskı oluşturmuştur. Biyolojik çeşitlilikteki azalma, yağış rejimlerindeki değişme ve deniz seviyelerindeki yükselme bu baskının somut yansımaları olarak görülmektedir. Bu durum çevresel sürdürülebilirlik açısından endişe verici olmakla birlikte iktisat yazınında da merkezi önem taşımaktadır. Bu önemle birlikte çevre kalitesinin belirleyicilerine yönelik akademik ilgi giderek artmıştır. Literatürde öncelikle gelir ve çevre arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara odaklanılmıştır. Şöyle ki, Grossman ve Krueger (1995) tarafından öncülük edilen Çevresel Kuznet Eğrisi hipotezi yazında uzun dönem tartışmaların odağı olarak yer almıştır. Fakat zamanla söz konusu hipotezin bu çerçevede açıklama gücünün yetersiz olduğu düşünülmüştür. Çevresel bozulmayı açıklarken, gelir faktörünün tek başına yeterli olmaması, ekonomik döngünün işlediği kurumsal ortamın da dikkate alınarak daha geniş araştırmalara yayılmasını kabul görmüştür.

Diğer yandan finansal gelişme ise son zamanlarda çevre yazınının gündemine artan ilgi odağı ile girmiştir. Finansal sistemlerdeki genişleme ve derinleşme beraberinde üretim ve tüketim hacmini artırıp çevre üzerinde bir baskıya neden olabildiği gibi, yenilenebilir enerji projelerinin ve yeşil teknoloji yatırımlarının gerçekleşmesine de imkân sağlayarak söz konusu baskının azalmasına olanak

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, kubragoger.51@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-5096-9106

² Dr., Bağımsız Araştırmacı, nursacdegerli@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-2605-2090

düşünülmektedir. İkinci olarak, bağımsız denetim kurumlarının ve yolsuzlukla mücadelenin güçlendirilmesidir. Bu sayede finansal kaynak tahsisinin etkin olacağı ve çevresel politika uygulamalarının artacağı öngörülmektedir. Diğer öneri ise sürdürülebilirlik temalı kredilendirme, yeşil tahvil ve iklim riski raporlaması gibi araçların yaygınlaşmasında düzenleyici otoritelerin şeffaflık ve standart belirleme şartlarını destekleyici bir çerçeve sunmaları olacaktır. Ayrıca kurumsal kalitenin yeterince güçlü olmadığı ekonomilerde kalkınma fonları ve kamu bankaları aracılığıyla düşük karbonlu teknoloji ve yenilenebilir enerji yatırımlarının teşvik edilmesi, finansal piyasaların eksik bıraktığı alanların bir süreliğine devlet tarafından doldurulmasına olanak sağlayacaktır. Beraberinde çevre ve finans politikalarının birbiri ile bağımlı yürütülmesi düzenleyici kurumlar arasında birliktelik sağlayacaktır. Bu sayede bütünleştirici kurumsal kapasite gelişerek politika tutarlılığının güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın teorik önemi bahsi geçen önermelerin ampirik olarak sınanması gerekliliğini de ön plana çıkarmaktadır. Gelecekteki çalışmaların farklı kurumsal olgunluk düzeylerine sahip ülke gruplarında karşılaştırmalı yöntemler ile incelenmesi, kurumsal kalitenin tamamlayıcılık ve ikame mekanizmalarındaki geçiş eşiğinin ampirik olarak belirlenmesi açısından fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Sonuç olarak bu çalışma kurumsal kaliteyi finansal gelişme ve çevresel performans arasındaki ilişkinin merkezine yerleştirmekte ve bu sayede bütüncül bir teorik zemin sunarak akademik yazın ile politika yapıcılara yol gösterici olmayı amaçlamaktadır.

Kaynakça

- Ahmed, F., Kousar, S., Pervaiz, A., & Ramos-Requena, J. P. (2020). *Financial Development, Institutional Quality, and Environmental Degradation Nexus: New Evidence from Asymmetric ARDL Co-Integration Approach*. Sustainability, 12(18), 7812. <https://doi.org/10.3390/su12187812>
- Amacher, G. S., Koskela, E., & Ollikainen, M. (2004). *Deforestation, Production Intensity and Land Use Under Insecure Property Rights* (CESifo Working Paper No. 1128). CESifo.
- Aslan, Ö., & Küçükaksoy, İ. (2006). *Finansal Gelişme Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi, 4, 12–28.
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Levine, R. (2003). *Law, Endowments, and Finance*. Journal of Financial Economics, 70(2), 137–181. [https://doi.org/10.1016/S0304-405X\(03\)00144-2](https://doi.org/10.1016/S0304-405X(03)00144-2)
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Maksimovic, V. (2005). *Financial and Legal Constraints to Growth: Does Firm Size Matter?*. The Journal of Finance, 60(1), 137–177. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.2005.00727.x>
- Beretta, I. (2023). *Quality of Institutions and Environmental Quality in the International Scientific Literature*. Rivista Trimestrale di Scienza dell'Amministrazione, 4, 1–22. <https://dx.doi.org/10.32049/RTSA.2023.4.06>
- Biswas, A. K., Farzanegan, M. R., & Thum, M. (2011). *Pollution, Shadow Economy and Corruption: Theory and Evidence* (CESifo Working Paper No. 3630). CESifo. <https://doi.org/10.1016/j.econlecon.2012.01.007>

- Coase, R. H. (1937). *The Nature of the Firm*. *Economica*, 4(16), 386-405.
- Copeland, B. R., & Taylor, M. S. (2004). *Trade, growth, and the environment*. *Journal of Economic Literature*, 42(1), 7–71. <https://doi.org/10.1257/002205104773558047>
- Danışoğlu, A. Ç. (2004). *Finansal Gelişme Ve İktisadi Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği*. *Yönetim Dergisi*, 15(49), 19–29.
- Djankov, S., McLiesh, C., & Shleifer, A. (2007). *Private credit in 129 countries*. *Journal of Financial Economics*, 84(2), 299–329. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2006.03.004>
- Dumludağ, D. (2014). *Kurumlar, Kurumsal Değişim ve Ekonomik Kalkınma*. İçinde A.F. Aysan & D. Dumludağ (Ed.), *Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar* (ss. 15-37). İmge Kitabevi.
- Fiorino, D. J. (2010). *Explaining National Environmental Performance: What Do We Know and What Should We Learn?* Working Paper. Center for Environmental Policy, American University. <https://doi.org/10.1007/s11077-011-9140-8>
- Gene M. Grossman, G. M., & Alan B. Krueger, A. B. (1995). *Economic growth and the environment*. *The Quarterly Journal of Economics*, 110(2), 353–377. <https://doi.org/10.2307/2118443>
- Herrera, S., & Ni, Z. X. (2026). *Institutional quality and financial development in the sustainable energy transition: Evidence from Latin America*. *AIMS Energy*, 14(3), 640-680. <https://doi.org/10.3934/energy.2026027>
- Hodgson, G. M. (2006). *What Are Institutions*. *Journal of Economic Issues*, 40(1), 1-25. <https://doi.org/10.1080/00213624.2006.11506879>
- Huber, J. (2008). *Pioneer countries and the global diffusion of environmental innovations: Theses from the viewpoint of ecological modernisation theory*. *Global Environmental Change*, 18, 360-367. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2008.03.004>
- Janicke, M. (2008). *Ecological modernisation: New perspectives*. *Journal of Cleaner Production*, 16(5), 557-565. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2007.02.011>
- Kan, E. & Avcı, G. (2025). *Türkiye’de Yönetmelik (İdari) Yolsuzlukların Nedenleri: Mahkeme Tutanakları Üzerine Bir İnceleme*. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 260-283. <https://doi.org/10.30692/sisad.1639213>
- Kandır, S. Y., & Yakar, S. (2017). *Yeşil Tahvil Piyasaları: Türkiye’de Yeşil Tahvil Piyasasının Geliştirilebilmesi İçin Öneriler*. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(2), 159-175.
- Kaufmann, D., Kraay, A. & Mastruzzi, M. (2010). *The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues*. World Bank Policy Research Working Paper. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-5430>
- Khanday, I. N., Wani, I. U., & Tarique, M. (2023). *Do financial development and institutional quality matter for ecological sustainability in the long run? Evidence from India*. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 34(6), 1668-1689.
- Kling, G., Lo, Y. C., Murinde, V., & Volz, U. (2025). *Climate vulnerability and the cost of debt*. *Oxford Open Economics*, 4, odaf003. <https://doi.org/10.1093/ooec/odaf003>
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A. & Vishny, R. (1998). *Law and Finance*. *Journal of Political Economy*, 106(6), 1113-1155. <https://doi.org/10.1086/250042>
- Lopez, R., & Mitra, S. (2000). *Corruption, pollution, and the Kuznets environment curve*. *Journal of Environmental Economics and Management*, 40, 137–150. <https://doi.org/10.1006/jeem.1999.1107>
- Méon, P. G., & Sekkat, K. (2005). *Does Corruption Grease or Sand the Wheels of Growth?* *Public Choice*, 122(1–2), 69–97. <https://doi.org/10.1007/s11127-005-3988-0>
- Neumayer, E. (2002). *Do democracies exhibit stronger international environmental commitment? A cross-country analysis*. *Journal of Peace Research*, 39(2), 139–164. <https://doi.org/10.1177/0022343302039002001>
- North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press.

- North, D. C. (2002). *Kurumlar, Kurumsal Değişim ve Ekonomik Performans*. (Çev. Gül Çağalı Güven), İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- Pellegrini, L., & Gerlagh, R. (2006). *Corruption, Democracy, and Environmental Policy: An Empirical Contribution to the Debate*. The Journal of Environment & Development, 15(3), 332–354. <https://doi.org/10.1177/1070496506290960>
- Rodrik, D., Subramanian, A., & Trebbi, F. (2002). *Institutions rule: The primacy of institutions over geography and integration in economic development* (NBER Working Paper No. 9305). National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w9305>
- Sari-Hassoun, S., Chibi, A., & Chekouri, S. M. (2024). *Institutional quality and sustainability: Empirical study in 11 MENA countries*. Theoretical and Applied Economics, 31(4/641), 129-152.
- Svirydenko, K. (2016). *Introducing a New Broad-based Index of Financial Development* (IMF Working Paper No. WP/16/5). International Monetary Fund.
- Şahin, G. (2022). *Ekolojik Modernleşme Teorisi ve Çevre Politikası Çıkarımları*. Pearson Journal of Social Sciences & Humanities, 7(21), 236–257. <https://doi.org/10.46872/pj.603>
- Şimşek, O., & Tunalı, H. (2022). *Yeşil Finansman Uygulamalarının Sürdürülebilir Kalkınma Üzerindeki Rolü: Türkiye Projeksiyonu*. Journal of Economics and Financial Researches, 4(1), 16-45
- Tuncay, Ö., & Oruç, D. (2021). *Gelişmekte Olan Ekonomilerde Finansal Gelişmişlik ve Ekonomik Büyüme İlişkisi*. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 10(3), 2111–2128.
- Ünlü, F. & Bozkuş, C. (2021). *Hukukun Üstünlüğü - Makroekonomik Değişkenler: Seçili Ülkeler ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme*. Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 13(1), 1-21.
- Yolal Eroğlu, M. (2018). *Kurumsal İktisatta Açılan Yeni Bir Pencere: Douglass C. North Perspektifinden Kurumların Değerlendirilmesi*. Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 5(2), 163-178.
- Williamson, O. E. (2000). *The New Institutional Economics: Taking Stock, Looking Ahead*. Journal of Economic Literature, 38(3), 595-613. <https://doi.org/10.1257/jel.38.3.595>

Bölüm 15

AFET BÖLGELERİNDEKİ KAS-İSKELET SİSTEMİ ENGELLİ ÇOCUKLARIN DURUMU: 6 ŞUBAT 2023 DEPREMLERİ SONRASI TIBBİ BİR MALZEME OLAN ORTEZ EKSİKLİĞİ

Hasan HALLAÇELİ¹

1. Giriş

6 Şubat 2023'te Türkiye'nin güneydoğu bölgesinde, yerel saatle 04:17'de 7,7 ve dokuz saat sonra 7,6 büyüklüğünde yıkıcı depremler meydana gelmiştir. Takip eden günlerde, bölge 1.000'den fazla artçı sarsıntı yaşamış ve bazıları Richter ölçeğinde 6'nın üzerinde olmuştur. Depremler 11 ili etkilemiş olup, özellikle Hatay ili “yüzyılın felaketi” olarak nitelendirilmiş; kentin %80'i, başta kamu binaları olmak üzere büyük oranda yıkılmıştır (Emily - 2023). Sağlık bakanlığı denetiminde olan ve Defne ilçesinde bulunan Özel Akademi Hastanesi ağır hasar görmüş ve yıkılmıştır (Şekil 1) (Hallaçeli 2023).

¹ Prof. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Tayfur Ata Sökmen Tıp Fakültesi, Cerrahi Tıp Bilimleri Bölümü, hhallaceli@mkü.edu.tr ORCID iD: 0000-0002-3325-3990

Teşekkür

Yazar, deprem felaketinde yaşanan büyük kayıplardan ve ihmallerden utanç duyduğunu belirterek, afet planlarında engelli çocukların unutulmasına dikkat çekmektedir. Afetin boyutu tahminlerin ve söylenenlerin üzerinde idi. Kayıp canları, değerli bilim insanlarını, o yürekli insanlar korunamadı. Gerçek suçlular belirlenemedi; geriye kalan yöneticiler gerekeni yeterince yapamadılar. Mart-Nisan 2023 döneminde Hatay bölgesinde yapılan saha araştırmasıyla, engelli çocuklar, aileler ve gönüllülerle kurulan temaslar sonucunda elde edilen verilerle bu çalışmanın oluşturulduğu belirtilmektedir. Bu içerik, afetlerde dezavantajlı grupların yaşadığı sorunları ve saha çalışmalarını ele alan bir çalışmanın önsözüdür.

Bu vesile ile başta engelli çocuk ve ailelerine, Özel rehabilitasyon merkez yöneticilerine ve çalışanlarına, Hatay İli Valiliği ve görevlilerine ve bu araştırmanın gerçekleştirilmesine doğrudan veya dolaylı katkı sağlayan herkese içten teşekkürlerimi, saygılarıma sunuyorum.

Kaynakça

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2026. Haziran,19) <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/yonetmelikler/ozel-egitim-hizmetleri-yonetmeligi/>.
- Balkman, G. S., Morgan, S. J., Amtmann, D., Baylor, C., & Hafner, B. J. (2023). Development of a candidate item bank for measuring mobility of lower limb orthosis users. *PM&R*, 15(4), 445–455.doi: 10.1002/pmrj.12916. Epub 2023 Feb 10. PMID: 36270012; PMCID: PMC10119328.
- Bartels SA, VanRooyen MJ. Medical complications associated with earthquakes. *Lancet*. 2012 Feb 25;379(9817):748-57. doi: 10.1016/S0140-6736(11)60887-8. Epub 2011 Nov 4. Erratum in: *Lancet*. 2012 Feb 25;379(9817):712. PMID: 22056246.
- Beau De Rochars, V. E. M., Alam, M. T., Telisma, T., et al. (2015). Spectrum of outpatient illness in a school-based cohort in Haiti, with a focus on diarrheal pathogens. *American Journal of Tropical Medicine and Hygiene*, 92(4), 752–757.
- Canpolat, N., Saygılı, S., & Sever, L. (2023). Earthquake in Turkey: Disasters and children. *Turkish Archives of Pediatrics*, 58(2), 119–121.PMID: 36856347; PMCID: PMC10081011.
- Chen, Y.-F., Ma, K.-C., Lee, M.-H., & Chuang, M.-H. (2022). Earthquake response for students with different severe degrees of disabilities: An investigation of the special education classes in primary schools in Taipei. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(14), 8750.doi: 10.3390/ijerph19148750 PMCID: PMC9316
- Danquah, L., Polack, S., Brus, A., Mactaggart, I., Houdon, C. P., Senia, P., Gallien, P., & Kuper, H. (2015). Disability in post-earthquake Haiti: Prevalence and inequality in access to services. *Disability and Rehabilitation*, 37(12), 1082–1089.doi:10.3109/09638288.2014.956186. Epub 2014 Sep 2. PMID: 25178862.
- Dube, A., Moffatt, M., Davison, C., & Bartels, S. (2018). Health outcomes for children in Haiti since the 2010 earthquake: A systematic review. *Prehospital and Disaster Medicine*, 33(1), 77–88.doi: 10.1017/S1049023X17007105. Epub 2017 Dec 18. PMID:29248034.
- Emily Garthwaite The New York Times- (2023.Mart.11) No More Antakya': Turks Say Quake Wiped Out a City, and a Civilization tarihinde <https://www.nytimes.com/2023/02/09/world/middle-east/earthquake-antakya-turkey.html>

- Eraslan, S. [@hurdengeraslan] (2026 Temmuz,1) , Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Kurum Sayfası. Instagram. https://www.instagram.com/p/Cr9ImTtL2gS/?igsh=MWFheXdidzhlM-Gw0YQ%3D%3D&img_index=1
- Eriksson, M., & Bartonek, Å. (2024). Orthosis use and ambulation in adults with myelomeningocele after orthotic management from childhood. *Prosthetics and Orthotics International*, 48(2), 196–203.doi: 10.1097/PXR.0000000000000279. Epub 2023 Sep 18. PMID: 37725508; PMCID: PMC11005670.
- Eroglu M, Efendi GY, Temelturk RD, Yaksi N. Living on with autism after a devastating earthquake: experiences of children and adolescents in Turkey. *Int J Dev Disabil*. 2024 Feb 28;70(4):766-776. doi: 10.1080/20473869.2023.2301184. PMID: 38983491; PMCID: PMC11229709.
- GÜNEL, M: Engelli çocuk rehberi: (2026 Mayıs, 18) T.C Aile ve Sosyal Hizmetleri Bakanlığı. <https://www.aile.gov.tr/media/5634/motor-fonksiyonel-problemi-olan-cocuklar-aile-egitim-rehberi.pdf>
- Hatay İl Valiliği: Özürlüler Envanteri. (2023,Mart,11) tarihinde http://www.hatay.gov.tr/kurumlar/hatay.gov.tr/belgeler/ekitaplar/ozurlu_envanteri_calismasi.pdf
- Hatay İl Valiliği: İl Millî Eğitim Müdürlüğü 15.3.2025 tarihli ve E-67473880-410.07-132546611 sayılı izin yazısı.
- Human Rights Watch. COVID-19 and Children's Rights. Available (2023,Temmuz,26). online:file:///C:/Users/user/ Downloads/ COVID - 19%20and%20Children%E2%80%99s%20Rights.pdf
- King, J., Edwards, N., Watling, H., & Hair, S. (2019). Barriers to disability-inclusive disaster management in the Solomon Islands: Perspectives of people with disability. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 34, 459–466.doi: 10.1016/j.ijdr.2018.12.017
- Jeong-Hun Jang ve Kyoo-Man Ha, (2021). Inclusion of children with disabilities in disaster management. *Children*, 8(7), 581. doi: 10.3390/children8070581.
- Morelli, I., Sabbadini, M. G., & Bortolin, M. (2015). Orthopedic injuries and their treatment in children during earthquakes: A systematic review. *Prehospital and Disaster Medicine*, 30(5), 478–485. doi: 10.1017/S1049023X15004951. Epub 2015 Aug 19. PMID:26286704.
- Lemyre, L., Gibson, S., Zlepniç, J., Meyer-Macleod, R., & Boutette, P. (2009). Emergency preparedness for higher risk populations: Psychosocial considerations. *Radiation Protection Dosimetry*, 134(3–4), 207–214.doi: 10.1093/rpd/ncp084
- Li H, Nyland J, Kuban K, Givens J. (2018) Physical therapy needs for patients with physical function injuries post-earthquake disasters: A systematic review of Chinese and Western literature. *Physiother Res Int*. Jul;23(3):e1714. doi:10.1002/pri.1714. Epub 2018 Apr 2. PMID: 29608038.
- Paleg, G. S., Smith, B. A., & Glickman, L. B. (2013). Systematic review and evidence-based clinical recommendations for dosing of pediatric supported standing programs. *Pediatric Physical Therapy*, 25(3), 232–247.doi: 10.1097/PEP.0b013e318299d5e7. PMID: 23797394.
- Peek, L., & Stough, L. M. (2010). Children with disabilities in the context of disaster: A social vulnerability perspective. *Child Development*, 81(4), 1260–1270.doi: 10.1111/j.1467-8624.2010.01466.
- Prof.Dr.Hasan Hallaçeli. @hataydeprem (2023, Nisan, 8) Hatay Deprem Telegram Sayfası. <https://t.me/hataydeprem/141>
- Rowland, J. L., White, G. W., Fox, M. H., & Rooney, C. (2007). Emergency response training practices for people with disabilities. *Journal of Disability Policy Studies*, 17(4), 216–222.doi: 10.1177/10442073070170040401.
- Stough, L. M., Ducey, E. M., Kang, D., & Lee, S. (2020). Disasters, schools, and children: Disability at the intersection. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 45, 101447. doi: 10.1016/j.ijdr.2019.101447
- T.C. Sağlık Bakanlığı, (2026, Nisan 19) <https://www.saglik.gov.tr/TR-100736/deprem-bolgesinde-2-milyon-741-bin-618-saglik-taramasi-yapildi.html>, .
- Uluslararası Raporlar.(2026,Nisan 14) Relief International – Türkiye Country Office file:///C:/Users/user/Downloads/RI%20-%20T%C3%BCrkiye%20RNA_Report%202.16.2023-4_28_6.pdf

- UNICEF. (2026, Nisan, 19). <https://www.unicef.org/turkiye/t%C3%BCrkiyede-depremden-etkilenen-%C3%A7ocuklar%C4%B1n-korunmas%C4%B1na-i-CC%87li%C5%9Fkin-rehber>
- Young, J., & Jackson, S. (2019). Improved motor function in a pre-ambulatory child with spastic bilateral cerebral palsy, using a custom rigid ankle-foot orthosis-footwear combination: A case report. *Prosthetics and Orthotics International*, 43(4), 453–458.doi: 10.1177/0309364619852239. Epub 2019 Jun 4. PMID: 31165679.
- Vitrikas, K., Dalton, H., & Breish, D. (2020). Cerebral palsy: An overview. *American Family Physician*, 101(4), 213–220.PMID: 32053326
- Walk, R. M., Donahue, T. F., Sharpe, R. P., & Safford, S. D. (2011). Three phases of disaster relief in Haiti—Pediatric surgical care on board the United States Naval Ship Comfort. *Journal of Pediatric Surgery*, 46(10), 1978–1984.
- WHO (World Health Organisation, 2011) (2023, Mayıs 15) World report on disability. Geneva: World Health Organisation. (<https://www.who.int/teams/noncommunicable-diseases/sensory-functions-disability-and-rehabilitation/world-report-on-disability>).
- Wright, E., & DiBello, S. A. (2020). Principles of ankle-foot orthosis prescription in ambulatory bilateral cerebral palsy. *Physical Medicine and Rehabilitation Clinics of North America*, 31(1), 69–89.doi: 10.1016/j.pmr.2019.09.007. PMID: 31760995.

Bölüm 16

BEŞERİ SERMAYE KAYBI, GÖÇ VE İŞGÜCÜ PİYASALARI

Soner AKIN¹

1. Giriş

Kurumların krizlere karşı dayanıklılık üretme kapasitesi yalnızca fiziksel altyapının yeniden inşasıyla açıklanamaz. Bölgesel kalkınma ve yeniden inşa süreçlerinin sürdürülebilirliği, insan kaynağının korunması, nüfusun mekânsal hareketliliği ve işgücü piyasalarının yeniden dengelenmesi gibi birbirini besleyen süreçlerin birlikte değerlendirilmesini gerektirir. Bu bölümün temel amacı, beşerî sermaye kaybı, göç ve işgücü piyasaları arasındaki karşılıklı etkileşimi bölgesel kalkınma ve kurumsal dayanıklılık perspektifinden ortaya koymaktır. Bu üç unsur, çoğu zaman ayrı başlıklar altında incelenmesine rağmen, gerçekte birbirini besleyen ve uzun dönemli kalkınma dinamiklerini birlikte şekillendiren bir süreç oluşturmaktadır. Beşerî sermaye stokunda meydana gelen kayıplar nüfus hareketlerini etkileyebilmekte; göç kararları işgücü arzının nicelik ve niteliğini değiştirebilmekte; işgücü piyasalarında ortaya çıkan dönüşümler ise hem ekonomik toparlanmanın hızını hem de bölgenin yeniden yatırım çekme kapasitesini belirleyebilmektedir. Dolayısıyla bu bölümde amaç, söz konusu üç değişken arasındaki ilişkinin doğrusal değil, çok yönlü ve karşılıklı etkileşimler üzerinden işleyen bir yapı sergilediğini ortaya koymaktır. Bu ilişkinin daha görünür hâle gelebilmesi için ise analiz, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında yaşanan yeniden inşa sürecine odaklanmaktadır. Deprem, kısa bir zaman dilimi içinde nüfus hareketlerini hızlandıran, beşerî sermaye stokunda ani kayıplara yol açan ve işgücü piyasalarının işleyişini önemli ölçüde değiştiren büyük ölçekli bir dışsal şok niteliği taşımaktadır. Bu nedenle deprem sonrası dönem, beşerî sermaye kaybı, göç ve işgücü piyasaları arasındaki ilişkilerin daha belirgin biçimde izlenebilmesine olanak sağlayan güçlü bir analitik

¹ Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, sakin@mku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2403-8041

İnsan merkezli yeniden inşa, konut ve altyapı yatırımını eğitim, sağlık, bakım, nitelikli iş ve kurumsal güvenle eşzamanlı yürütmelidir. Kadınlar ve gençler için program hacmi kadar kalıcı ve nitelikli işe geçiş; işletmeler için kuruluş kadar hayatta kalma; nüfus için dönüş kadar gönüllü, güvenli ve üretken yaşam koşulları ölçülmelidir. İl bazlı açık veri panosu, kısa vadeli inşaat ivmesini uzun vadeli ve çeşitlenmiş beşerî sermayeye dönüştürmenin temel hesap verebilirlik aracıdır.

Bu çalışmanın başlıca sınırlılıkları kısa deprem öncesi dönem, 2018–2020 göç tablolarının güncel açık portalda aynı formatta bulunamaması, kayıtlı istihdamın toplam emek piyasasını kapsamaması, 2025 NACE sınıflama kırılması ve eğitim-sağlık için tam il-yıl panelinin tamamlanamamasıdır. Gelecek çalışmalar ise, anonim mikro veri ve idari kayıt eşleştirmesiyle göçün yaş-egitim seçiciliğini, reel ücretleri, iş kalitesini ve firma hayatta kalmasını incelemelidir. Mevcut bölümün temel sonucu nettir: fiziksel yeniden inşanın başarısı, insanın bölgede kalma ve üretken bir yaşam kurma kapasitesiyle birlikte değerlendirilmelidir.

Burada önerilen izleme yaklaşımı, kesin bir son hüküm vermek yerine öğrenen politika düzeni kurmayı amaçlamaktadır. Her yıl aynı tanımda yayımlanan il göstergeleri, hangi desteklerin sürdürülmesi, daraltılması veya yeniden tasarlanması gerektiğini gösterebilir. Şeffaf eşikler ve yerel katılım, kaynak tahsisinin güvenilirliğini artırır. Deprem sonrası toparlanmanın gerçek ölçüsü yalnızca daha fazla yapı, işyeri veya sigortalı değil; insanların güvenli bir çevrede bilgi ve becerilerini geliştirebilmesi, nitelikli işe erişebilmesi ve geleceğini bölgede kurmayı özgürce seçebilmesidir. Özetle, yeniden inşanın insan boyutu düzenli ölçüm, açık veri ve kurumsal öğrenmeyle korunabilir.

Kaynakça

- Akın, C. S. (2012). Kurumların ve sosyal sermayenin ekonomik büyüme üzerine etkisi [Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi].
- Akın, C. S. (2014). Kurumsal kalite ve çevre: BRICS ülkeleri üzerine bir uygulama. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 6(2), 1–8.
- Akın, C. S. ve Aytun, C. (2014). Sosyal sermaye ve işgücü piyasası. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(2), 65–80.
- Akın, C. S. ve Aytun, C. (2018). Gelir dağılımı eşitsizliğini belirleyen faktörler. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(42), 52–81.
- Akın, C. S., Aytun, C. ve Aktakaş, B. G. (2014). The validity of the economic freedom and growth relationship in different income groups. *Asian Economic and Financial Review*, 4(8), 1024–1039.
- Aldrich, D. P. (2012). *Building resilience: Social capital in post-disaster recovery*. University of Chicago Press.
- Aldrich, D. P. ve Meyer, M. A. (2015). Social capital and community resilience. *American Behavioral Scientist*, 59(2), 254–269. <https://doi.org/10.1177/0002764214550299>
- Baez, J. E., de la Fuente, A. ve Santos, I. V. (2010). Do natural disasters affect human capital? An assessment based on existing empirical evidence (IZA Discussion Paper No. 5164). IZA.

- Becker, G. S. (1964). Human capital. University of Chicago Press.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, S95–S120. <https://doi.org/10.1086/228943>
- Cutter, S. L., Barnes, L., Berry, M., Burton, C., Evans, E., Tate, E. ve Webb, J. (2008). A place-based model for understanding community resilience to natural disasters. *Global Environmental Change*, 18(4), 598–606. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2008.07.013>
- Deryugina, T., Kawano, L. ve Levitt, S. (2018). The economic impact of Hurricane Katrina on its victims: Evidence from individual tax returns. *American Economic Journal: Applied Economics*, 10(2), 202–233. <https://doi.org/10.1257/app.20160307>
- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380. <https://doi.org/10.1086/225469>
- Groen, J. A. ve Polivka, A. E. (2008). The effect of Hurricane Katrina on the labor market outcomes of evacuees. *American Economic Review*, 98(2), 43–48. <https://doi.org/10.1257/aer.98.2.43>
- International Labour Organization. (2023). Türkiye earthquakes: Impact on workers and enterprises. ILO.
- International Labour Organization ve International Organization for Migration. (2024). Labour market and socioeconomic survey in earthquake-affected provinces of Türkiye. ILO/IOM.
- İŞKUR. (2025). Aylık istatistik bülteni: Aralık 2024. Türkiye İş Kurumu.
- İŞKUR. (2026). Aylık istatistik bülteni: Aralık 2025. Türkiye İş Kurumu.
- Kirchberger, M. (2017). Natural disasters and labor markets. *Journal of Development Economics*, 125, 40–58. <https://doi.org/10.1016/j.jdevco.2016.11.002>
- Kousky, C. (2016). Impacts of natural disasters on children. *The Future of Children*, 26(1), 73–92.
- North, D. C. (1990). Institutions, institutional change and economic performance. Cambridge University Press.
- Rose, A. (2004). Defining and measuring economic resilience to disasters. *Disaster Prevention and Management*, 13(4), 307–314. <https://doi.org/10.1108/09653560410556528>
- Sacerdote, B. (2012). When the saints go marching out: Long-term outcomes for student evacuees from Hurricanes Katrina and Rita. *American Economic Journal: Applied Economics*, 4(1), 109–135. <https://doi.org/10.1257/app.4.1.109>
- Schultz, T. W. (1961). Investment in human capital. *American Economic Review*, 51(1), 1–17.
- Sosyal Güvenlik Kurumu. (2018–2025). SGK istatistik yıllıkları. SGK.
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu. SBB.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2019–2026a). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2018–2025. TÜİK.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2026b). İç göç istatistikleri, 2025 (Haber Bülteni No. 58139, 14 Temmuz 2026). TÜİK.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2026c). İstatistiklerle gençlik, 2025. TÜİK.
- World Bank. (2023). Türkiye earthquakes recovery and reconstruction assessment. World Bank.

Bölüm 17

KOBİ'LERDE DEPREM SONRASI KURUMSAL İŞBİRLİĞİ

Özden DOĞAN¹
Metin REYHANOĞLU²

1. Giriş

Doğal afetler, pandemiler ve bunların tetiklediği sosyo-ekonomik krizler, modern iş dünyasında sürdürülebilirliğin ve iş yapma biçimlerinin radikal bir şekilde değişmesini zorunlu kılmaktadır. Özellikle dünyada yaşanan doğal afet, ekonomik, yasal, teknolojik ve sosyal değişimler toplumun ve işletmelerin de faaliyetlerini şekillendirmiş ve değiştirmiştir. Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat 2023 ve ardından Hatay'da meydana gelen 20 Şubat 2023 depremleri, bölgede çok ağır insani kayıplara yol açmanın yanı sıra ekonomik altyapıyı da derinden sarsmıştır. Uzun erimli bir yıkımın merkezindeki bölgelerde, depremlerin ekonomik, kültürel, psikolojik ve sosyolojik etkileri bağlamında oluşan sorunlar için çok acil olarak çözüm modellerine ihtiyaç duyulmuştur (Reyhanoğlu ve Şahin 2023: 82). Deprem sonrası hayatına devam etmek zorunda kalan insanlara gıda, barınma, su ve hijyen gibi temel ihtiyaçların tedariki ise kritik bir hal almıştır (Tek, 2024). 11 ilde faaliyette bulunan işletme sahipleri, kendilerini ve ailelerini güvenli bir ortama yerleştirdikten sonra, çok büyük zarar görmüş olan altyapı ve ilk zamanlar sınırlı olan dış desteklerle iş faaliyetlerini devam ettirebilme ile ilgili ciddi zorluklarla baş başa kalmışlardır (Tek, 2025). Buna benzer daha önce yaşanmış afetlerde afetin yaşanıldığı ülkenin ekonomisi normal haline geri dönse bile iş ve işletme sahiplerinin neredeyse %40'ına yakın bir oranının depremin yaşandığı ve etkilenildiği bölgelere geri dönmediği ortaya koyulmuştur (Dinger vd., 2020).

¹ Prof. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü
ozdendogan@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-8459-9334

² Prof. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü
reyhanoglu@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-1769-1867

- ve Ar-Ge gibi alanlarda işbirliği yapmalıdır. KOBİ'lerin birbirinin doğrudan rakibi olmak yerine, birbirini destekleyen tedarikçiler veya tamamlayıcı aktörler olarak konumlanacağı kümelenme modelleri teşvik edilmelidir.
3. Gelecekteki afetlerde iş kesintilerini minimuma indirmek adına, KOBİ'lerin kritik ticari verilerini, muhasebe kayıtlarını ve müşteri bilgilerini bulut tabanlı sistemlerde yedekleyebileceği dijital dönüşüm programları (kamu veya sanayi/ticaret/meslek odaları destekli) hayata geçirilmelidir.
 4. Tedarik zinciri kırılmalarına karşı proaktif bir koruma sağlamak amacıyla, KOBİ'lerin tek bir tedarikçiye veya yerel bir dağıtım ağına bağımlı kalmaması sağlanmalıdır. Afet anında devreye girebilecek alternatif lojistik ve iletişim kanalları önceden senaryolaştırılmalıdır.
 5. KOBİ'lerin sadece ticari ortaklıklarla sınırlı kalmayıp, insani yardım kuruluşları ve yerel yönetimlerle proaktif işbirlikleri kurması (ortak değer yaratımı) desteklenmelidir. KOBİ'lerin yerel dinamiklere olan yakınlığı ve çevikliği, resmi kurumların yetersiz kaldığı kriz anlarında kritik bir dengeleyici rol oynamalarını sağlayacak ve bu durum toplumsal toparlanmayı hızlandıracaktır.
 6. İşbirliklerinin güvensizlik ve fırsatçılık nedeniyle başarısız olmasını önlemek için, ortaklıkların sadece sözlü veya gevşek bağlarla değil; standartları, risk paylaşım oranlarını, hedefleri ve mülkiyet haklarını net bir şekilde koruyan 1-5 yıllık resmî, şeffaf ve hukuki sözleşmelerle yapılandırılması gerekmektedir.

KOBİ'lerin afetlere karşı hazırlıklı hale gelebilmesi için eğitim ve çalışanlarını bilinçlendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilerek önlem alınması sağlanmalıdır. İşletmeler üretim yerlerini ve ofislerini doğal afetlere dayanıklı şekilde inşa etmelidir. İşletmeler faaliyetleri ile ilgili olarak bilgi ve verilerini yedekleyebilmeli ve afetlere karşı koruyabilecek sistemde çalışmalıdırlar. Afetle karşılaşabilme ihtimallerini düşünerek alternatif iletişim, dağıtım kanalı ve tedarikçiler yaratabilmelidir. Çeşitli sektörler ve kamu kurumları ile işbirliği sağlanarak afet koordinasyonu oluşturabilmelidir.

Kaynakça

- Adami, M. (2025). Shared value in crisis: the role of SMEs in humanitarian action. *Business Strategy & Development*, 8(4), e70219. <https://doi.org/10.1002/bsd2.70219>.
- Adomako, S. (2020). Environmental collaboration, sustainable innovation, and small and medium-sized enterprise growth in sub-Saharan Africa: Evidence from Ghana. *Sustainable Development*, 28, 1609-1619.
- Alesch, D.J., Holly, J.N., Mittler, E., & Nagy, R. (2001). Organizations at risk: What happens when small businesses and not-for-profits encounter natural disasters. Small Organizations Natural Hazards Project. *Fairfax: Public Entity Risk Institute*. http://www.h2oalliance.org/images/Organizations_at_Risk.pdf (Erişim Tarihi, 14.05.2026)

- Aragón-Correa, J.A., Hurtado-Torres, N., Sharma, S., & GarcíaMorales, V.J. (2008). Environmental strategy and performance in small firms: A resource-based perspective. *Journal of Environmental Management*, 86(1), 88-103.
- Asgary, A., Anjum, M.I., & Azimi, N. (2012). Disaster recovery and business continuity after the 2010 flood in Pakistan: Case of small businesses. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 2, 46-56.
- Bafoutsou, G., & Mentzas, G. (2002). Review and functional classification of collaborative systems. *International Journal of Information Management*, 22(4), 281-305.
- Barney, J.B. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17, 99-120.
- Bergquist, W., Betwee, J., & Meuel D. (1995) *Building Strategic Relationships: how to extend your organization's reach through partnerships, alliances, and joint ventures*. Jossey-Bass Publishers.
- Blome, C., & Paulraj, A. (2013). Ethical climate and purchasing social responsibility: A benevolence focus. *Journal of Business Ethics*, 116(3), 567-585.
- Bowden, S. (2011). Aftershock: Business relocation decisions in the wake of the February 2011 Christchurch earthquake. *Journal of Management & Organization*, 17(6), 857-863.
- Bowersox, D.J., Closs, D.J., & Stank, T.P. (2003). How to master cross-enterprise collaboration. *Supply Chain Management Review*, 7(4), 18-27.
- Brandenburger, A.M., & Nalebuff, B.J. (1998). *Oyun Teorisi ve Ortaklaşa Rekabet*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Brinkerhoff, J.M. (2002). Assessing and improving partnership relationships and outcomes: a proposed framework. *Evaluation and program planning*, 25(3), 215-231.
- Burton, M. L., & Hicks, M. J. (2005). Hurricane Katrina: preliminary estimates of commercial and public sector damages. Marshall University: Center for Business and Economic Research.
- Cesaroni, F.M., Sentuti, A., Cubico, S. (2020). Small family firms and strategies coping the economic crisis: the influence of socio-emotional wealth. In Saiz-Álvarez, J.M., Leitão, J., Palma-Ruiz, J.M. (eds), *Entrepreneurship and Family Business Vitality. Studies on Entrepreneurship, Structural Change and Industrial Dynamics* (pp. 27-48), Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-15526-1_3
- Cheng, J.H., & Sheu, J.B. (2012). Inter-organizational relationships and strategy quality in green supply chains—Moderated by opportunistic behavior and dysfunctional conflict. *Industrial Marketing Management*, 41(4), 563-572.
- Child, J. & Faulkner, D. (1998). *Strategies of cooperation: managing alliances, networks and joint ventures*. USA: Oxford University Press.
- Chowdhury, M., Prayag, G., Orchiston, C., & Spector, S. (2019). Postdisaster social capital, adaptive resilience and business performance of tourism organizations in Christchurch, New Zealand. *Journal of Travel Research*, 58(7), 1209-1226.
- Christmann, P. (2000). Effects of 'best practices' of environmental management on cost advantage: The role of complementary assets. *Academy of Management Journal*, 43, 663-680.
- Corey, C.M., & Deitch, E.A. (2011). Factors affecting business recovery immediately after Hurricane Katrina. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 19(3), 169-181.
- Costa, E., Lucas Soares, A., & de Pinho de Sousa, J. (2015). A new insight in the SMEs internationalization process. In *Working Conference on Virtual Enterprises* (pp. 398-410). Cham: Springer. <https://inria.hal.science/hal-01437908/document> (Erişim Tarihi, 14.05.2026)
- CSBB [T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı] (2023). *2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 14.05.2026)
- Dahlhamer, J. M., & Tierney, K. J. (1998). Rebounding from disruptive events: Business recovery following the Northridge earthquake. *Sociological Spectrum*, 18(2), 121-141.

- Dahlhamer, J.M., & Tierney, K.J. (1996). *Winners and losers: predicting business disaster recovery outcomes following the Northridge earthquake*. University of Delaware, Disaster Research Center. <https://udspace.udel.edu/bitstream/19716/651/1/PP243.pdf> (Erişim Tarihi, 14.05.2026)
- Darnall, N., Jolley, G.J., & Handfield, R. (2008). Environmental management systems and green supply chain management: Complements for sustainability? *Business Strategy and the Environment*, 17(1), 30–45.
- Daugherty, P.J., Richey, R.G., Roath, A.S., Min, S., Chen, H., Arndt, A.D., Genchev, S.E. (2006). Is the collaboration paying off for firms? *Business Horizons*, 49, 61-70.
- Davies, B. (2015). Contributing more: Improving the role of business in recovery. Retrieved from New Zealand: <http://resilientnewzealand.co.nz/wp-content/uploads/2015/12/contributing-more-improving-the-role-of-business-in-recovery.pdf>.
- Demirtaş, H. (2000). Kriz yönetimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 23(23), 353-373. <https://izlik.org/JA89LC74EW>
- Dinger, J., Conger, M., Hekman, D., & Bustamante, C. (2020). Somebody that I used to know: the immediate and long-term effects of social identity in post-disaster business communities. *Journal of Business Ethics*, 166(1), 115-141.
- Dyer, J.H., & Singh, H. (1998). The relational view: Cooperative strategy and sources of interorganizational competitive advantage. *Academy of Management Review*, 23(4), 660–679.
- Fawcett, S.E., Magnan, G.M., & Williams, A.J. (2004). Supply chain trust is within your grasp. *Supply Chain Management Review*, 8(2), 20-26.
- Feldmann-Jensen, S., Jensen, S.J., Smith, S.M., & Vigneaux, G. (2019). The next generation core competencies for emergency management. *Journal of Emergency Management*, 17(1), 17-25.
- Finley, F., & Srikanth, S. (2005). 7 Imperatives for successful collaboration. *Supply Chain Management Review*, 9(1) 30-37.
- Gerdes, S. (2003). *Navigating the partnership maze: creating alliances that work*. New York: McGraw-Hill.
- Graham, L. T. (2007). Permanently failing organizations? Small business recovery after September 11, 2001. *Economic Development Quarterly*, 21(4), 299-314.
- Grekova, K., Calantone, R.J., Bremmers, H.J., Trienekens, J.H., & Omta, S.W.F. (2016). How environmental collaboration with suppliers and customers influences firm performance: Evidence from Dutch food and beverage processors. *Journal of Cleaner Production*, 112, 1861-1871.
- Gurkan, N. (2026). Bricolage, community support, and resilience: Women SME owners rebuilding after the 2023 Türkiye earthquakes. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 34, 1-18.
- Hatton, T., Seville, E., & Vargo, J. (2012). Improving the resilience of SMEs: policy and practice in New Zealand. *Christchurch, New Zealand: Asia Pacific Economic Co-operation (APEC)*. <https://www.resorgs.org.nz/wp-content/uploads/2019/04/apec-sme-resilience-policy-final-report.pdf> (Erişim Tarihi, 14.05.2026)
- Hoffman, A.J. (2001). Linking organizational and field-level analyses: The diffusion of corporate environmental practice. *Organization and Environment*, 14, 133–156.
- Ijaz, R. (2020). Disaster recovery of small and medium enterprises (SMEs)- A case of recovery from the Canterbury earthquakes 2010-11. *Unpublished Doctoral Thesis*, University of Canterbury, Canterbury, UK.
- Ingrige, B., Joness, K., & Proverbs, D. (2008). Investigating SME resilience and their adaptive capacities to extreme weather events: A literature review and synthesis. In R. Haigh & D. Amaratunga, Paper presented at the *Building Resilience BEAR 2008*, Kandalama, Sri Lanka.
- Inkpen, A.C. (1996). Creating knowledge through collaboration. *California Management Review*, 39(1), 123-140.
- Jafari, M.M., Ahmed, S., Dawal, S.Z. M., & Zayandehroodi, H. (2010). The effects of electronic collaboration in reducing production time: product design process in SMEs. In *Proceedings of the international multicongress of engineers and computer scientists IMECS 2010* (Vol. 3), March 17-19, 2010, Hong Kong.

- Kock, N. (2005). What is e-collaboration. *International Journal of e-Collaboration*, 1(1), 1-7.
- Kroll, C.A., Landis, J. D., Shen, Q., & Stryker, S. (1991). Economic impacts of the Loma Prieta earthquake: A focus on small business. *UC Berkeley: University of California Transportation Center*. <https://escholarship.org/uc/item/05f3382m> (Erişim Tarihi, 14.05.2026)
- Logan, R.K., & Stokes, L.W. (2004). *Collaborate to compete: Driving profitability in the knowledge economy*. Toronto: Wiley.
- Marshall, M.I., & Schrank, H.L. (2014). Small business disaster recovery: A research framework. *Natural Hazards*, 72(2), 597-616.
- Maurel, C. (2009). Determinants of export performance in French wine SMEs. *International Journal of Wine Business Research* 21, 118-42.
- Mead, D.C., & Liedholm, C. (1998). The dynamics of micro and small enterprises in developing countries. *World Development*, 26(1), 61-74.
- Mohr, J., & Spekman, R. (1994). Characteristics of partnership success: partnership attributes, communication, and conflict resolution techniques. *Strategic Management Journal*, 15(2), 135-152.
- OECD (2019). *OECD SME and Entrepreneurship Outlook 2019*. Paris: OECD Publishing.
- Paulraj, A., Jayaraman, V., & Blome, C. (2014). Complementarity effect of governance mechanisms on environmental collaboration: Does it exist? *International Journal of Production Research*, 52(23), 6989-7006.
- Poirier, C.C. (1999). *Advanced supply chain management: How to build a sustained competitive advantage*. Berrett-Koehler Publishers.
- Porter, M.E., & Kramer, M.R. (2018). Creating shared value: How to reinvent capitalism—And unleash a wave of innovation and growth. In Lenssen, G.G. & Smith, N.C., *Managing sustainable business: An executive education case and textbook* (pp. 323-346). Dordrecht, Netherlands: Springer.
- Reyhanoğlu, G. & Şahin, K. (2024). Yitirilen kent belleğini ve halk ekonomisini kültürel miras müzesiyle yeniden kurgulamak: Antakya örneği. M. Reyhanoğlu & Ö. Akın (Eds.), *Betül Balıkcıoğlu'nı Anlamak: İktisadi ve Politik Konular* (ss. 82-98), Detay Yayıncılık, Ankara.
- Reyhanoğlu, M. (2006). *Ar-Ge işbirliklerinde güven: Ankara'daki teknoparklarda faaliyet gösteren işletmelerde bir araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.
- Richter, A., Stocker, A. & Koch, M. (2012). Einführungsstrategien von Corporate Social Software. *HMD*, 49, 97-106. <https://doi.org/10.1007/BF03340686>
- Runyan, R.C. (2006). Small business in the face of crisis: Identifying barriers to recovery from a natural disaster. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 14(1), 12-26.
- Tek, M. (2013). Public investments in Turkey and the municipalities as investors. İ. Kamalak & H. Gül (Eds.), *Turkey in Millennium, A Critique of Political, Social and Economic Transformation* (pp. 241-262) içinde, Lambert Academic Publishing, London.
- Tek, M. & Çelebi, İ. (2019). Büyükşehir belediye yönetimleri için yerel kalkınma modeli: kooperatifler. A. Mengi & D. İşcioğlu (Eds.), *Kırsal klakınma ve Kooperatifçilik* (pp. 645-668) içinde, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Tek, M. (2024). Deprem'in Hatay'a etkileri: umut ve umutsuzluk sarkacında hatay'ın depremin deneyimi. M. Reyhanoğlu & Ö. Akın Eds., *Doç. Dr. Betül Balıkcıoğlu'nun Anlamak: İktisadi ve Politik Konular* (pp. 30-58) içinde, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Tek, M. (2025). Urban transformation in Antakya post-earthquake challenges and controversies: urban transformation in Antakya. S. Oflazoğlu Dora & M. Dora (Eds.), *Preserving Cultural Heritage in Post-Disaster Urban Renewal* (pp. 1-40) içinde, IGI Global.
- Thomson, A.M. (2001). Collaboration: meaning and measurement. In Taillieu, T. (Ed), *Collaborative Strategies and Multi-Organizational Partnerships* (pp. 267-275), Leuven, Belgium: Garant.
- Tierney, K.J. (2007). Businesses and disasters: vulnerability, impacts, and recovery. In H. Rodríguez, W. Donner, & J.E. Trainor (Eds.), *Handbook of disaster research* (pp. 275-296), Springer.

- UNDRR [United Nations Office for Disaster Risk Reduction] (2019). *Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction 2019: Chapter 2 – Risk as Systemic*. United Nations Office for Disaster Risk Reduction. <https://www.undrr.org/publication/global-assessment-report-disaster-risk-reduction-2019> (Erişim Tarihi: 14.05.2026)
- Vachon, S., & Klassen, R.D. (2008). Environmental management and manufacturing performance: The role of collaboration in the supply chain. *International journal of production economics*, 111(2), 299-315.
- Webb, G.R., Tierney, K.J., & Dahlhamer, J.M. (2002). Predicting long-term business recovery from disaster: A comparison of the Loma Prieta earthquake and Hurricane Andrew. *Global Environmental Change Part B: Environmental Hazards*, 4(2), 45-58.
- Wilding, R., Wagner, B., Gimenez, C., & Tachizawa, E.M. (2012). Extending sustainability to suppliers: A systematic literature review. *Supply Chain Management: An International Journal*, 7, 531-543.
- Zhu, Q., Sarkis, J., & Lai, K.H. (2013). Institutional-based antecedents and performance outcomes of internal and external green supply chain management practices. *Journal of Purchasing and Supply Management*, 19(2), 106-117.
- Zulu-Chisanga, S., Chabala, M. & Mandawa-Bray, B. (2020). The differential effects of government support, inter-firm collaboration and firm resources on SME performance in a developing economy. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 90, 117-25.

Bölüm 18

DİJİTAL DÖNÜŞÜM KISKACINDA BEŞERİ SERMAYE: TÜRKİYE’DE BEYİN GÖÇÜNÜN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

Fatma Merve EKİZ¹
Sibel ÖRK ÖZEL²

1. Giriş

İnsan ve hayvan gücüne dayalı üretim sürecinden buhar ve makine gücüne dayalı üretim sürecine geçiş olarak tanımlanan endüstri devrimi, dünya tarihinde önemli kırılma noktalarından biridir (Clark, 2014, s. 1-2). Endüstri devriminin son aşamasını ifade eden Endüstri 4.0 ise bilgi çağı, büyük veri, bulut bilişim hizmetleri, yapay zekâ ve nesnelerin internetini yani dijital teknolojileri ve bu teknolojilerin eşlik ettiği yapay zekâ temelli makineler, akıllı fabrika sistemleri, üç boyutlu yazıcılar ve sürücüsüz arabalar gibi kavramları belirtmektedir (Akgül ve Ayer, 2020; Cañas vd., 2021, Kılıç, 2023; Nadeem vd., 2024, s. 2). Endüstri 4.0’a eşlik eden bu kavramlar başta gelişmiş ülkelerde üretim, yönetim, araştırma-geliştirme (AR-GE), pazarlama ve satış gibi bir çok alanda robotların ve yapay zekânın kullanıldığı dijital dönüşümü tanımlamaktadır (Yıldız, 2019; Feroz vd., 2021).

Teknolojik gelişmelerin günümüzde giderek hız kazanması, yalnızca ekonomik ve toplumsal yapıları değil, aynı zamanda bireylerin yaşam biçimlerini ve insan doğasını da önemli ölçüde dönüştürmektedir. Bu dönüşüm, literatürde dijital dönüşüm olarak ifade edilmekte ve Vial’e (2019, s. 118) göre, “bilgi, bilgi işlem, iletişim ve bağlantı teknolojilerinin bir araya gelmesiyle, bir varlığın özelliklerinde önemli değişiklikler meydana getirerek onu geliştirmeyi amaçlayan bir süreç” olarak belirtilmektedir. Endüstri 4.0’ın temel dinamiğini oluşturan

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İskenderun Teknik Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Bölümü, merve.ekiz@iste.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5558-3181

² Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, sork@cu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-7030-3512

Kaynakça

- Acar, E. Ö. (2017). Türkiye'den OECD Ülkelerine Nitelikli İlgücü Göçü: Bir Panel Veri Analizi. *Uluslararası Ekonomi Ve Yenilik Dergisi*, 3(1), 1-16. <https://doi.org/10.20979/ueyd.266025>
- Acemoğlu, D. & Restrepo, P. (2019). Automation and New Tasks: How Technology Displaces and Reinstates Labor. *Journal of Economic Perspectives*, 33(2), 3-30.
- Acemoğlu, D. & Restrepo, P. (2020). Robots and Jobs: Evidence from US Labor Markets. *Journal of Political Economy*, 128(6), 1-57.
- Aghion, P., Antonin, C. & Bunel, S. (2019). Artificial Intelligence, Growth and Employment: The Role of Policy. *Economics and Statistics*, 510-511-512, 149-164.
- Akça, E. E. & Çelik, O. (2024). Institutional Quality and Emigration Nexus: Empirical Evidence From Türkiye. *International Migration*, 62(3), 3-19.
- Akçetin, E. (2023). Türkiye Can Leverage the Power of Innovation, Artificial Intelligence, and Fintech to Enhance Productivity. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 14(55), 335-364. <https://doi.org/10.5824/ajite.2023.04.002.x>
- Akçigit, U., Saygın, Z. B., Koç, Ç., Shim, Y., Parmar, S., Taşpınar, N., Pearce, J., & Tokmakoglu, D. (2023). *Türkiye akademik diaspora raporu: Beyin göçünden beyin gücüne*. Türkiye Bilişim Vakfı.
- Akgül, H. & Ayer, Z. (2020). Dördüncü Sanayi Devrimi (Sanayi 4.0) ile Birlikte Mesleklerde Olası Değişim ve Dönüşüm. *Tarih Okulu Dergisi*, 13(XLV), 1326-1344.
- Akın, M. Ş., & Karadaş, E. (2023). Reasons Behind the Migration of Highly Qualified Employees from Türkiye: The Case of Software Developers and Engineers. *Journal of Economy Culture and Society*, 68, 97-110, <https://doi.org/10.26650/JECS2023-1229036>
- Akyıldız, İ., E. (2024). Brain drain from Turkey to the USA and Europe: historical process and current trends. *Cografya Dergisi*, 49, 175-189. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2024-1528242>
- Akyıldız İ. E., Başkol M.O., Eryiğit K.Y. (2025). The relationship between brain drain and human capital: evidence from Turkey. *International Journal of Manpower*, 46(8), 1546-1562, <https://doi.org/10.1108/IJM-08-2024-0566>
- Alkin, E. (2017). Prof. Dr. Emre Alkin ile Yapay Zekâ ve Ekonomi. Altınbaş Üniversitesi, Broadcast, <https://www.youtube.com/watch?v=c9sihpjLN6w>, Erişim Tarihi: 28.05.2026.
- Atik, H. (2006). *Beşeri Sermaye, Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme*, Bursa: Ekin Kitabevi, 1. Baskı,
- Atmaca, T. (2020). An examination of academically successful secondary school students' aspirations with regard to potential human capital flight (Brain drain). *International Journal of Contemporary Educational Research*, 7(1), 280-299.
- Autor, D. (2015). Why Are There Still So Many Jobs?. *Journal of Economic Perspectives*, 29(3), 3-30.
- Babataş, G. (2007). Beyin Göçü ve Türkiye'nin Sosyo Ekonomik Yapısının Beyin Göçüne Etkisi. *Öneri Dergisi*, 7(28), 263-266. <https://doi.org/10.14783/maruoneri.684406>
- Baş, H. (2022). Türkiye'de sanal beyin göçü: Uzaktan yurtdışına çalışanların deneyimleri üzerine nitel bir araştırma. *İstanbul İktisat Dergisi - Istanbul Journal of Economics*, 72(2), 915-951. <https://doi.org/10.26650/ISTJECON2022-1154780>
- Bhardwaj, B. & Sharma, D. (2023). Migration of Skilled Professionals Across The Border: Brain Drain or Brain Gain? *European Management Journal*, 41(6), 1021-1033.
- Bordot, F. (2022). Artificial Intelligence, Robots and Unemployment: Evidence from OECD Countries. *Journal of Innovation Economics & Management*, 1, 117-138.
- Bozkurt, A., Hamutoğlu, N. B., Liman Kaban A., Taşcı, G. & Aykul, M. (2021). Dijital Bilgi Çağı: Dijital Toplum, Dijital Dönüşüm, Dijital Eğitim ve Dijital Yeterlilikler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 35-63.
- Bucos, T. (2023). The impact of economy platformization on the phenomenon of 'brain drain'. In *Economic Security in the Context of Systemic Transformations: International Conference* (pp. 9-20). Academy of Economic Studies of Moldova. <https://doi.org/10.53486/escst2023.01>
- Cañas, H., Mula, J., Díaz-Madroño, M. & Campuzano-Bolarin, F. (2021). Implementing Industry 4.0 principles. *Computers & Industrial Engineering*, 158(107379), 1-17.

- Carbonero, F., Davies, J., Ernst, E., Fossen, F. M., Samaan, D. & Sorgner, A. (2023). The Impact of Artificial Intelligence on Labor Markets in Developing Countries: A New Method with an Illustration for Lao PDR and Urban Viet Nam. *Journal of Evolutionary Economics*, 33, 707-736.
- Clark, G. (2014). The Industrial Revolution. *Handbook of Economic Growth*, 2, 217-262.
- Damelang, A. & Otto, M. (2024). Who is Replaced by Robots? Robotization and the Risk of Unemployment for Different Types of Workers. *Work and Occupations*, 51(2), 181-206.
- Demir, E. (2025). Göç sosyolojisi: göç, göç çeşitleri, sebepler ve etkiler. *Turkish Academic Research Review*, 10/2, 471-484, <https://doi.org/10.30622/tarr.1548522>
- Dottori, D. (2021). Robots and Employment: Evidence from Italy. *Economia Politica*, 38, 739-795.
- Dudu, S. & Rojo, T. (2022). The European Union as a destination of Turkish migrants in 2008–2018. *New Perspectives on Turkey*, 66, 140-159. doi:10.1017/npt.2022.4
- EC (2017). Attitudes Towards The Impact of Digitisation and Automation on Daily Life. *Eurobarometer Special Report*, 460, 1-171.
- Eğilmez, M. (2017). Endüstri 4.0, *Kendime Yazılar*, <http://www.mahfiegilmez.com/2017/05/endustri-40.html> , Erişim Tarihi: 20.06.26.
- Elveren, A. Y. & Toksöz, G. (2017). Why Don't Highly Skilled Women Want to Return? Turkey's Brain Drain from a Gender Perspective. MPRA Paper 80290, University Library of Munich, Germany.
- Emini, F. T. & Gürsoy, H. (2021). Türkiye’de Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Beyin Göçü Olgusu. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(65), 38-46.
- Epçaçan, U. (2024). Beyin göçü ve etkileri. F. K. Birel (Ed.), *Eğitim ve göç içinde* (ss. 97–108). Pegem Akademi.
- Ersöz, B., & Özmen, M. (2020). Dijitalleşme ve Bilişim Teknolojilerinin Çalışanlar Üzerindeki Etkileri. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 11(42), 170-179. <https://doi.org/10.5824/ajite.2020.03.007.x>
- Eser, K. & Ekiz Gökmen, Ç. (2009). Beşeri Sermayenin Ekonomik Gelişme Üzerindeki Etkileri: Dünya Deneyimi Ve Türkiye Üzerine Gözlemler. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(2), 41-56. <https://izlik.org/JA97PJ94NJ>
- Eurostat (2024). Ar-Ge Harcamaları. Erişim adresi: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=R%26D_expenditure, Erişim tarihi: 09.07.2026.
- Feroz, A.K.; Zo, H. & Chiravuri, A. (2021). Digital Transformation and Environmental Sustainability: A Review and Research Agenda, *Sustainability*, 13, 1530, 1-20.
- Frey, C.B., & Osborne, M.A. (2013). The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs To Computerisation?. *The Oxford Martin Programme on Technology and Employment*, 2013.
- Furusawa, T., Kusaka, S. & Sugita, Y. (2023). The Impacts of AI, Robots, and Globalization on Labor Markets. *Robots and AI: A New Economic Era*, Editörler: Ing, L. Y. ve Grossman, G. M., Routledge, NewYork, 123-149.
- Gökırmak, H. & Sekmen, F. (2026). On the emigration of engineers and technicians. In H. Gürak (Ed.), *The economics of migration of highly skilled workers from Türkiye: The new age of colonialism* (pp. 97–130). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-032-10606-3_4
- Graetz, G. & Michaels, G. (2018). Robots At Work. *The Review of Economics and Statistics*, 100(5), 753-768.
- Gücenmez, T. (2023). Türkiye’de Dijital Dönüşümün İş Gücü Piyasalarına Etkisi ve Gelir Dağılımı İlişkisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 995-1005.
- Güney, G. (2025). Dijital Dönüşümün İşgücü Piyasasına Etkisi: Türkiye’deki Aktif İşgücü Programlarına Yönelik Bir Değerlendirme. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 7(18), 61-73. <https://izlik.org/JA47DN85TX>
- Gür, N., Solak, Y. & Taşlı, M. (2024). Akıllı Otomasyon Çağında Ulusların Rekabeti, Yapay Zekâ, Robotlar ve Gelişen Ülkeler. *İTOSAM Sektörel Araştırmalar*, 2024-18, 1-99.

- Gürsoy, S. (2025). Global Brain Drain And Labor Market Dynamics: An Exploratory Study On The Mobility, Impacts And Return Potential Of Skilled Human Capital. *İğdır Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13, 78-92. <https://doi.org/10.58618/igdiriibf.1823099>
- Kahya, Y. (2022). Göçün Değişen Yeni Yüzü: Fiziksel Emek Göçünden Beyin Göçüne. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 15(39), 819-833. <https://doi.org/10.12981/mahder.1117192>
- Karaca, Ç. (2022). Teknolojinin İlerici Potansiyeli ve Emegın Dönüşümü. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 5(10), 394-417.
- Karaduman, H. A., & Çoban, E. (2019). Brain Drain In Turkey: An Investigation On The Leading Motives Of Skilled Migration. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(7), 322-339. <https://izlik.org/JA56AH79FG>
- Kaya, M. (2009). Beyin Göçü/ Entelektüel Sermaye Erozyonu. *Eğitime Bakış*, 5(13), 14-29.
- Kılıç, R. (2023). Sanayi Devrimlerinin Serüveni: Endüstri 1.0'dan Endüstri 5.0'a. *Takvim-i Vekayi*, 11(2), 276-291.
- Kirişçi, K. (2007). Turkey: A Country of Transition from Emigration to Immigration, *Mediterranean Politics*, 12:1, 91-97, DOI: 10.1080/13629390601136871
- Köser Akçapar, Ş. (2006). Do brains really going down the Drain? Highly skilled Turkish migrants in the USA and the «brain drain» debate in Turkey. *Revue Européenne Des Migrations Internationales*, 22(3), 79-107.
- Küçük, Ö. (2021). Emegın Dijital Dönüşümü ve İstihdam. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 4(8), 307-328. <https://doi.org/10.35235/uicd.938951>
- Manyika, J., Chui, M., Miremadi, M., Bughin, J., George, K., Willmott, P. & Dewhurst, M. (2017). *A Future That Works: Automation, Employment, And Productivity*. McKinsey Global Institute, NewYork.
- McKinsey & Company (2020a). *Future of Work*, <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work>, Erişim Tarihi: 08.06.2026.
- McKinsey & Company (2020b). *İşimizin Geleceği, Dijital Çağda Türkiye'nin Yetenek Dönüşümü*, <https://www.mckinsey.com/tr/our-insights/future-of-work-turkey>, Erişim Tarihi: 08.06.2026.
- Mehdioglu, T., & Eroğlu, N. (2026). Küresel Bilgi Toplumu Endekslerinin Dönüşümü Ve Türkiye'nin Konumu: Dijital Ekonomi Göstergeleri Işığında Bir Analiz. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 21(1), 69-78. <https://doi.org/10.54860/beyder.1961791>
- Metin, F., & Ertan, H. T. (2022). The brain drain of IT professionals: Register evidence of non-return graduates from Türkiye. *Boğaziçi Journal Review of Social, Economic and Administrative Studies*, 36(2), 80-99. <https://doi.org/10.21773/boun.36.2.2>
- Mierina I. & Şupule I. (2024). Rise of remote work across borders: opportunities and implications for migrant-sending countries. *Front. Sociol.* 9:1290629. doi: 10.3389/fsoc.2024.1290629
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Nadeem, K., Wong, S. I., Za, S. & Venditti, M. (2024). Digital Transformation and Industry 4.0 Employees: Empirical Evidence from Top Digital Nations. *Technology in Society*, 76(102434), 1-11.
- OECD, (2017). OECD Science, Technology and Industry Scoreboard 2017: The Digital Transformation. *OECD Publishing*, Paris.
- Savytska, O. & Salabai, V. (2021). Digital Transformations In The Conditions Of Industry 4.0 Development. *Financial And Credit Activities: Problems of Theory And Practice*, 3(38), 420-426.
- Sheikhi, M. (2022). Yapay Zekâ Kullanımının İş Piyasasına Etkisi. *Journal of Economics and Political Sciences*, 2(1), 102-111.
- STM ThinkTech Outlook (2021). *Günümüzde ve Yakın Gelecekte Robotlar*, <https://thinktech.stm.com.tr/tr/gunumuzde-ve-yakin-gelecekte-robotlar>, Erişim Tarihi: 25.05.2026.
- Şahin, H. (2020). *Türkiye Ekonomisi*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Tanrısevdi, F., Durdu, İ., & Tanrısevdi, A. (2019). Beyin Göçü mü? Beyin Gücü mü? *Journal of Travel and Tourism Research*, 15(15), 133-158. <https://izlik.org/JA48EC34GU>
- Tortoise Media (2024). *The Global AI Index*, <https://www.tortoisemedia.com/data/global-ai#data>, Erişim Tarihi: 15.06.2026.

- TÜBİSAD (2025). Türkiye’nin Dijital Dönüşüm Endeksi. Erişim adresi: <https://www.tubisad.org.tr/tr/images/pdf/dde-2025-raporu.pdf?v2>, Erişim tarihi: 07.07.2026.
- TÜİK (2024a). Yükseköğretim Beyin Göçü İstatistikleri. Erişim adresi: <https://veriportali.tuik.gov.tr/tr>, Erişim Tarihi: 25.06.2026.
- TÜİK (2024b). Araştırma Geliştirme Faaliyetleri Araştırması. Erişim adresi: <https://veriportali.tuik.gov.tr/tr>, Erişim Tarihi: 01.07.2026.
- TÜİK (2025a). Uluslararası Göç İstatistikleri. Erişim adresi: <https://veriportali.tuik.gov.tr/tr>, Erişim Tarihi: 08.07.2026.
- TÜİK (2025b). İşgücü İstatistikleri. Erişim adresi: <https://veriportali.tuik.gov.tr/tr>, Erişim Tarihi: 05.07.2026.
- TÜİK (2025c). Ulusal Eğitim İstatistikleri. Erişim adresi: <https://veriportali.tuik.gov.tr/tr>, Erişim Tarihi: 11.07.2026.
- Türkay, U. & Artar O. (2021). Havacılık Sektöründe Havalimanlarının Dijital Dönüşümü. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Working Paper Series*, 2(1), 86-97.
- Türkseven, S., Kızmaz, M. Z., Tekin, A. B., Urkan, E. & Serim, A. T. (2016). Tarımda Dijital Dönüşüm; İnsansız Hava Araçları Kullanımı. *Tarım Makinaları Bilimi Dergisi*, 12(4), 267-271.
- Uğuz Arsu, Ş. (2025). İstihdamda Kalifiye İşgücü Kaybı: Beyin Göçünün Sebepleri Ve Sonuçlarının Doküman Analiziyle İncelenmesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 23(57), 1531-1568. <https://doi.org/10.35408/comuybd.1553316>
- Uribe-Linares, G. P., Ríos-Lama, C. A. & Vargas-Merino, J. A. (2023). Is There an Impact of Digital Transformation on Consumer Behaviour? An Empirical Study in the Financial Sector. *Economies*, 11(132), 1-16.
- Uzunırmak (2024). *Türkiye’nin Beyin Göçü Raporu*. Toplum Çalışmaları Enstitüsü. <https://www.toplum.org.tr/turkiyenin-beyin-gocu-raporu/>, Erişim Tarihi: 11.07.2026.
- Vial, G. (2019). Understanding Digital Transformation: A Review and A Research Agenda. *Journal of Strategic Information Systems*, 28, 118-144.
- Yankın, F. B. (2019). Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, 7(2), 1-38.
- Yıldız, Y. (2019). Robot Vergisi: Yeni Nesil Bir Maliye Politikası Aracı. *Maliye Dergisi*, 177, 299-329.
- Yılmaz, D. & Özen, E. (2021). Dijital Dönüşümün Makro Ekonomik Faktörler Üzerindeki Etkileri: Türkiye Ekonomisi Örneği. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 4(2): 183-192
- Webb, M. (2020). *The Impact of Artificial Intelligence on the Labor Market*. Available at SSRN, 3482150, 1-60.
- WEF (2025). The future of jobs report, http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf, Erişim Tarihi: 20.05.2026.

Bölüm 19

SOSYAL SERMAYENİN ÖRGÜTSEL YÖNÜ VE KRİZ DÖNEMLERİNDEKİ ROLÜ

Mustafa Gökhan KILIÇARSLAN¹

1. Giriş

Dünya, varoluşundan bu yana her dönemde yerel, bölgesel ya da küresel ölçekte çok sayıda farklı krizle karşı karşıya kalmıştır. Tarih boyunca; doğal afetler, salgın hastalıklar, din eksenli anlaşmazlıklar, siyasi çatışmalar, sosyal patlamalar, ekonomik krizler ve en nihayetinde savaşlar gibi krizlerin yol açtığı istikrarsızlık ve belirsizlik ortamları, küreselleşmenin bir sonucu olarak her geçen gün daha fazla iç içe geçen ülkeler arası ilişkiler, iş birlikleri ve iletişim ağlarıyla birlikte, çeşitli sebeplerle ortaya çıkan krizlerin en nihayetinde ekonomik sonuçlarıyla az ya da çok yüzleşmeyi kaçınılmaz kılmıştır.

Krizlerin ekonomik sonuçlarının neler olabileceğine dair geçmiş tecrübeler, 21. yüzyıl ile birlikte karşı karşıya kalınan örneklerle farklı boyutlara evrilmiştir. 2008 yılında ABD’de başlayan Mortgage Krizi, kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına almış ve finansal sistemdeki bozulmalara bağlı olarak ekonomik faaliyetleri sekteye uğratmıştır. 2019 yılı sonlarında Çin Halk Cumhuriyeti’nde baş gösteren Covid-19 salgınının etkisi hızlı bir biçimde dünyaya yayılmış, salgının yayılmasını önlemeye yönelik tedbirler, başta teknoloji çağının temel unsuru olan çip üretimi olmak üzere küresel ölçekte tedarik zincirinin bozulmasına yol açmış ve üretim, ulaşım gibi temel sektörleri derinden etkilemiştir. Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde ve sonrasında meydana gelen depremler, çok sayıda değerli bilim insanı, uzman ve yetişmiş insan kaynağını da içeren kayıpla birlikte, iletişim, alt yapı, sağlık, ulaşım gibi temel sektörlerde ciddi kırılmalara yol açarak ağır ekonomik sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Çok yakın bir dönemde ise ABD ve İsrail tarafından Şubat 2026 ayı sonunda çeşitli gerekçelerle İran’a yönelik olarak başlatılan askeri saldırılar, İran’ın Hürmüz Boğazı’nı kapatmasıyla bir kez daha ekonomik bir krize dönüşmüş, İran’ın karşı hamlesi, boğazdan gerçekleştirilen

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, mukiaslan@gmail.com, ORCID iD: 0009-0007-9061-1647

dönemlerinde dahi örgütsel faaliyetlerde verimli bir ortamının sağlanmasına katkı sağlayabilir. Örgütler, birçok yeni fırsatı beraberinde getiren küreselleşmenin yan etkilerinden birisi olarak, giderek daha fazla birbirine entegre ve bağımlı olan iş ortamlarının yol açabileceği yeni dalga krizlere karşı, örgütsel dayanıklılıklarını destekleyebilecek sosyal ağlara yatırım yaparak, varlıklarının sürekliliğini tehdit edebilecek önemli bir riske karşı dirençli bir hale gelebilir.

Sosyal sermayenin, karmaşa ve belirsizlik dönemlerindeki rolünün, 21. yüzyıl ile birlikte gelişen, değişen, boyutlanan ve etkileri yönüyle çeşitlilik ortaya koyan yeni krizlerle beraber, yeni dinamikler ve paradigmlar ekseninde gelecekte daha farklı bir boyuta ulaşabileceği değerlendirilmektedir. Bu nedenle bu konudaki araştırmalar, önümüzdeki dönemde karşılaşılabilecek krizlerin olumsuz etkilerinin azaltılması açısından örgütlere katkı sunabilir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, sosyal sermayenin farklı boyutları, örgütsel dayanıklılığın farklı türleri üzerindeki etkileri açısından ele alınabilir ve kriz dönemlerine hazırlık yönüyle daha spesifik bir düzeyde karşılaştırılarak incelenebilir.

Kaynakça

- Agampodi, T. C., Agampodi, S. B., Glozier, N., & Siribaddana, S. (2015). Measuring social capital in health research in low- and middle-income countries: A systematic review. *Social Science & Medicine*, 128, 95–104.
- Akın, C. S. (2012). *Kurumların ve sosyal sermayenin ekonomik büyüme üzerine etkisi* (Tez No. 327740) (Doktora tezi, ÇÜ). YÖK Tez.
- Akın, C. S. (2013). Sosyal sermaye ve ekonomik büyüme: Farklı gelir grupları üzerine yatay kesit analizi. *International Journal of Social Science*, 6(7), 13–35. <https://doi.org/10.9761/JASSS1569>
- Aldrich, D., & Meyer, M. (2015). Social capital and community resilience. *American Behavioral Scientist*, 59(2), 254–269. <https://doi.org/10.1177/000276421455029>
- Allameh, S. M. (2018). Antecedents and consequences of intellectual capital: The role of social capital, knowledge sharing and innovation. *Journal of Intellectual Capital*, 19(5), 858–874. <https://doi.org/10.1108/JIC-05-2017-0068>
- Al-Omouh, K., Simón-Moya, V., & Sendra-García, J. (2022). The impact of social capital and collaborative knowledge creation on e-business proactiveness and organizational agility in responding to the COVID-19 crisis. *Journal of Innovation & Knowledge*, 7(2). <https://doi.org/10.1016/j.jik.2020.10.002>
- Anwar, A., Coviello, N., & Rouziou, M. (2023). Weathering a crisis: A multi-level analysis of resilience in young ventures. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 47(3), 864–892. <https://doi.org/10.1177/10422587211046545>
- Bacq, S., Geoghegan, W., Josefy, M., Stevenson, R., & Williams, T. A. (2020). The COVID-19 Virtual Idea Blitz: Marshaling social entrepreneurship to rapidly respond to urgent grand challenges. *Business Horizons*, 63(6), 705–723. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2020.05.002>
- Bhamra, R., Dani, S., & Burnard, K. (2011). Resilience: The concept, a literature review and future directions. *International Journal of Production Research*, 49(18), 5375–5393.
- Boin, A., (2019). The transboundary crisis: why we are unprepared and the road ahead. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 27(1), 94–99. <https://doi.org/10.1111/1468-5973.12241>

- Borgonovi, F., & Andrieu, E. (2020). Bowling together by bowling alone: Social capital and COVID-19. *Social Science & Medicine*, 265, 113501. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.113501>
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood Press.
- Brzoo Henari, D., & Shankar Singh, U. (2021). A study measuring the impact of academic resilience, background, and behavior on performance. *International Journal of Management*, 12(2), 48–61.
- Burnard, K., & Bhamra, R. (2011). Organisational resilience: Development of a conceptual framework for organisational responses. *International Journal of Production Research*, 49(18), 5581–5599.
- Burt, R. S. (2009). *Structural holes: The social structure of competition*. Harvard University Press.
- Carpiano, R. M. (2006). Toward a neighborhood resource-based theory of social capital for health: Can Bourdieu and sociology help? *Social Science & Medicine*, 62(1), 165–175. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.05.020>
- Chauvel, D. (2016). Social media and the design of an innovative enterprise. *Journal of Innovation Economics & Management*, 19, 113–133. <https://doi.org/10.3917/jie.019.0113>
- Chenhall, R., Hall, M., & Smith, D. (2010). Social capital and management control systems: A study of a non-government organization. *Accounting, Organizations and Society*, 35(8), 737–756. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2010.09.006>
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American journal of sociology*, 94, S95–S120.
- Coleman, J. S. (1994). *Foundations of social theory*. Harvard University Press.
- De Galizia, A., Simon, C., Weber, P., Jung, B., Duval, C., & Serdet, E. (2016). Markers and patterns of organizational resilience for risk analysis. *IFAC-PapersOnLine*, 49(19), 432–437.
- Fandiño, A. M., Formiga, N. S., & de Menezes, R. M. (2019). Organizational social capital, resilience and innovation: Validation of a theoretical model for specialized workers. *Journal of Strategy and Management*. 12(1), 137–152.
- Field, J. (2003). *Social capital*. Routledge.
- Fiksel, J. (2003). Designing resilient, sustainable systems. *Environmental Science & Technology*, 37(23), 5330–5339.
- Fleming, R. S. (2012). Ensuring organizational resilience in times of crisis. *Journal of Global Business Issues*, 6(1), 31–41.
- Fletcher, G., Fenton, A., Lord, J., & Griffiths, M. (2026). The role of social capital in SMEs for poly-crisis management. *Technological Forecasting and Social Change*, 223, 124419.
- Fukuyama, F. (1995). *Trust: The social virtues and the creation of prosperity*. Free Press.
- Gerni, M. (2013). *İlişkilerin maddi yönü: Sosyal sermaye ve örgütsel boyutu*. Beta Yayınları.
- Ghahtarani, A., Sheikhmohammady, M., & Rostami, M. (2020). The impact of social capital and social interaction on customers' purchase intention considering knowledge sharing in social commerce context. *Journal of Innovation & Knowledge*, 5(3), 190–198. <https://doi.org/10.1016/j.jik.2019.08.004>
- Grojean, M., Resick, C., Dickson, M., & Smith, D. (2004). Leaders, values, and organizational climate: Examining leadership strategies for establishing an organizational climate regarding ethics. *Journal of Business Ethics*, 55, 223–241. <https://doi.org/10.1007/s10551-004-1275-5>
- Hazleton, V., & Kennan, W. (2000). Social capital: Reconceptualizing the bottom line. *Corporate Communications: An International Journal*, 5(2), 81–86. <https://doi.org/10.1108/13563280010372513>
- Herbane, B. (2010). The evolution of business continuity management: A historical review of practices and drivers. *Business History*, 52(6), 978–1002.
- Herbane, B. (2019). Rethinking organizational resilience and strategic renewal in SMEs. *Entrepreneurship and Regional Development*, 31(5–6), 476–495.
- Holling, C. S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 4(1), 1–23.

- Hormann, S. D. (2007). *Organizational trauma: A phenomenological study of leaders in traumatized organizations* [Doctoral dissertation, Antioch University]. AURA - Antioch University Repository and Archive. <https://aura.antioch.edu/etds/184> [1, 2]
- Janzwood, S., & Homer-Dixon, T. (2022). *What is a global polycrisis? And how is it different from a systemic risk?* Cascade Institute Discussion Paper. <https://cascadeinstitute.org>
- Jha, A., & Cox, J. (2015). Corporate social responsibility and social capital. *Journal of Banking & Finance*, 60, 252–270. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2015.08.003>
- Jia, X., Chowdhury, M., Prayag, G., & Chowdhury, M. M. H. (2020). The role of social capital on proactive and reactive resilience of organizations post-disaster. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 48, 101614. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2020.101614>
- Kantur, D., & Say, A. I. (2015). Measuring organizational resilience: A scale development. *Journal of Business, Economics and Finance*, 4(3), 456–472.
- Kim, Y. (2020). Organizational resilience and employee work-role performance after a crisis situation: Exploring the effects of organizational resilience on internal crisis communication. *Journal of Public Relations Research*, 32(1–2), 47–75.
- King, D. D., Newman, A., & Luthans, F. (2016). Not if, but when we need resilience in the workplace. *Journal of Organizational Behavior*, 37(5), 782–786.
- Kritsotakis, G., & Gamarnikow, E. (2004). What is social capital and how does it relate to health? *International Journal of Nursing Studies*, 41(1), 43–50.
- Limnios, E. A. M., Mazzarol, T., Ghadouani, A., & Schilizzi, S. G. (2014). The resilience architecture framework: Four organizational archetypes. *European Management Journal*, 32(1), 104–116.
- Lin, N. (2001). *Social capital: A theory of social structure and action*. Cambridge University Press.
- Madni, A. M., & Jackson, S. (2009). Towards a conceptual framework for resilience engineering. *IEEE Systems Journal*, 3(2), 181–191.
- Mafabi, S., Munene, J., & Ntayi, J. (2012). Knowledge management and organisational resilience: Organisational innovation as a mediator in Uganda parastatals. *Journal of Strategy and Management*, 5(1), 57–80.
- McDonald, N. (2006). Organisational resilience and industrial risk. In E. Hollnagel, D. Woods, & N. Leveson (Eds.), *Resilience engineering: Concepts and precepts* (pp. 155–179). Ashgate.
- McIlwaine, C., & Moser, C. O. N. (2001). Violence and social capital in urban poor communities: Perspectives from Colombia and Guatemala. *Journal of International Development*, 13(7), 965–984.
- McManus, S., Seville, E., Vargo, J., & Brunson, D. (2008). Facilitated process for improving organizational resilience. *Natural Hazards Review*, 9(2), 81–90.
- Misztal, B. A. (1996). *Trust in modern societies: The search for the bases of social order*. Polity Press.
- Manero, A., Smith, P., Koontz, A., Dombrowski, M., Sparkman, J., Courbin, D., & Chi, A. (2020). Leveraging 3D printing capacity in times of crisis: recommendations for COVID-19 distributed manufacturing for medical equipment rapid response. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(13), 4634. <https://doi.org/10.3390/ijerph17134634>.
- Moradzadeh, A., Zarei, K., & Heydarian, H. (2020). The effect of social capital on promoting organizational resilience: Explanation of the mediating role of knowledge sharing related to the COVID-19 crisis. *Scientific Journal of Strategic Management of Organizational Knowledge*, 3(10), 87–112.
- Moynihan, D. (2008). Learning under uncertainty: networks in crisis management. *Public Adm. Rev.* 68(2), 350–365. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2007.00867.x>.
- Mzid, I., Khachlouf, N., & Soparnot, R. (2019). How does family capital influence the resilience of family firms? *Journal of International Entrepreneurship*, 17(2), 249–277.
- Nandi, S., Sarkis, J., Hervani, A. A., & Helms, M. M. (2021). Redesigning supply chains using blockchain-enabled circular economy and COVID-19 experiences. *Sustainable Production and Consumption*, 27, 10–22. <https://doi.org/10.1016/j.spc.2020.10.019>.

- Nanetti, R. Y., & Holguin, C. (2016). *Social capital in development planning: Linking the actors*. Palgrave Macmillan.
- Norouzi, H., Khomehchi, H., & Darvish, F. (2020). Investigating the effect of strategic human resource management functions on organizational resilience with emphasis on social capital mediation. *Quarterly Journal of Nursing Management*, 9(3).
- Ortiz-De-Mandojana, N., & Bansal, P. (2016). The long-term benefits of organizational resilience through sustainable business practices. *Strategic Management Journal*, 37(8), 1615–1631.
- Ozanne, L., Chowdhury, M., Prayag, G., & Mollenkopf, D. (2022). SMEs navigating COVID-19: The influence of social capital and dynamic capabilities on organizational resilience. *Industrial Marketing Management*, 104, 116–135. <https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2022.04.009>
- Park, S., & Kim, E. (2018). Fostering organizational learning through leadership and knowledge sharing. *Journal of Knowledge Management*, 22(6), 1408–1423. <https://doi.org/10.1108/JKM-10-2017-0467>
- Pfefferbaum, B., Van Horn, R. L., & Pfefferbaum, R. L. (2017). A conceptual framework to enhance community resilience using social capital. *Clinical Social Work Journal*, 45(2), 102–110.
- Phillips, J., & Klein, J. (2023). Change management: From theory to practice. *TechTrends*, 67, 189–197. <https://doi.org/10.1007/s11528-022-00775-0>
- Powley, E. H. (2013). The process and mechanisms of organizational healing. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 49(1), 42–68.
- Pretty, J., & Ward, H. (2001). Social capital and the environment. *World Development*, 29(2), 209–227. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(00\)00098-X](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(00)00098-X)
- Prusak, L., & Cohen, D. (2001). How to invest in social capital. *Harvard Business Review*, 79(6), 86–97.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*, 6(1), 65–78.
- Ratten, V. (2022). Coronavirus (COVID-19) and social value co-creation. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 42(3–4), 222–231.
- Robb, D. (2000). Building resilient organizations: Resilient organizations actively build and integrate performance and adaptive skills. *OD Practitioner*, 32(3), 27–32.
- Sarracino, F., & Mikucka, M. (2017). Social capital in Europe from 1990 to 2012: Trends and convergence. *Social Indicators Research*, 131(1), 407–432.
- Seville, E., Brunson, D., Dantas, A., Le Masurier, J., Wilkinson, S., & Vargo, J. (2008). Organisational resilience: Researching the reality of New Zealand organisations. *Journal of Business Continuity & Emergency Planning*, 2(3), 258–266.
- Shen, B., Xu, X., Chan, H. K., & Choi, T. M. (2021). Collaborative innovation in supply chain systems: Value creation and leadership structure. *International Journal of Production Economics*, 235, 108068. <https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2021.108068>
- Shet, S. V. (2024). A VUCA-ready workforce: Exploring employee competencies and learning and development implications. *Personnel Review*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1108/PR-10-2023-0873>
- Shi, J., Wang, J., Kang, L., & Sun, J. (2023). How to poach the talents? Role of social capital and contextual knowledge base. *Technological Forecasting and Social Change*, 197, 122905. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122905>
- Somers, S. (2009). Measuring resilience potential: An adaptive strategy for organizational crisis planning. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 17(1), 12–23.
- Stanton-Salazar, R. D., & Dornbusch, S. M. (1995). Social capital and the reproduction of inequality: Information networks among Mexican-origin high school students. *Sociology of Education*, 68(2), 116–135.

- Starr, R., Newfrock, J., & Delurey, M. (2003). Enterprise resilience: Managing risk in the networked economy. *Strategy & Business*, 30, 70–79.
- Tooze, A. (2022, June 28). Welcome to the world of the polycrisis. *Financial Times*. <https://www.ft.com>
- Tsounis, A., Xanthopoulou, D., Demerouti, E., Kafetsios, K., & Tsaousis, I. (2023). Workplace social capital: Redefining and measuring the construct. *Social Indicators Research*, 165(2), 555–583.
- Verbeke, A. (2020). Will the COVID-19 pandemic really change the governance of global value chains? *British Journal of Management*, 31, 444–446. <https://doi.org/10.1111/1467-8551.12422>
- Villalonga-Olives, E., & Kawachi, I. (2015). The measurement of social capital. *Gaceta Sanitaria*, 29(1), 62–64. <https://doi.org/10.1016/j.gaceta.2014.09.006>
- Wenzel, M., Stanske, S., & Lieberman, M. B. (2020). Strategic responses to crisis. *Strategic Management Journal*, 41(7/18), V7–V18.
- Zardini, A., Ceesay, L. B., Rossignoli, C., & Mahto, R. (2023). Entrepreneurial business network and dynamic relational capabilities: a case study approach. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 29(2), 328–353. <https://doi.org/10.1108/IJEBr-01-2022-0085>.